

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών
— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Π.Μ.Σ.: ΑΣΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ (CIVIL LAW)

ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: ΑΣΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ & ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ (CIVIL LAW AND MODERN FINANCIAL TRANSACTIONS)

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΕΤΟΣ: 2021 - 2022

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ ΑΒΡΑΜΗ

A.M.: 7340112103001

Τίτλος εργασίας

**Η ΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟ ΑΡΘΡΟ 919 ΑΚ ΣΤΗΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ**

Επιβλέποντες:

- α) Αναπληρωτής Καθηγητής Τσολακίδης Ζαφείριος
- β) Αναπληρωτής Καθηγητής Γεωργιάδης Γεώργιος
- γ) Επίκουρος Καθηγητής Καραγιάννης Κωνσταντίνος

Αθήνα, 2022

Copyright © [ΑΘΗΝΑ Χ. ΑΒΡΑΜΗ, 2022]

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα.

Οι απόψεις και θέσεις που περιέχονται σε αυτήν την εργασία εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η συγγραφή της παρούσης διπλωματικής εργασίας σηματοδοτεί την ολοκλήρωση του προγράμματος των μεταπτυχιακών μου σπουδών στο “Αστικό Δίκαιο και Σύγχρονες Οικονομικές Συναλλαγές”. Θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερα τον καθηγητή μου και επιβλέποντα την παρούσα διπλωματική εργασία, κ. Ζαφείριο Τσολακίδη, για την πολύτιμη αρωγή στην επιλογή του θέματος και για την επιστημονική και συμβουλευτική καθοδήγηση που μου προσέφερε καθ’ όλη τη διάρκεια της συγγραφής.

Τέλος, ευχαριστώ θερμά την οικογένειά μου και τα πρόσωπα που με στήριξαν κατά το χρονικό διάστημα εκπόνησης της διπλωματικής μου εργασίας.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Α.Ε.	Ανώνυμη Εταιρία
Α.Ε.Δ.Α.Κ.	Ανώνυμη Εταιρεία Διαχείρισης Αμοιβαίων Κεφαλαίων
ΑΚ	Αστικός Κώδικας
ανωτ.	ανωτέρω
ΑΠ	Άρειος Πάγος
αρ.	αριθμός
αρθρ.	άρθρο
Αρμ.	Αρμενόπουλος (νομικό περιοδικό)
ΑΤΜ	Αυτόματη Ταμειολογιστική Μηχανή
Βλ.	Βλέπε
Γνμδ	Γνωμοδότηση
ΓΣ	Γενική Συνέλευση
ΔΕΕ	Δίκαιο Επιχειρήσεων Εταιριών (νομικό περιοδικό)
δρχ.	δραχμές
ΔΣ	Διοικητικό Συμβούλιο
εδ.	εδάφιο
ΕλλΔνη	Ελληνική Δικαιοσύνη (νομικό περιοδικό)

ενν.	εννοείται
επ.	επόμενα
ΕΕμπΔ	Επιθεώρηση Εμπορικού Δικαίου (νομικό περιοδικό)
ΕπισκΕΔ	Επισκόπηση Εμπορικού Δικαίου (νομικό περιοδικό)
ΕΠολΔ	Επιθεώρηση Πολιτικής Δικονομίας (νομικό περιοδικό)
ΕΡΝΟΜΑΚ	Ερμηνεία Νομολογία Αστικού Κώδικα
ΕΣΔΑ	Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΕφαΔΠολΔ	Εφαρμογές Αστικού Δικαίου και Πολιτικής Δικονομίας (νομικό περιοδικό)
Εφαθ	Εφετείο Αθηνών
ΕφΘεσσ	Εφετείο Θεσσαλονίκης
ΕφΚρητ	Εφετείο Κρήτης
ΕφΛαρ	Εφετείο Λάρισας
ΕφΝαυπλ	Εφετείο Ναυπλίου
ΕφΠειρ	Εφετείο Πειραιά
κατωτ.	κατωτέρω
Κεφ.	Κεφάλαιο
κλπ.	και λοιπά
ΚΠολΔ	Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας

λ.χ.	λόγου χάρη
ΜονΕφΛαμίας	Μονομελές Εφετείο Λαμίας
ΜΠρΑθ	Μονομελές Πρωτοδικείο Αθηνών
ΜΠρΘεσσ	Μονομελές Πρωτοδικείο Θεσσαλονίκης
ΜΠρΠατρ	Μονομελές Πρωτοδικείο Πατρών
ΜΠρΠειρ	Μονομελές Πρωτοδικείο Πειραιά
ΜΠρΡοδ	Μονομελές Πρωτοδικείο Ρόδου
ΜΠρΧαν	Μονομελές Πρωτοδικείο Χανίων
ν.	νόμος
ΝοΒ	Νομικό Βήμα (νομικό περιοδικό)
ΟΛΑΠ	Ολομέλεια Αρείου Πάγου
παρ.	παράγραφος
περ.	περίοδος
ΠΠρΑθ	Πολυμελές Πρωτοδικείο Αθηνών
ΠΠρΠειρ	Πολυμελές Πρωτοδικείο Πειραιά
π.χ.	παραδείγματος χάριν
ΤΝΠ	Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών

Σ.

Σύνταγμα

ΣΕΑΚ

Σύντομη Ερμηνεία του
Αστικού Κώδικα (συλλογικό
έργο)

σελ.

σελίδα

υπ' αριθμ.

υπ' αριθμόν

ΧρΙΔ

Χρονικά Ιδιωτικού Δικαίου
(νομικό περιοδικό)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α' ΜΕΡΟΣ: ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ	10
I. ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	10
II. ΣΚΟΠΟΣ-ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΔΙΑΤΑΞΗΣ 919 ΑΚ.....	12
1. Χρησιμότητα και σχέση της διάταξης 919 ΑΚ με τις 914 ΑΚ και 281 ΑΚ – Συρροή με ενδοσυμβατική ευθύνη.....	12
III. ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΔΙΑΤΑΞΗΣ 919 ΑΚ.....	14
1. Ανθρώπινη Συμπεριφορά.....	14
2. Αντίθεση στα χρηστά ήθη.....	14
3. Πρόθεση.....	17
4. Επαγωγή Ζημίας.....	17
5. Αιτιώδης Συνάφεια.....	18
IV. Η ΕΥΘΥΝΗ ΓΙΑ ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΗ.....	19
1. Έκταση και περιεχόμενο της ευθύνης.....	19
2. Δικαιούχος της αποζημίωσης.....	19
3. Συντρέχον Πταίσμα.....	19
4. Ευθύνη Προστήσαντος.....	20
Β' ΜΕΡΟΣ – ΚΥΡΙΟ ΜΕΡΟΣ: ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ – ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΑΔΙΚΟΠΡΑΚΤΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ ΤΩΝ ΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ ΚΑΤ' ΑΡΘΡΟΝ 919 ΑΚ	21
I. ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ.....	21
1. Παράβαση της Αρχής της Αναλογικότητας και της Ίσης Μεταχείρισης.....	21
2. Εκμετάλλευση της εξουσιαστικής θέσεως της Τράπεζας.....	28
3. Παραβίαση εκ μέρους της τράπεζας των υποχρεώσεων προστασίας και μέριμνας των συμφερόντων του αντισυμβαλλομένου της - ευθύνη έναντι τρίτων.....	38
4. Δόλια απόκρυψη πληροφοριών εκ μέρους της Τράπεζας και παραπλάνηση του αντισυμβαλλομένου της.....	43

5. Παραπλανητική υπόσχεση της Τράπεζας προς τον οφειλέτη περί συμβατικής χρηματοδότησής του.....	47
6. Ευθύνη της Τράπεζας έναντι τρίτων κατά την άσκηση της πιστωτικής πολιτικής – Παραπλάνηση Τράπεζας από δόλια παροχή εσφαλμένων πληροφοριών από άλλη Τράπεζα σχετικά με τη φερεγγυότητα ενός προσώπου.....	49
7. Παράλειψη της Τράπεζας να αξιώσει δικαστικά το ασφάλισμα από ασφαλιστική εταιρεία...52	
8. Άρνηση της δανείστριας Τράπεζας να συναινέσει στην εξάλειψη της ασφαλίζουσας την απαίτησή της υποθήκης.....	53
9. Αποζημίωση από άδικη εκτέλεση.....	55
10. Ευθύνη της Τράπεζας από είσπραξη τραπεζικής κατάθεσης από μη δικαιούχο.....	58
Γ' ΜΕΡΟΣ: ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	61
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ – ΠΗΓΕΣ.....	63

Α' ΜΕΡΟΣ: ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

I. ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ως πιστωτικό ίδρυμα νοείται η επιχείρηση, της οποίας η δραστηριότητα συνίσταται “στην αποδοχή από το κοινό καταθέσεων ή άλλων επιστρεπτέων κεφαλαίων και στη χορήγηση πιστώσεων για ίδιο λογαριασμό”¹. Η δραστηριότητά τους, ωστόσο, δεν περιορίζεται στην κλασσική εργασία της αποδοχής καταθέσεων και χορήγησης πιστώσεων, αλλά εκτείνεται πλέον σε κάθε μορφή χρηματοοικονομικής δράσης², αποτελώντας τον πυρήνα και την κινητήριο δύναμη της ελληνικής οικονομίας.

Η σχέση που δημιουργείται ανάμεσα στο πιστωτικό ίδρυμα και τον πελάτη του είναι μια διαρκής σχέση ιδιαίτερης εμπιστοσύνης και πίστης που διέπεται από τις επιταγές της καλής πίστεως (288 ΑΚ³). Από την σχέση αυτή απορρέουν αυξημένες υποχρεώσεις της τράπεζας για μέριμνα των συμφερόντων του αντισυμβαλλομένου της και την αποτροπή δυσανάλογα δυσμενών συνεπειών στο πρόσωπο και την περιουσία του⁴. Οι αυξημένες υποχρεώσεις πρόνοιας απορρέουν από τη δυνατότητα επεμβάσεως της τράπεζας στην περιουσιακή σφαίρα του πελάτη της⁵, την υπέρτερη οικονομική δύναμή της, το πληροφοριακό πλεονέκτημα ως προς τις συνθήκες της αγοράς, το εξειδικευμένο εργατικό προσωπικό που τις απαρτίζει και τη γενικότερη θέση τους στο οικονομικό σύστημα⁶. Δεδομένης της σημασίας της δράσης τους έχει υποστηριχθεί η άποψη ότι τα πιστωτικά ιδρύματα ασκούν “δημόσια υπηρεσία”⁷. Μέσω του όρου αυτού προβάλλεται αφενός η τράπεζα ως όργανο της κρατικής, οικονομικής και νομισματικής πολιτικής, αφετέρου υποδηλώνεται η καίρια λειτουργία της στη διάθεση των πιστώσεων. Λόγω αυτής της εξουσιαστικής θέσης που κατέχει ένα πιστωτικό ίδρυμα, είναι δυνατόν ορισμένες φορές να προβεί σε πράξεις ή παραλείψεις που θα το καταστήσουν υπεύθυνο προς αποζημίωση έναντι του ζημιωθέντος πελάτη του ή ακόμη και τρίτου.

Στην παρούσα διπλωματική εργασία θα ασχοληθούμε με την αδικοπρακτική⁸ ευθύνη των πιστωτικών ιδρυμάτων (άρθρα 914 επ. ΑΚ), και συγκεκριμένα με την ευθύνη βάσει του άρθρου 919 ΑΚ⁹, όπως έχει διαμορφωθεί μέσα από τη νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων. Σκοπός

¹ Άρθρα 3 παρ. 1 περ. 1 ν. 4261/2014 και 4 παρ. 1 περ. Κανονισμός ΕΕ 575/2013

² Βλ. αναλυτικά τις δραστηριότητες των πιστωτικών ιδρυμάτων στο άρθρο 11 ν. 4261/2004

³ 288 ΑΚ: “Ο οφειλέτης έχει υποχρέωση να εκπληρώσει την παροχή όπως απαιτεί η καλή πίστη, αφού ληφθούν υπόψη και τα συναλλακτικά ήθη”.

⁴ Βλ. Ν. Ρόκα / Χ. Γκόρτσο / Α. Μικρούλεα / Χ. Λιβαδά, Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου: Δημόσιο και Ιδιωτικό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 465 – 466, Γ. Καλλιμόπουλο / Κ. Καραγιάννη / Ζ. Τσολακίδη, Δίκαιο Τραπεζικών Συναλλαγών Τόμος Ι σελ. 70 – 74, Γ. Γεωργιάδη, Οι υποχρεώσεις της τράπεζας για ενημέρωση, διαφώτιση και παροχή συμβουλών στον πελάτη, ΧρΙΔ Η/2008.865

⁵ ΑΠ 1116/2019 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1177/2018 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1352/2011 ΧρΙΔ 2012.663, ΕφΑθ 1403/2015 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΜΠρΠειρ 221/2022 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

⁶ ΑΠ 1439/2019 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1942/2013 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1717/2012 ΧρΙΔ 2013.418

⁷ Βλ. αναλυτικά Λ. Κοτσίρη, Σύγχρονα Προβλήματα Εμπορικού Δικαίου σελ. 674 - 676

⁸ Η **αδικοπραξία** αποτελεί μια από τις σημαντικότερες **ενοχές εκ του νόμου**, η οποία ρυθμίζεται στα άρθρα **914 επ. ΑΚ** και γεννά πρωτογενή ευθύνη προς αποζημίωση αν συντρέχουν και οι λοιπές προϋποθέσεις που τάσσει ο νόμος. (Για την έννοια της πρωτογενούς ενοχής, τη σύγκριση και τη συρροή των δύο λόγων ευθύνης βλ. αναλυτικά Μ. Σταθόπουλο, Γενικό Ενοχικό Δίκαιο § 8 αρ. 20 και § 15 αρ. 1 επ., αρ. 7 επ., 9 επ.) Ενώ σε περίπτωση αθέτησης ενοχικής υποχρέωσης που έχει αναληφθεί από καταρτισθείσα σύμβαση γεννάται **δευτερογενής υποχρέωση προς αποζημίωση**, κατά μετατροπή της αρχικής υφιστάμενης οφειλής – παροχής ή μαζί με την παροχή οφείλεται παράλληλα και αποζημίωση. (Για την έννοια της δευτερογενούς ενοχής βλ. αναλυτικά Μ. Σταθόπουλο, Γενικό Ενοχικό Δίκαιο § 8 αρ. 18 επ.)

⁹ 919 ΑΚ: “Όποιος με πρόθεση ζημίωσε άλλον κατά τρόπο αντίθετο προς τα χρηστά ήθη έχει υποχρέωση να τον αποζημιώσει”.

αυτής της έρευνας είναι η αποκρυστάλλωση της ευθύνης των τραπεζών, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση κυρίως στον τρόπο που αντιμετωπίζουν και συγκεκριμενοποιούν τα ελληνικά δικαστήρια τα χρηστά ήθη και κρίνουν τελικά, αν τα πιστωτικά ιδρύματα ευθύνονται ή όχι σε καταβολή αποζημίωσης λόγω ανήθικης συμπεριφοράς τους.

Η δομή του παρόντος εγχειρήματος έχει ως εξής: Στο πρώτο μέρος, θα γίνει μια σύντομη αναφορά στον σκοπό και τη χρησιμότητα της διάταξης του άρθρου 919 ΑΚ, τη σχέση που έχει αυτή με άλλες διατάξεις του Αστικού Κώδικα, όπως τις 914 ΑΚ¹⁰ και 281 ΑΚ¹¹ και τη δυνατότητα συρροής της με την ενδοσυμβατική ευθύνη. Στη συνέχεια, θα παρουσιαστούν οι προϋποθέσεις της διάταξης, όπως έχουν καθοριστεί από τη θεωρία και τη νομολογία, με ιδιαίτερη ανάλυση της “αντίθεσης στα χρηστά ήθη”.

Ακολούθως, στο δεύτερο και κύριο μέρος της εργασίας, θα παρουσιαστούν αποφάσεις σύμφωνα με τις οποίες στοιχειοθετείται ευθύνη της τράπεζας λόγω δόλιας και ανήθικης συμπεριφοράς της. Μέσα από μια ενδεικτική κατηγοριοποίηση των νομολογιακών παραδειγμάτων, επιχειρείται να αναδειχθεί ο τρόπος που εφαρμόζονται οι προϋποθέσεις του άρθρου 919 ΑΚ, οι οποίες παρουσιάστηκαν στο πρώτο μέρος της εργασίας. Θα αντιληφθούμε έτσι το πώς η νομολογία εξειδικεύει την έννοια των χρηστών ηθών και δημιουργεί ενδιάμεσους κανόνες, με τη βοήθεια των οποίων καθίσταται δυνατή η υπαγωγή στην έννοια αυτή. Για την καλύτερη κατανόηση του ζητήματος κρίθηκε σκόπιμο να συμπεριληφθούν και δικαστικές αποφάσεις οι οποίες αρνήθηκαν την αδικοπρακτική ευθύνη του πιστωτικού ιδρύματος, λόγω έλλειψης κάποιου ή κάποιων από τους όρους της διάταξης.

Όπως θα διαπιστωθεί και στη συνέχεια, η ευθύνη κατ’ άρθρον 919 ΑΚ, συνδέεται κυρίως με τους χειρισμούς και τον τρόπο που αντιμετωπίζει η τράπεζα τις συμβατικές σχέσεις που τη συνδέουν με τον αντισυμβαλλόμενο – πελάτη της. Θα εξεταστεί η καταχρηστική της συμπεριφορά στα πλαίσια σύμβασης δανείου, αλληλόχρεου λογαριασμού, παροχής εγγυητικών επιστολών, όπως για παράδειγμα, κατά πόσο είναι ανήθικη η άρνηση παροχής νέων πιστώσεων ή τροποποιήσεως της ήδη υπάρχουσας πίστωσης ή ο τρόπος επιδίωξης των ληξιπρόθεσμων απαιτήσεων της ή η παράβαση των υποχρεώσεων πρόνοιας. Δεν αποκλείεται, βέβαια, να υποχρεωθεί η ίδια να αποζημιώσει και τρίτο – μη αντισυμβαλλόμενό της στην περίπτωση που με τη δράση της βλάπτει τα συμφέροντά του, ιδίως όταν παρέχει δολίως εσφαλμένες πληροφορίες σε άλλη τράπεζα και την παραπλανά αναφορικά με τη φερεγγυότητα ενός προσώπου.

---

¹⁰ 914 ΑΚ: “Όποιος ζημιώσει άλλον παράνομα και υπαίτια έχει υποχρέωση να τον αποζημιώσει”.

¹¹ 281 ΑΚ: “Η άσκηση του δικαιώματος απαγορεύεται αν υπερβαίνει προφανώς τα όρια που επιβάλλουν η καλή πίστη ή τα χρηστά ήθη ή ο κοινωνικός ή οικονομικός σκοπός του δικαιώματος.”

II. ΣΚΟΠΟΣ - ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΔΙΑΤΑΞΗΣ 919 ΑΚ

1. Χρησιμότητα και σχέση της διάταξης 919 ΑΚ με τις 914 ΑΚ και 281 ΑΚ – Συρροή με ενδοσυμβατική ευθύνη

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 919¹² ΑΚ “Όποιος με πρόθεση ζημίωσε άλλον κατά τρόπο αντίθετο προς τα χρηστά ήθη έχει υποχρέωση να τον αποζημιώσει”. Η χρησιμότητα της 919 ΑΚ έγκειται στο ότι συμπληρώνει την 914 ΑΚ, επεκτείνοντας την αδικοπρακτική ευθύνη σε περιπτώσεις που δεν προσβλήθηκε συγκεκριμένο δικαίωμα ή έννομο προστατευόμενο συμφέρον, αλλά ούτε παραβιάστηκε ορισμένη διάταξη νόμου¹³, το αίσθημα δικαίου όμως απαιτεί αποκατάσταση της ζημίας¹⁴¹⁵. Ακριβώς επειδή ως σκοπός της διάταξης θεωρήθηκε η συμπλήρωση της 914 ΑΚ και η κάλυψη περιπτώσεων που δεν εμπίπτουν σε αυτή, ως προϋπόθεση της ευθύνης κατ’ άρθρον 919 ΑΚ τέθηκαν όχι μόνο η αντίθεση της συμπεριφοράς του δράστη στα χρηστά ήθη αλλά και η πρόθεση επαγωγής ζημίας¹⁶. Ακόμη, η υποχρέωση προς αποζημίωση κατ’ άρθρον 919 ΑΚ είναι μεν συμπληρωτική της 914 ΑΚ, όχι όμως και επιβοηθητική ή επικουρική εκείνης. Επομένως, δεν αποκλείεται ορισμένη συμπεριφορά να πληροί τις προϋποθέσεις και των δυο διατάξεων και να υπάρξει συρροή¹⁷ νόμιμων βάσεων της αξίωσης¹⁸. Την ίδια άποψη ακολουθεί παγίως και η νομολογία¹⁹. Πρέπει να τονισθεί δε, πως η γραμματική διατύπωση του άρθρου αλλά και η τελεολογική του προσέγγιση, προσανατολίζει τον ερμηνευτή στο ότι το έννομο αγαθό που προστατεύεται με το άρθρο 919 ΑΚ είναι η περιουσία του ζημιωθέντος ως σύνολο²⁰.

¹² Ρυθμιστικό πρότυπο της 919 ΑΚ αποτελεί η § 826 του γερμανικού αστικού κώδικα.

¹³ **ΑΠ 345/2017** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ: «**Παράνομη** είναι η συμπεριφορά που αντίκειται σε απαγορευτικό ή επιτακτικό κανόνα δικαίου, ο οποίος απονέμει δικαίωμα ή προστατεύει συγκεκριμένο συμφέρον του ζημιωθέντος, μπορεί δε η συμπεριφορά αυτή να συνίσταται σε θετική ενέργεια ή σε παράλειψη ορισμένης ενέργειας. Για την κατάφαση της παρανομίας δεν απαιτείται παράβαση συγκεκριμένου κανόνα δικαίου, αλλά αρκεί η αντίθεση της συμπεριφοράς στο γενικότερο πνεύμα του δικαίου ή στις επιταγές της έννομης τάξης. Έτσι, παρανομία συνιστά και η παράβαση της γενικής υποχρέωσης πρόνοιας και ασφάλειας στο πλαίσιο της συναλλακτικής και γενικότερα της κοινωνικής δραστηριότητας των ατόμων, δηλαδή η παράβαση της, κοινωνικώς επιβεβλημένης και εκ της θεμελιώδους δικαιοσύνης αρχής της συνεπούς συμπεριφοράς απορρέουσας, υποχρέωσης λήψης ορισμένων μέτρων επιμέλειας για την αποφυγή πρόκλησης ζημίας σε έννομο αγαθό τρίτων προσώπων». Ομοίως και οι **ΑΠ 1206/2019** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, **ΑΠ 2075/2013** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, **ΑΠ 294/2012** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, **ΕφΚρητ 10/2021** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

¹⁴ Γ. Γεωργιάδης ΣΕΑΚ άρθρ. 919 αρ. 1, Α. Γεωργιάδης, Εγχειρίδιο Ειδικού Ενοχικού § 48 αρ. 1, Π. Κορνηλάκης, Ειδικό Ενοχικό Δίκαιο Ι, σελ. 496, ο ίδιος Επίτομο Ειδικό Ενοχικό Δίκαιο § 186 αρ. 1. Βλ. όμοια άποψη και σε Μαργαρίτη Ε., Η παραβίαση της αρχής της καλής πίστης ως αδικοπρακτική συμπεριφορά, ΤΝΠ QUALEX, ΕφΑΔΠολΔ 10.2021 σελ. 1154 – 1175, οποίος αναφέρει ότι “η 919 ΑΚ καλύπτει περιπτώσεις που υπάρχει μια “**δόλια αντισυναλλακτική συμπεριφορά**”, η οποία δεν είναι μεν “παράνομη” με την τεχνική του όρου έννοια, πλην όμως είναι τουλάχιστον “ανήθικη”, ή ακόμα, και στην περίπτωση που είναι κατ’ αρχάς σύμφωνη με το ρυθμό των συναλλαγών, εκείνη είναι δυσανάλογη με το αποτέλεσμα που επιδιώκει και αντιβαίνει στην ιδέα της δικαιοσύνης που διέπει τον μέσο κοινωνό του δικαίου”.

¹⁵ **ΑΠ 476/2021** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, **ΑΠ 119/2013** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, **ΑΠ 43/2013** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, **ΑΠ 900/2011** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

¹⁶ Α. Γεωργιάδης στον ΑΚ Γεωργιάδη – Σταθόπουλου άρθρ. 919 αρ. 1

¹⁷ Για τη συρροή νόμιμων βάσεων βλ. Γεωργιάδη στον ΑΚ Γεωργιάδη – Σταθόπουλου άρθρ. 247 αρ. 29

¹⁸ Α. Γεωργιάδης Ενοχικό Δίκαιο Γενικό Μέρος § 62 αρ. 1 – 4, ο ίδιος στον ΑΚ Γεωργιάδη – Σταθόπουλου άρθρ. 919 αρ. 22 επ., 24, Γ. Γεωργιάδης ΣΕΑΚ άρθρ. 919 αρ. 24 επ.

¹⁹ **ΑΠ 1258/2003** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΧρΙΔ 2004.12: «*Η διάταξη του άρθρου 919 ΑΚ αποτελεί το αναγκαίο συμπλήρωμα του άρθρου 914 ΑΚ και είναι νομικά δυνατό συγκεκριμένη συμπεριφορά του υπαίτιου προσώπου να είναι αντίθετη τόσο προς την πρώτη όσο και τη δεύτερη από τις διατάξεις αυτές*», **ΑΠ 1125/2011** ΧρΙΔ 2012.304, **ΕφΠειρ 91/2016** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

²⁰ Δωρής Φ., Σκέψεις για την προϋπόθεση της «παρανομίας» στην αδικοπρακτική ευθύνη, για τη σχέση της προς την «υπαίτιότητα» και για τη λεγόμενη «διπλή λειτουργία τη αμέλειας» κατά την ΑΚ 330 εδ. β’, Τιμητικός Τόμος Λιακόπουλου, 2010, 237

Η πρακτική αξία της διάταξης 919 ΑΚ αμφισβητείται από μερίδα της θεωρίας. Υποστηρίζεται ότι η διάταξη του άρθρου 919 ΑΚ αποκτά σημασία, όχι επειδή διευρύνει τις περιπτώσεις ευθύνης, αλλά επειδή τυποποιεί μια ειδική κατηγορία παρανόμου – τη δόλια ανηθικότητα – και προσφέρει επιπρόσθετη θεμελίωση της ευθύνης, αίροντας τυχόν αμφιβολίες ως προς τη θεμελίωσή της στην 914 ΑΚ²¹. Έρρισμα αυτής της άποψης αποτελεί το γεγονός ότι οι περιπτώσεις ευθύνης που εμπίπτουν στο άρθρο 919 ΑΚ, δηλαδή η με πρόθεση ζημιογόνος συμπεριφορά που αντίκειται στα χρηστά ήθη, γεννώνται ήδη με τη διευρυμένη έννοια του παρανόμου κατά το άρθρο 914 ΑΚ σε συνδυασμό με τη διάταξη του άρθρου 281 ΑΚ, η οποία αναφέρεται στα χρηστά ήθη. Η 281 ΑΚ απαγορεύει την άσκηση δικαιώματος, όταν αυτή συνιστά προφανή υπέρβαση των ορίων που επιβάλλουν μεταξύ άλλων και τα χρηστά ήθη, ενώ στον όρο “δικαίωμα” δίδεται η ευρύτερη δυνατή ερμηνεία ώστε να περιλαμβάνει και τις φυσικές ελευθερίες, όπως η συμβατική ελευθερία²². Επομένως, συμπεριφορά που είναι αντίθετη στην 281 ΑΚ είναι παράνομη και γεννά αδικοπρακτική ευθύνη σύμφωνα με την 914 ΑΚ, είτε οφείλεται σε δόλο είτε σε αμέλεια του δράστη. Ωστόσο, κατά την κρατούσα άποψη στη νομολογία, οι φυσικές ελευθερίες εξαιρούνται από το πεδίο εφαρμογής της 281 ΑΚ²³, με αποτέλεσμα η άσκησή τους κατά τρόπο αντίθετο στα χρηστά ήθη να μη γεννά αδικοπρακτική ευθύνη με βάση την 914 ΑΚ, αλλά μόνο βάσει της 919 ΑΚ. Έτσι στην περίπτωση αυτή, η διάταξη 919 ΑΚ αποκτά πράγματι αυτοτελή πρακτική αξία.

Σχετικά με τη σχέση των δυο διατάξεων μπορεί να λεχθεί ότι η 919 ΑΚ είναι εν μέρει ευρύτερη και εν μέρει στενότερη της 281 ΑΚ. Η 919 ΑΚ οδηγεί σε υποχρέωση προς αποζημίωση είτε η παράβαση των χρηστών ηθών γίνεται κατά την άσκηση δικαιώματος είτε φυσικής ευχέρειας, ενώ η 281 ΑΚ απαγορεύει κατά την κρατούσα άποψη της νομολογίας, την καταχρηστική άσκηση μόνο δικαιώματος με τη στενή έννοια. Στενότερη είναι η 919 ΑΚ γιατί προϋποθέτει πταίσμα – έστω ενδεχόμενο δόλο, ενώ η 281 ΑΚ απαγορεύει την καταχρηστική άσκηση δικαιώματος με βάση κριτήρια αντικειμενικά, όπως η καλή πίστη, τα χρηστά ήθη, ο κοινωνικός ή οικονομικός σκοπός του δικαιώματος, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η υπαιτιότητα του δικαιούχου²⁴. Αφού όπως προαναφέρθηκε η εφαρμογή της 919 ΑΚ δεν είναι επικουρική, δεν αποκλείεται ορισμένη συμπεριφορά να υπάγεται συγχρόνως και στην 919 ΑΚ και στην 281 ΑΚ σε συνδυασμό με την 914 ΑΚ²⁵.

Τέλος, η αδικοπρακτική ευθύνη εμφανίζεται συνήθως στα πλαίσια της συμβατικής σχέσης που συνδέει την τράπεζα με τον πελάτη της, χωρίς να αποκλείεται και η γένεση αδικοπρακτικής ευθύνης έναντι τρίτου δίχως να έχει συναφθεί σύμβαση. Έτσι, είναι πιθανό να θεμελιωθεί η αδικοπρακτική ευθύνη σε **συρροή** με την ενδοσυμβατική ευθύνη, η οποία γεννάται δυνάμει της προϋπάρχουσας συμβατικής σχέσεως του πιστωτικού ιδρύματος με τον πελάτη του²⁶. Αυτό συμβαίνει στις περιπτώσεις που μπορεί η υπαίτια ζημιογόνος πράξη ή παράλειψη, με την οποία

²¹ Βλ. αναλυτικά Μ. Σταθόπουλο, Γενικό Ενοχικό Δίκαιο §15 αρ. 78 επ., ο ίδιος, Επιτομή Γενικού Ενοχικού Δικαίου § 15 αρ. 78 επ., 80

²² Βλ. αναλυτικά Α. Γεωργιάδη, Ενοχικό Δίκαιο Γενικό Μέρος § 62 αρ. 2, Α. Γεωργιάδη στον ΑΚ Γεωργιάδη – Σταθόπουλου, 281 αρ. 23-26, ο ίδιος Γενικές Αρχές § 23 αρ. 12 επ., 22, Λιτζερόπουλο, Κατάχρησις της γενικής ελευθερίας του ατόμου εις τα σχέσεις ιδιωτικού δικαίου, σε Τιμητικό Τόμο Τσιριντάνη, 1980 σελ. 435

²³ ΑΠ 1042/2009 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1366/2009 ΝοΒ 58, 166, ΑΠ 1547/2007 Δ/ΝΗ 2009.730, ΑΠ 602/2005 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΜΠρΠατρ 268/2020 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

²⁴ Β. Βαθρακοκοίλης, ΕΡΝΟΜΑΚ άρθρ. 919 αρ. 2 σελ. 955, σύμφωνα με τον οποίο “Η αντίθεση συμπεριφοράς στα χρηστά ήθη ή την καλή πίστη, είτε από την άποψη της ΑΚ 281 είτε υπό την ΑΚ 919, είναι πάντοτε η ίδια, πλην όμως η ΑΚ 919, ως προς την υποχρέωση αποζημίωσης απαιτεί πρόσθετα στοιχεία που εντάσσονται κυρίως, στην **δολερή κατεύθυνση της βούλησης** αυτού που προκάλεσε τη ζημία”.

²⁵ Α. Γεωργιάδης στον ΑΚ Γεωργιάδη – Σταθόπουλου άρθρ. 919 αρ. 27, 28

²⁶ Βλ. Α. Γεωργιάδη, Ενοχικό Δίκαιο Γενικό Μέρος § 59 αρ. 13

παραβιάζεται η σύμβαση, να θεμελιώσει αδικοπρακτική ευθύνη, αν είναι και καθ' εαυτή παράνομη, δηλαδή και χωρίς τη συμβατική σχέση²⁷.

III. ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΔΙΑΤΑΞΗΣ 919 ΑΚ

Από τα οριζόμενα στην ως άνω διάταξη, προκύπτει ότι η εφαρμογή της προϋποθέτει: α) ανθρώπινη συμπεριφορά (πράξη ή παράλειψη), β) αντίθεση στα χρηστά ήθη, γ) πρόθεση, δ) επαγωγή ζημίας και ε) αιτιώδη συνάφεια μεταξύ της συμπεριφοράς του δράστη και της ζημίας του θύματος.

Στην παρούσα ενότητα, θα γίνει μια σύντομη αναφορά στις προαναφερθείσες προϋποθέσεις της αδικοπρακτικής ευθύνης κατ' άρθρον 919 ΑΚ. Συγκεκριμένα:

1. Ανθρώπινη Συμπεριφορά

Μιλώντας η 919 ΑΚ για “πρόκληση ζημίας σε άλλον κατά τρόπο αντίθετο στα χρηστά ήθη”, προϋποθέτει ανθρώπινη συμπεριφορά. Ως ανθρώπινη συμπεριφορά νοείται αφενός, η εξωτερική – κοινωνική συμπεριφορά του ανθρώπου και αφετέρου η εκούσια συμπεριφορά, δηλαδή αυτή που μπορεί να ελεγχθεί από τη βούληση του ανθρώπου²⁸. Αποκλείονται επομένως: α) οι καταστάσεις του εσωτερικού κόσμου του ανθρώπου, όπως οι σκέψεις που δεν εξωτερικεύονται, β) οι ανθρώπινες πράξεις που οφείλονται σε άσκηση επάνω του ακαταμάχητης σωματικής βίας, γ) οι πράξεις από τις οποίες λείπει ο έλεγχος της συνειδήσεως, όπως η σπασμωδική κίνηση σε κατάσταση ύπνου και δ) οι άλογες ενέργειες των ζώων.

Η ανθρώπινη συμπεριφορά μπορεί να συνίσταται σε θετική ενέργεια – πράξη ή σε παράλειψη ορισμένης ενέργειας. Η παράλειψη²⁹ μπορεί να θεμελιώσει υποχρέωση προς αποζημίωση μόνο αν είναι παράνομη, δηλαδή ο παραλείψας έχει έννομη υποχρέωση, επιβαλλόμενη είτε από δικαιοπραξία είτε από τον νόμο είτε από την καλή πίστη να προβεί στην ενέργεια που παραλείφθηκε³⁰.

2. Αντίθεση στα χρηστά ήθη

Στη συνέχεια, όπως επιτάσσει η διάταξη του άρθρου 919 ΑΚ, δημιουργείται υποχρέωση προς αποζημίωση όταν η ζημιόγonos συμπεριφορά του δράστη είναι “αντίθετη προς τα χρηστά ήθη”.

²⁷ Βλ. **ΟΛΑΠ 967/1973** ΝοΒ 1974.505, **ΑΠ 1273/2017** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, **ΑΠ 852/2015** ΧρΙΔ 2015.692, **ΑΠ 1527/2013** ΧρΙΔ 2014.281, **ΑΠ 878/2011** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, **ΑΠ 1494/2008** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, **ΜΠρΧαν 197/2017** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

²⁸ Α. Γεωργιάδης στον ΑΚ Γεωργιάδη – Σταθόπουλου άρθρ. 914 αρ. 8, ο ίδιος, Ενοχικό Δίκαιο Γενικό Μέρος § 60 αρ. 6

²⁹ Για την έννοια της παράνομης παράλειψης βλ. αναλυτικά Α. Γεωργιάδη, Ενοχικό Δίκαιο Γενικό Μέρος § 60 αρ. 28 επ., Π. Κορνηλάκη, Ειδικό Ενοχικό Δίκαιο Ι, σελ 491-493, Β. Βαθρακοκυλίου, ΕΡΝΟΜΑΚ άρθρ. 914 αρ. 36, σελ. 870

³⁰ Βλ. κατωτ. ΕφΑθ **5025/1990** ΝοΒ 39 1991 σελ 79 επ., όπου η τράπεζα παρέλειψε σε περίοδο ναυτιλιακής κρίσης να παράσχει στον πρωτοφειλέτη ουσιαστικές οικονομικές διευκολύνσεις. Βλ. ομοίως **ΑΠ 363/2012** ΕΕμπΔ 2012.927, **ΑΠ 115/2012** ΝοΒ 2012.1213, **ΑΠ 655/2011** ΕΕμπΔ 2012.664

Η διαπίστωση της έννοιας “των χρηστών ηθών”, ως αόριστης νομικής έννοιας, γίνεται κάθε φορά από τον δικαστή, ο οποίος καλείται να την εξειδικεύσει σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση. Με αυτόν τον τρόπο, το δίκαιο της αδικοπρακτικής ευθύνης προσαρμόζεται στις με την πάροδο του χρόνου μεταβαλλόμενες αντιλήψεις και τις νέες ανάγκες³¹. Η έννοια αυτή εξετάζεται αντικειμενικά, “σύμφωνα με την αντίληψη του υγιώς, κατά το δίκαιο και κατά τη γενική αντίληψη χρηστώς και με φρόνηση σκεπτόμενου ανθρώπου”³²³³.

Ειδικότερα, αντίθεση στα χρηστά ήθη υπάρχει όταν η συμπεριφορά του δράστη αντιβαίνει στην κοινωνική ηθική, που διαμορφώνεται σε έναν ευρύτερο κύκλο προσώπων, όπως στον επαγγελματικό, κοινωνικό, τοπικό, και όχι με βάση την ατομική ηθική ή τις ατομικές πεποιθήσεις του δικαστή περί ηθικής, οι οποίες μπορεί να είναι συντηρητικότερες ή προοδευτικότερες από αυτές του μέσου κοινωνικού ανθρώπου³⁴. Με άλλα λόγια, ο προσδιορισμός των “χρηστών ηθών” γίνεται βάσει των αντιλήψεων που επικρατούν σε μια δεδομένη κοινωνία ή σε ορισμένο συναλλακτικό κλάδο και όχι βάσει μιας μεταφυσικής ή θρησκευτικής ιδέας περί ηθικής, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει μια και μοναδική έννοια των χρηστών ηθών, αλλά αυτή να διαμορφώνεται και να μεταβάλλεται αντικειμενικά με βάση τις αντιλήψεις περί κοινωνικής ηθικής³⁵. Στην έννοια της κοινωνικής ηθικής δεν περιλαμβάνεται αναγκαία αυτό που εφαρμόζεται σε ορισμένο κοινωνικό κύκλο, το οποίο μπορεί να γίνεται από συνήθεια ή ανάγκη, αλλά ό,τι αναγνωρίζεται ως σύμφωνο με την ηθική ή που αποτελεί την συνισταμένη των αντιλήψεων του “χρηστώς και με φρόνηση σκεπτόμενου ανθρώπου” μέσα στον κύκλο αυτόν³⁶. Γι’ αυτό, η νομολογία δέχεται ότι όταν η κρινόμενη συμπεριφορά σχετίζεται με ορισμένη κατηγορία συναλλαγών και συναλλασσομένων, οι αντίστοιχες στην κατηγορία αυτή των συναλλασσομένων κρατούσες αντιλήψεις λαμβάνονται υπόψη, εκτός αν κατά το κοινό ως άνω συναίσθημα δεν συμβιβάζονται με την κοινωνική ηθική³⁷.

Στην επιστήμη εκφράζονται αμφιβολίες για το αν μόνη η επίκληση της κοινωνικής ηθικής αρκεί για την εξειδίκευση της έννοιας των “χρηστών ηθών”. Γι’ αυτό, σύμφωνα με άλλη άποψη, το κριτήριο της κοινωνικής ηθικής πρέπει να αντικατασταθεί ή να συμπληρωθεί από αυτό της δημόσιας τάξης. Ο όρος αυτός περιλαμβάνει τις θεμελιώδεις αντιλήψεις ηθικού, κοινωνικού, πολιτικού και οικονομικού χαρακτήρα, που απορρέουν από το θετικό δίκαιο³⁸. Το κριτήριο αυτό αποτελεί ασφαλέστερη οδό για τη συγκεκριμενοποίηση και αντικειμενικοποίηση των “χρηστών ηθών”, διότι η αναφορά στις θεμελιώδεις αρχές που απορρέουν από το θετικό δίκαιο, το

³¹ Α. Γεωργιάδης, Η αδικοπρακτική ευθύνη μεταξύ τραπεζών ΕπισκεΔ 2, 2000.311

³² Για την έννοια των χρηστών ηθών βλ. αναλυτικά Γ. Μπαλή, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου § 64 Β σελ. 181 επ. και Γνμδ Ανδ. Γαζή / Αρ. Χιωτέλλη, Ευθύνη τράπεζας κατ’ ΑΚ 919, ΝοΒ 40, 1992 σελ. 470-471, Α. Γεωργιάδη, Ευθύνη Τράπεζας κατ’ ΑΚ 919, ΝοΒ 40, 1992, σελ. 495, Μ. Σταθόπουλο, Ευθύνη Τράπεζας λόγω συμπεριφοράς αντίθετης στα χρηστά ήθη, ΝοΒ 40, 1992 σελ. 498, Π. Παπανικολάου, Ευθύνη της Τράπεζας κατ’ ΑΚ 919, ΝοΒ 40, 1992, σελ. 513

³³ ΑΠ 1942/2013 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΟΛΑΠ 2/2008 ΕΕμπΔ 2009.898, ΑΠ 1019/2010 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 846/2012 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

³⁴ Βλ. Γ. Γεωργιάδη ΣΕΑΚ άρθρ. 919 αρ. 7 επ.

³⁵ Βλ. Α. Γεωργιάδη, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου § 2 αρ. 21 επ. και Μ. Σταθόπουλο, Επιτομή Γενικού Ενοχικού Δικαίου § 15 αρ. 75 επ.

³⁶ Α. Γεωργιάδης στον ΑΚ Γεωργιάδη - Σταθόπουλου άρθρ. 919 αρ. 8 και ΑΠ 1652/2006 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΧρΙΔ 2007.416, ΑΠ 925/1991 ΝοΒ 40 1992.550

³⁷ ΟΛΑΠ 10/1991 Ελ Δ/νη 1992.69, ΑΠ 925/1991 ΝοΒ 40 1992.550, ΑΠ 1198/1995 ΕΕμπΔ 1996.131, ΑΠ 846/2012 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1063/2010 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΕφαΘ 36/1999 ΕλλΔνη 1999.1574

³⁸ Βλ. Ν. Παπαντωνίου, Γενικές Αρχές του Αστικού Δικαίου § 73 ΙΙ β και Μ. Σταθόπουλο, Γενικό Ενοχικό Δίκαιο § 15 αρ. 76 και ΑΠ 900/2011 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1702/2011 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1063/2010 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

οικονομικό σύστημα και τη συνταγματική τάξη αποτρέπει την προβολή από τον δικαστή των υποκειμενικών του αντιλήψεων και παρέχει περισσότερο αντικειμενικά κριτήρια.

Κατά μια άλλη άποψη, ως χρηστά ήθη πρέπει να νοηθούν, εκτός από την κρατούσα κοινωνική ηθική, και “οι θεμελιώδεις ηθικές, πνευματικές, πολιτειακές, οικονομικές, αντιλήψεις στις οποίες στηρίζεται η κοινωνία μας”³⁹. Δηλαδή, παράλληλα με την κοινωνική ηθική, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη ως περαιτέρω κριτήριο για την εξειδίκευση και οι αναλλοίωτες ηθικές αρχές, οι δικαιοτικές αρχές και οι μόνιμες αξίες στις οποίες βασίζεται η έννομη τάξη και το δίκαιό μας.

Επομένως, ο δικαστής για τη διάγνωση των επιταγών της κοινωνικής ηθικής θα λάβει υπόψη του τις αντιλήψεις του μέσου ηθικά σκεπτόμενου ανθρώπου του συγκεκριμένου κύκλου που ενδιαφέρει στη συγκεκριμένη περίπτωση και στη συνέχεια, τις πεποιθήσεις αυτές θα τις ελέγχει με βάση τις κρατούσες δικαιοτικές αρχές της έννομης τάξης και έτσι, θα καταλήγει στον ενδιάμεσο εκείνο κανόνα δικαίου που θα προσδιορίζει αν η συμπεριφορά αντίκειται στα χρηστά ήθη. Λαμβάνεται δε υπόψη συνολικά η συμπεριφορά του δράστη, σε συνδυασμό με τους σκοπούς, τα μέσα και τις μεθόδους που χρησιμοποίησε, δηλαδή εξετάζονται, όχι μεμονωμένα τα αίτια που τον οδήγησαν στην συγκεκριμένη ενέργειά του, αλλά το σύνολο των περιστάσεων υπό τις οποίες εκδηλώθηκε ολόκληρη η συμπεριφορά του⁴⁰. Τέλος, η συγκεκριμένη προϋπόθεση είναι αντικειμενική, αφού δεν απαιτείται συνείδηση ή γνώση της ανηθικότητας εκ μέρους του δράστη, αλλά αρκεί το ότι γνώριζε τα πραγματικά περιστατικά, που συγκροτούν την αντικειμενική υπόσταση της ανήθικης πράξης⁴¹. Επισημαίνεται, βέβαια, ότι η εσωτερική στάση του δράστη συνεκτιμάται από τον δικαστή κατά τον σχηματισμό της κρίσης του. Για παράδειγμα, θα ληφθεί υπόψη αν ο ζημιωθείς παραβίασε τις επιταγές της κοινωνικής ηθικής από πρόθεση ή από βαριά αμέλεια ή αγνόησε τους κανόνες αυτούς από ελαφρά αμέλεια⁴².

Εν προκειμένω, στο κύριο μέρος της εργασίας θα ασχοληθούμε με τον τρόπο που εξειδικεύει η νομολογία τα χρηστά ήθη για να κρίνει αν η συμπεριφορά της τράπεζας είναι ανήθικη, στο πλαίσιο των τραπεζικών συναλλαγών. Ως κριτήριο λαμβάνονται οι αντιλήψεις του μέσου εκπροσώπου του συγκεκριμένου κύκλου, των τραπεζικών συναλλαγών. Σημαντικό ρόλο για την διαπίστωση της ανηθικότητας από το δικαστήριο κατέχει, όπως θα διαπιστωθεί και στη συνέχεια, η ειδική σχέση εμπιστοσύνης που συνδέει την τράπεζα με τον πελάτη της, από την οποία απορρέουν αυξημένες υποχρεώσεις πρόνοιας των συμφερόντων των πελατών της⁴³, η παραβίαση των οποίων ενδέχεται να συνιστά παράβαση των χρηστών ηθών, όπως συμβαίνει για παράδειγμα όταν η τράπεζα παραλείπει δολίως να παράσχει ουσιώδεις πληροφορίες που αφορούν τη μεταξύ τους σύμβαση. Βοηθητικό κριτήριο στην εξειδίκευση της έννοιας των χρηστών ηθών αποτελούν και τα τραπεζικά συναλλακτικά ήθη⁴⁴. Για παράδειγμα, όπως παρουσιάζεται κατωτέρω⁴⁵, το Εφετείο Αθηνών στην υπ’ αριθμ. 5025/1990 απόφαση, έκρινε ότι αποφασιστικό κριτήριο για να αποφανθεί αν η άρνηση της τράπεζας να παράσχει πρόσθετες οικονομικές διευκολύνσεις στους ενάγοντες ήταν αντίθετη στα χρηστά ήθη, ήταν η συνηθισμένη, στο πεδίο της τραπεζικής συναλλαγής, πρακτική παροχής

³⁹ Βλ. Σημαντήρα, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου § 44 αρ. 796

⁴⁰ Α. Γεωργιάδης στον ΑΚ Γεωργιάδη - Σταθόπουλου άρθρ. 919 αρ. 12 και **ΑΠ 2067/2013** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, **ΑΠ 43/2013** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, **ΑΠ 878/2011** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, **ΑΠ 846/2012** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, **ΑΠ 1652/2006** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΧρΙΔ 2007.416

⁴¹ Βλ. Α. Γεωργιάδη Ενοχικό Δίκαιο Γενικό Μέρος § 62 αρ. 6 επ., ο ίδιος Εγχειρίδιο Ειδικού Ενοχικού Δικαίου § 48 αρ. 6 επ, Π. Κορνηλάκης, Ειδικό Ενοχικό Δίκαιο Ι σελ. 496 και **ΑΠ 672/1993** ΕλλΔνη 1994.1271

⁴² Α. Γεωργιάδης ΑΚ Γεωργιάδη- Σταθόπουλου άρθρ. 919 αρ. 13

⁴³ Βλ. ανωτ. υποσημείωση με αρ. 4

⁴⁴ Α. Γεωργιάδη, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου § 2 αρ. 23, 24

⁴⁵ Βλ. Β’ Μέρος Κεφ. Ι.1 εργασίας

οικονομικών διευκολύνσεων σε εποχές οικονομικής κρίσης. Το δικαστήριο λαμβάνει υπόψη του συνολικά τη συμπεριφορά της τράπεζας, το σκοπό που είχε, τα μέσα που χρησιμοποίησε, τις συνθήκες υπό τις οποίες έλαβε τις αποφάσεις της, δηλαδή εξετάζονται το σύνολο των περιστάσεων υπό τις οποίες εκδηλώθηκε ολόκληρη η συμπεριφορά της.

3. Πρόθεση

Ο δόλος - η πρόθεση, που περιλαμβάνεται στην 919 ΑΚ, αναφέρεται μόνο στην επαγωγή ζημίας και όχι στον ανήθικο ή παράνομο χαρακτήρα της πράξης. Ο ζημιώσας πρέπει δηλαδή να ήξερε ότι με τη συμπεριφορά του θα ζημιωνόταν κάποιος και να ήθελε την πρόκληση της ζημίας⁴⁶. Αρκεί όμως και ενδεχόμενος δόλος. Δεν απαιτείται, επομένως, ο δράστης να ενήργησε με αποκλειστικό σκοπό να βλάψει τον άλλον και να είχε άμεσο δόλο, αλλά να γνώριζε ως ενδεχόμενη συνέπεια της πράξης του την πρόκληση ζημίας και εντούτοις να μην απέιχε από την συγκεκριμένη πράξη ή παράλειψη⁴⁷. Ακόμη, δεν απαιτείται γνώση ή πρόβλεψη της ακριβούς έκτασης της ζημίας ή του τρόπου επέλευσής της, αλλά είναι αναγκαίο ο δράστης να διέβλεψε τουλάχιστον το είδος, όπως περιουσιακή ή ηθική, και τη γενική κατεύθυνσή της.

Η πρόθεση επαγωγής της ζημίας αποτελεί αυτοτελή προϋπόθεση της ευθύνης κατ' άρθρον 919 ΑΚ και πρέπει να εξετάζεται χωριστά από την αντίθεση στα χρηστά ήθη⁴⁸. Για την εφαρμογή της όμως πρέπει να συντρέχουν και η προϋπόθεση της επαγωγής της ζημίας και της αντίθεσης στα χρηστά ήθη. Η σαφής διάκριση των δυο προϋποθέσεων δε σημαίνει και έλλειψη κάθε σχέσης μεταξύ τους⁴⁹. Η ύπαρξη του δόλου συχνά συμβάλλει στο να γίνει δεκτή η ύπαρξη της προϋπόθεσης της ανηθικότητας, ενώ συχνά η έλλειψή του αίρει τον ανήθικο χαρακτήρα⁵⁰. Τέλος, δεν αποκλείεται από το είδος και τη μορφή της ανήθικης συμπεριφοράς λ.χ. από τα μέσα ή τη μέθοδο που χρησιμοποιήθηκαν, να συνάγεται ότι ο δράστης ενήργησε με πρόθεση να προκαλέσει ζημία⁵¹.

4. Επαγωγή Ζημίας

Από την πράξη ή την παράλειψη του δράστη πρέπει να προκλήθηκε ζημία (919 ΑΚ: «όποιος με πρόθεση ζημιώσε άλλον...»). Ζημία είναι κάθε δυσμενής μεταβολή στα έννομα αγαθά ενός προσώπου, είτε αυτά είναι περιουσιακά, δηλαδή αποτιμητά σε χρήμα, οπότε πρόκειται για περιουσιακή ζημία, είτε μη περιουσιακά, οπότε γίνεται λόγος για ηθική βλάβη⁵².

Στα πλαίσια της διάταξης του άρθρου 919 ΑΚ, από την ενέργεια του ζημιώσαντος πρέπει να προκλήθηκε ζημία, συνήθως, από την προσβολή της περιουσίας του ζημιωθέντος, διότι οι άλλες

⁴⁶ Βλ. Α. Γεωργιάδη, Ενοχικό Δίκαιο Γενικό Μέρος § 62 αρ. 10 επ, Π. Κορνηλάκης, Ειδικό Ενοχικό Δίκαιο Ι, σελ 498, Π. Φύλιο, Ενοχικό Δίκαιο Ειδικό Μέρος § 172α Β, Μ. Σταθόπουλο, Γενικό Ενοχικό Δίκαιο § 15 αρ. 77

⁴⁷ ΑΠ 2027/2014 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 43/2013 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 339/2010 ΧρΙΔ 2011.206, ΟΛΑΠ 2/2008 ΕΕμπΔ 2009.898, ΑΠ 1652/2006 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΧρΙΔ 2007.416, ΕφΑθ 668/2019 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

⁴⁸ Βλ. Α. Γεωργιάδη στον ΑΚ Γεωργιάδη - Σταθόπουλου άρθρ. 919 αρ. 14, 15 και ΑΠ 1109/2008 ΤΝΠ ΔΣΑ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ: «εφόσον λείπει το στοιχείο της πρόθεσης στην ελεγχόμενη συμπεριφορά του ως άνω εναγομένου, δεν θεμελιώνεται αξίωση αποζημίωσης βάσει της διάταξης του άρθρου 919 ΑΚ».

⁴⁹ Α. Γεωργιάδης, Εγχειρίδιο Ειδικού Ενοχικού Δικαίου § 48 αρ. 11

⁵⁰ Μ. Σταθόπουλος, Γενικό Ενοχικό Δίκαιο § 15 αρ. 79

⁵¹ Α. Γεωργιάδης στον ΑΚ Γεωργιάδη - Σταθόπουλου άρθρ. 919 αρ. 15

⁵² Για την έννοια και τις μορφές της ζημίας βλ. αναλυτικά Α. Γεωργιάδη, Ενοχικό Δίκαιο Γενικό Μέρος §§10 αρ. 5 επ. και 11 αρ. 1 επ. και Ι. Σπυριδάκη, Ενοχικό Δίκαιο Γενικό Μέρος σελ. 227 επ., 232 επ.

περιπτώσεις ζημίας θα καλύπτονται κατ' αρχήν από άλλες διατάξεις, όπως τις 914, 920 ΑΚ⁵³. Η περιουσιακή ζημία μπορεί να εμφανίζεται είτε ως θετική είτε/και ως αποθετική⁵⁴. Ως γνωστόν, με τον όρο “θετική ζημία” εννοείται η μείωση της υπάρχουσας περιουσίας του ζημιωθέντος, η οποία μπορεί να συνίσταται σε μείωση του ενεργητικού ή σε αύξηση του παθητικού της περιουσίας, ενώ με τον όρο “αποθετική ζημία” ή “διαφυγόν κέρδος” νοείται η ματαίωση της αύξησης του ενεργητικού ή μείωσης του παθητικού, η οποία θα επερχόταν κατά τη συνήθη πορεία των πραγμάτων, αν δεν είχε συμβεί το ζημιολόγο γεγονός⁵⁵.

5. Αιτιώδης Συνάφεια

Για τη γένεση της αδικοπρακτικής ευθύνης κατ' άρθρον 919 ΑΚ, απαιτείται, τέλος, η ύπαρξη αιτιώδους συνάφειας (ή αιτιώδους συνδέσμου), δηλαδή σχέση αιτίου και αποτελέσματος, μεταξύ της συμπεριφοράς που αντίκειται στα χρηστά ήθη και της ζημίας που επήλθε. Αιτιώδης συνάφεια υπάρχει, όταν η πράξη ή παράλειψη του δράστη ήταν κατά τα διδάγματα της κοινής πείρας ικανή και μπορούσε αντικειμενικά κατά τη συνήθη πορεία των πραγμάτων να επιφέρει το ζημιολόγο αποτέλεσμα⁵⁶. Όταν πρόκειται για άμεσες ζημίες, δηλαδή ζημίες που είναι ξεκάθαρο ότι επέρχονται ως συνέπεια αυτής καθ' αυτήν της ζημιολόγου συμπεριφοράς και χωρίς να μεσολαβεί άλλο γεγονός, η ύπαρξη του αιτιώδους συνδέσμου είναι εμφανής. Αντιθέτως, ανακύπτουν δυσκολίες όταν υπάρχουν έμμεσες - απώτερες ζημίες, με αποτέλεσμα να έχουν αναπτυχθεί οι θεωρίες του ισοδυνάμου των όρων, της πρόσφορης αιτιότητας και του σκοπού του κανόνα δικαίου⁵⁷.

Η ελληνική νομολογία⁵⁸, ωστόσο, εφαρμόζει τη θεωρία της πρόσφορης αιτιότητας, σύμφωνα με την οποία από όλους τους όρους επέλευσης του ζημιολόγου αποτελέσματος θεμελιώνει ευθύνη μόνο αυτός (ή αυτοί), ο οποίος ήταν πρόσφορος να οδηγήσει στο αποτέλεσμα. Πρόσφορος όρος θεωρείται εκείνος που είχε γενικά την τάση κατά την αντίληψη του μέσου συνετού ανθρώπου (αντικειμενική πρόγνωση) με βάση τα δεδομένα που είχε υπόψη του κατά τον χρόνο που έγινε η πράξη (εκ των προτέρων διαπίστωση και όχι εκ των υστέρων με βάση στοιχεία που εμφανίζονται

⁵³ Β. Βαθρακοκόιλης, ΕΡΝΟΜΑΚ άρθρ. 919 αρ. 7, σελ. 957

⁵⁴ 298 ΑΚ: “Η αποζημίωση περιλαμβάνει τη μείωση της υπάρχουσας περιουσίας του δανειστή (θετική ζημία), καθώς και το διαφυγόν κέρδος. Τέτοιο κέρδος λογίζεται εκείνο που προσδοκά κανείς με πιθανότητα σύμφωνα με τη συνηθισμένη πορεία των πραγμάτων ή τις ειδικές περιστάσεις και ιδίως τα προπαρασκευαστικά μέτρα που έχουν ληφθεί”.

⁵⁵ Α. Γεωργιάδης, Εγχειρίδιο Ειδικού Ενοχικού Δικαίου § 46 αρ. 56

⁵⁶ Βλ. ΑΠ 354/2022 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 459/2021 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 719/2012 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 921/2011 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΜΠρΧαν 197/2017 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ Βλ επίσης ΕφΑθ 232/2019 (ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ) σύμφωνα με την οποία, “Ζημία, όμως, που προήλθε από απρόοπτο, τυχαίο που οφείλεται στην ιδιομορφία της συγκεκριμένης περίπτωσης και όχι στη γενική τάση της αιτίας, δεν θεωρείται ότι συνδέεται κατά τρόπο πρόσφορο μ' αυτήν (την αιτία)”.

⁵⁷ Βλ. αναλυτικά Α. Γεωργιάδη, Ενοχικό Δίκαιο Γενικό Μέρος § 10 αρ. 25 επ., Μ. Σταθόπουλο, Γενικό Ενοχικό Δίκαιο § 8 αρ. 103 επ., 117 επ., 139 επ., ο ίδιος, Επιτομή Γενικού Ενοχικού Δικαίου § 8 αρ. 103 επ., 117 επ., 125 επ., 132 επ.

⁵⁸ Βλ. ανωτ. υποσημείωση με αρ. 56 και ΑΠ 1027/2021 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ: «Να υπάρχει μεταξύ της συμπεριφοράς που αντίκειται στα χρηστά ήθη και της ζημίας που τυχόν επήλθε, αντικειμενικός αιτιώδης σύνδεσμος, υπό την έννοια, ότι η ως άνω συμπεριφορά, εκτός του ότι αποτέλεσε αναγκαίο όρο της επελεύσεως της ζημίας, ήταν, καθεαυτή, και ικανή, υπό τις συντρέχουσες περιστάσεις, στη συνήθη πορεία των πραγμάτων, να την επιφέρει, ούτως ώστε η ζημία να μπορεί, στη συγκεκριμένη περίπτωση, να αποδοθεί, σύμφωνα με τα διδάγματα της κοινής πείρας, στην αιτιώδη δυναμικότητα της συμπεριφοράς που αντίκειται στα χρηστά ήθη και, αντιστοίχως, η συμπεριφορά αυτή να συνιστά πρόσφορη, η ε-παρκή αιτία της ζημίας». Ομοίως ΑΠ 631/2015 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 864/2014 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1501/2014 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 2257/2014 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

μετά την επέλευση της ζημίας), να επιφέρει το συγκεκριμένο αποτέλεσμα⁵⁹. Νομοθετικό έρεισμα της θεωρίας αυτής είναι η 298 εδ. β⁶⁰ ΑΚ.

IV. Η ΕΥΘΥΝΗ ΓΙΑ ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΗ

1. Έκταση και περιεχόμενο της ευθύνης

Εφόσον πληρούνται οι παραπάνω προϋποθέσεις, επέρχεται η έννομη συνέπεια που προβλέπει η διάταξη, θεμελιώνεται δηλαδή υποχρέωση του ζημιώσαντος για αποκατάσταση της ζημίας⁶¹. Για την έκταση και το περιεχόμενο της υποχρέωσης προς αποζημίωση εφαρμόζονται οι διατάξεις των άρθρων 297 – 300 ΑΚ. Όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω, στο Κεφάλαιο ΙΙΙ.4, συνήθως με την 919 ΑΚ επιδιώκεται η ανόρθωση ζημίας που προκλήθηκε από προσβολή της περιουσίας, ενώ άλλες περιπτώσεις θα καλύπτονται κατ' αρχήν από άλλες διατάξεις, όπως την 914, 920 ΑΚ.

2. Δικαιούχος της αποζημίωσης

Δικαιούχος της αποζημίωσης είναι ο ζημιωθείς από την ανήθικη συμπεριφορά του ζημιώσαντος. Έτσι, δεν υποχρεούται να αποζημιώσει οποιονδήποτε υπέστη ζημία εξαιτίας της συμπεριφοράς αυτής⁶², αφού μια τέτοια λύση θα διέυρνε υπερβολικά την ευθύνη κατ' άρθρον 919 ΑΚ. Η αντίθετη στα χρηστά ήθη συμπεριφορά απαιτείται να στρέφεται κατά του (ή και του) ζημιωθέντος⁶³. Το ίδιο ισχύει και αν δεχτούμε τη θεωρία του προστατευτικού σκοπού της διάταξης, ότι πρέπει δηλαδή οι κανόνες, των οποίων η παραβίαση αντίκειται στα χρηστά ήθη, να αποσκοπούν στην προστασία (ή και στην προστασία) εκείνου που ασκεί την αξίωση κατά τη διάταξη του άρθρου 919 ΑΚ, οπότε στην περίπτωση αυτή θα πρέπει να εξεταστεί ως ποιό σημείο φτάνει το βεληνεκές του κανόνα δικαίου που παραβιάστηκε⁶⁴.

3. Συντρέχον Πταίσμα⁶⁵

Και στην περίπτωση ευθύνης κατ' άρθρον 919 ΑΚ, έχει εφαρμογή η διάταξη του άρθρου 300 ΑΚ⁶⁶ και μπορεί να προταθεί το τυχόν συντρέχον πταίσμα του ζημιωθέντος. Το δικαστήριο μπορεί

⁵⁹ Βλ. ανωτ. υποσημείωση με αρ. 57

⁶⁰ Βλ. ανωτ. υποσημείωση με αρ. 54

⁶¹ Α. Γεωργιάδης στον ΑΚ Γεωργιάδη – Σταθόπουλου άρθρ. 919 αρ. 16, ο ίδιος Ενοχικό Δίκαιο Γενικό Μέρος § 62 αρ. 12

⁶² ΑΠ 1285/1980 ΝοΒ 1981.554, ΑΠ 1298/2006 ΕλλΔνη 2006.1410

⁶³ Α. Γεωργιάδης στον ΑΚ Γεωργιάδη - Σταθόπουλου άρθρ. 919 αρ. 17 επ. και Γ. Γεωργιάδης ΣΕΑΚ άρθρ. 919 αρ. 19 επ.

⁶⁴ Για τη θεωρία του προστατευτικού σκοπού της διάταξης βλ. ανωτ. υποσημείωση με αρ. 57

⁶⁵ Για την έννοια του συντρέχοντος πταίσματος βλ. αναλυτικά Μ. Σταθόπουλο, Γενικό Ενοχικό Δίκαιο § 9 αρ. 83 επ., 88 επ.

⁶⁶ 300 ΑΚ: “Αν εκείνος που ζημιώθηκε συντέλεσε από δικό του πταίσμα στη ζημία ή την έκτασή της, το δικαστήριο μπορεί να μην επιδικάσει αποζημίωση ή να μειώσει το ποσό της. Το ίδιο ισχύει και όταν εκείνος που ζημιώθηκε παρέλειψε να αποτρέψει ή να περιορίσει τη ζημία ή δεν επέστησε την προσοχή του οφειλέτη στον κίνδυνο ασυνήθιστα

να καταλήξει σε μη επιδίκαση αποζημίωσης ή σε μείωση του ποσού αυτής. Η ελαφρά αμέλεια του ζημιωθέντος ως προς την πρόκληση ή την έκταση της ζημίας, συνήθως δεν είναι ικανή να οδηγήσει σε μείωση της υποχρέωσης αποζημίωσης αυτού που ενήργησε με άμεσο δόλο⁶⁷. Το αντίθετο όμως θα συμβαίνει, αν ο ζημιωθείς επέδειξε βαριά αμέλεια ή συμπεριφορά ιδιαίτερος επιπόλαιη. Αυτό όμως δε σημαίνει ότι ο δράστης μπορεί να επικαλεστεί υπέρ του την ευπιστία του θύματός του. Αν ο ζημιώσας βαρύνεται με ενδεχόμενο δόλο και ο ζημιωθείς με αμέλεια, είναι ζήτημα εκτιμήσεως της συγκεκριμένης περιπτώσεως αν θα επιβληθεί μείωση του ποσού της αποζημίωσης⁶⁸.

4. Ευθύνη Προστήσαντος⁶⁹

Η νομολογία⁷⁰ συχνά θεμελιώνει την ευθύνη των πιστωτικών ιδρυμάτων, ως προστησάντων, στην 922 ΑΚ σε συνδυασμό με την 919 ΑΚ, στην περίπτωση που οι υπάλληλοί τους τελέσουν την αδικοπραξία της 919 ΑΚ. Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 922⁷¹ ΑΚ, που προβλέπει γνήσια αντικειμενική ευθύνη του προστήσαντος, ο προστήσας ευθύνεται για την παράνομη (και υπαίτια κατά την κρατούσα⁷² γνώμη) συμπεριφορά του προστηθέντος. Ειδικότερα, για τη στοιχειοθέτηση της κατ' άρθρον 922 ΑΚ ευθύνης απαιτείται σχέση πρόσθησης, παράνομη και υπαίτια συμπεριφορά του προστηθέντος, αιτιώδης συνάφεια της συμπεριφοράς με την επέλευση της ζημίας και εσωτερική αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της συμπεριφοράς και της εκτέλεσης της ανατεθειμένης στον προστηθέντα υπηρεσίας⁷³.

Επειδή παράνομη είναι και η με πρόθεση ανήθικη επαγωγή ζημίας, ο προστήσας ευθύνεται για την ανήθικη συμπεριφορά του προστηθέντος, εφόσον συντρέχουν και οι λοιπές προϋποθέσεις της διάταξης αυτής. Το ίδιο ισχύει και για την ευθύνη του νομικού προσώπου λόγω ανήθικης συμπεριφοράς των αντιπροσωπευτικών του οργάνων, όπως επιτάσσει η 71 ΑΚ⁷⁴. Επομένως, για τη στοιχειοθέτηση της ευθύνης του προστήσαντος, απαιτείται ο προστηθείς να ενήργησε κατά τρόπο αντίθετο στα χρηστά ήθη και με πρόθεση επαγωγής ζημίας.

Κρίσιμο είναι το ζήτημα της απόδειξης του δόλου (άμεσου ή ενδεχόμενου) των προστηθέντων – υπαλλήλων. Για παράδειγμα, όσον αφορά τα πιστωτικά ιδρύματα με δεδομένο ότι η εσωτερική τους διάρθρωση αποτελείται από περισσότερες διευθύνσεις και τμήματα (υποκαταστήματα λιανικής τραπεζικής, μονάδα καθυστερήσεων, νομική υπηρεσία), θα πρέπει να θεμελιώνεται ειδικά ο δόλος των προστηθέντων, με την έννοια για παράδειγμα, ότι οι υπάλληλοι του υποκαταστήματος λιανικής ήταν ενήμεροι για τις ενέργειες των άλλων τμημάτων ή διευθύνσεων

μεγάλης ζημίας, τον οποίο ο οφειλέτης ούτε γνώριζε ούτε όφειλε να γνωρίζει. Η διάταξη αυτή εφαρμόζεται και για το πταίσμα των προσώπων για τα οποία ευθύνεται εκείνος που ζημιώθηκε”.

⁶⁷ Α. Γεωργιάδης στον ΑΚ Γεωργιάδη- Σταθόπουλου άρθρ. 919 αρ. 20

⁶⁸ Γ. Γεωργιάδης ΣΕΑΚ άρθρ. 919 αρ. 22

⁶⁹ Για την έννοια της πρόσθησης βλ. αναλυτικά Μ. Σταθόπουλο, Γενικό Ενοχικό Δίκαιο § 7 αρ. 17 επ., 24 επ., 27 επ., 73 επ., Ι. Σπυριδάκη, Ενοχικό Δίκαιο Γενικό Μέρος σελ. 354 επ.

⁷⁰ ΑΠ 1177/2018 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1385/2013 ΕπισκΕΔ 2013.906, ΜΠρΧαν 197/2017 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

⁷¹ 922 ΑΚ: “Ο κύριος ή ο προστήσας κάποιον άλλον σε μια υπηρεσία ευθύνεται για τη ζημία που ο υπηρέτης ή ο προστηθείς προξένησε σε τρίτον παράνομα κατά την υπηρεσία του”.

⁷² Βλ. Ζ. Τσολακίδη, Ευθύνη για ενέργειες βοηθών εκπλήρωσης και προστηθέντων, Ζητήματα Αστικής Ευθύνης 1, § 10 σελ. 337 - 344

⁷³ ΑΠ 1/2022 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 472/2022 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 368/2011 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 951/2006 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΜονΕφΛαμίας 61/2020 ΤΝΠ ΔΣΑ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ

⁷⁴ 71 ΑΚ: “Το νομικό πρόσωπο ευθύνεται για τις πράξεις ή τις παραλείψεις των οργάνων που το αντιπροσωπεύουν, εφόσον η πράξη ή η παράλειψη έγινε κατά την εκτέλεση των καθηκόντων που τους είχαν ανατεθεί και δημιουργεί υποχρέωση αποζημίωσης. Το υπαίτιο πρόσωπο ευθύνεται επιπλέον εις ολόκληρον”.

και παρόλα αυτά καθυσύχάζαν το δανειολήπτη ότι θα ρυθμιστεί η οφειλή του, ενώ γνώριζαν ότι κάτι τέτοιο δε θα γινόταν, έχοντας επομένως άμεσο ή έστω ενδεχόμενο δόλο να προκαλέσουν σ' αυτόν ζημία⁷⁵.

Αν όμως ο προστήσας χρησιμοποίησε κάποιον που ενεργεί χωρίς δόλο προκειμένου να προξενήσει ζημία σε άλλον με ανήθικο τρόπο, τότε θα ευθύνεται ο ίδιος κατά την 919 ΑΚ και όχι κατά την 922 ΑΚ⁷⁶.

Β' ΜΕΡΟΣ – ΚΥΡΙΟ ΜΕΡΟΣ: ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ – ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΑΔΙΚΟΠΡΑΚΤΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ ΤΩΝ ΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ ΚΑΤ' ΑΡΘΡΟΝ 919 ΑΚ

I. ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ

1. Παράβαση της Αρχής της Αναλογικότητας και της Ίσης Μεταχείρισης

Συχνά παρουσιάζεται στην πράξη το ερώτημα αν μια συγκεκριμένη ενέργεια ή πλέγμα ενεργειών της τράπεζας αντίκειται στην αρχή της αναλογικότητας και της ίσης μεταχείρισης. Με αυτό το ζήτημα - μεταξύ άλλων - ασχολήθηκε η απόφαση που αποτέλεσε ορόσημο για τη θεμελίωση της ευθύνης του άρθρου 919 ΑΚ. Πρόκειται για την απόφαση του **Εφετείου Αθηνών** με αριθμό **5025/1990**⁷⁷. Η συγκεκριμένη αποτέλεσε το βασικό έρεισμα πάνω στο οποίο στηρίχθηκαν οι μεταγενέστερες αποφάσεις των ελληνικών δικαστηρίων για να κρίνουν αν συντρέχει ή όχι ευθύνη των πιστωτικών ιδρυμάτων με βάση το άρθρο 919 ΑΚ, αφού διατύπωσε τους ενδιάμεσους κανόνες για τη θεμελίωση ή μη της ευθύνης⁷⁸.

Σύμφωνα με τα πραγματικά περιστατικά της απόφασης, η εφεσίβλητη τράπεζα χορήγησε στην αντισυμβαλλόμενη ναυτιλιακή εταιρία με την επωνυμία "A. Shipping LTD" το ποσό των 14.872.000 δολαρίων ΗΠΑ, το οποίο θα της κατέβαλε μέχρι της 10.6.1977. Με τη σχετική σύμβαση δανείου⁷⁹ έλαβε χώρα αναμόρφωση προγενέστερης πιστωτικής σύμβασης της τράπεζας με εταιρίες του Ομίλου του πρωτοφειλέτη και επαύξηση του ποσού του δανείου, ώστε να προεξοφληθεί αφενός ολόκληρο το προϋφιστάμενο δάνειο και αφετέρου το δάνειο μιας άλλης τράπεζας, έτσι ώστε η εφεσίβλητη τράπεζα να καταστεί ο αποκλειστικός χρηματοδότης του Ομίλου. Για την ασφάλιση του δανείου, ο πρωτοφειλέτης και έντεκα ναυτιλιακές εταιρίες παραχώρησαν προσωπικές, εμπράγματα και ενοχικές ασφαλίσσεις⁸⁰.

⁷⁵ Βλ. σημείωση Α.-Ν. Λιόντα στην υπ' αριθμ. ΜΠρΘεσσαλ 21810/2013 Αρμ 2014.925

⁷⁶ Α. Γεωργιάδης στον ΑΚ Γεωργιάδη - Σταθόπουλου άρθρ. 919 αρ. 21

⁷⁷ **ΕφΑθ 5025/1990** ΝοΒ 39 1991.79

⁷⁸ Για τον σχολιασμό της απόφασης Βλ. αναλυτικά Γνμδ Ανδ. Γαζής / Αρ. Χιωτέλλης, Ευθύνη τράπεζας κατ' ΑΚ 919, ΝοΒ 40 1992.467, Α. Γεωργιάδης, Ευθύνη Τράπεζας κατ' ΑΚ 919, ΝοΒ 40 1992.485, Μ. Σταθόπουλος, Ευθύνη Τράπεζας λόγω συμπεριφοράς αντίθετης στα χρηστά ήθη, ΝοΒ 40, 1992.498, Ν. Ρόκα, Ευθύνη Τράπεζας κατ' ΑΚ 919, ΝοΒ 40, 1992.503, Π. Παπανικολάου, Ευθύνη Τράπεζας κατ' ΑΚ 919, ΝοΒ 40, 1992.509

⁷⁹ Για την έννοια του δανείου βλ. αναλυτικά Α. Γεωργιάδη, Εγχειρίδιο Ειδικού Ενοχικού Δικαίου, § 22

⁸⁰ "Προς εξασφάλιση των απαιτήσεων της εφεσίβλητης Τράπεζας από το ως άνω δάνειο, συμφωνήθηκε, ειδικώς: 1) η παροχή εγγυήσεως από τα προαναφερθέντα φυσικά και νομικά πρόσωπα, 2) η εγγραφή πρώτης προτιμώμενης ναυτικής

Μετά τη σύναψη της σύμβασης, το καλοκαίρι του 1977, ξέσπασε διεθνής ναυτιλιακή κρίση, η οποία οφειλόταν σε απρόβλεπτα οικονομικά αίτια (πετρελαϊκή κρίση κλπ.) που επηρέασαν αποφασιστικά τις επιχειρησιακές δραστηριότητες και τα έσοδα από ναύλους όλων των ναυτιλιακών εταιριών και του Ομίλου Τ., στον οποίο ανήκαν οι εκκαλούσες, με αποτέλεσμα η πρώτη δόση του δανείου να καταβληθεί εκπρόθεσμα, ενώ η εξόφληση της δεύτερης και της τρίτης δόσης να καταστεί ανέφικτη. Η εφεσίβλητη τράπεζα χορήγησε πρόσθετες πιστώσεις περιορισμένης κλίμακας ύψους 1.500.000 δολαρίων ΗΠΑ με συμβάσεις ανοικτού λογαριασμού και αποδέχτηκε την εξόφληση μεταχρονολογημένων επιταγών. Οι διευκολύνσεις αυτές, στην πραγματικότητα, δεν ήταν ουσιαστικές, παρότι στις τραπεζικές συναλλαγές συνηθίζεται, σε περίοδο κρίσιμη, οι τράπεζες να παρέχουν διάφορες διευκολύνσεις⁸¹ στους δανειολήπτες τους και να μην προβαίνουν σε εξαντλητικές διώξεις εναντίον τους, ασκώντας νόμιμα, έστω, δικαιώματά τους.

Στη συνέχεια, τον Ιανουάριο του 1978 και πριν ακόμη καταστεί ληξιπρόθεσμη η τρίτη δόση, η εφεσίβλητη τράπεζα ζήτησε από την οφειλέτρια και τις εγγυήτριες την εκποίηση των πλοίων "J. C" και "K. C", τα οποία ανήκαν στις αδελφές – εγγυήτριες και αποτελούσαν τα αποδοτικότερα πλοία του Ομίλου, απειλώντας ότι θα κηρύξει απαιτητό ολόκληρο το ποσό του δανείου, αν δε γίνονταν οι εκποιήσεις αυτές, ενώ αν γίνονταν, έδινε την υπόσχεση για αναμόρφωση του δανείου. Οι πλοιοκτήτριες υποχώρησαν, προκειμένου να διευκολύνουν τις αδελφές - εγγυήτριες, οι οποίες πίστεψαν την παραπλανητική δήλωση για αναμόρφωση του δανείου και εκποίησαν τα πλοία προς τις εταιρίες του Α.Λ., πελάτη και αποκλειστικά γνωστού της εφεσίβλητης τράπεζας, με τον οποίον η τράπεζα είχε έρθει σε συνεννόηση, αντί τιμήματος μόνο 8.700.000 δολαρίων ΗΠΑ, δηλαδή ποσού μικρότερου της πραγματικής τους αξίας, ενώ παράλληλα, η τράπεζα αξίωσε με έγγραφό της από την οφειλέτρια εταιρία και όλες τις εγγυήτριες, να συμφωνήσουν στον τρόπο που θα τους υποδείξει για τον καταλογισμό⁸² του επιτευχθέντος τιμήματος. Ενώ ένα ποσοστό του τιμήματος διατέθηκε για την εξόφληση της δεύτερης και τρίτης δόσης, η εφεσίβλητη αξίωσε ανυποχώρητα με έγγραφό της την προπληρωμή της τελευταίας δόσεως και των εγγυητικών επιστολών και αρνούσαν τον συμψηφισμό του ποσού των επομένων τεσσάρων δόσεων, πράγμα που αν γινόταν, θα συνέβαλε αποφασιστικά στην έξοδο του Ομίλου από την κρίση.

Επιπροσθέτως, όταν έγινε η ως άνω εκποίηση, ήταν βέβαιο ότι η τράπεζα θα εισπράξει ασφάλισμα ύψους 4.800.000 δολαρίων ΗΠΑ από τη βύθιση του πλοίου "G.H.", το οποίο πράγματι εισέπραξε. Το ποσό αυτό όμως το διέθεσε ομοίως για την εξόφληση μη ληξιπρόθεσμων δανειακών δόσεων. Κατά τον ίδιο τρόπο καταλογίσθηκε σε μη ληξιπρόθεσμες δανειακές δόσεις και το ποσό που προέκυψε από την εκποίηση ενός άλλου πλοίου του Ομίλου, του πλοίου "GL.", στον Α.Λ., την οποία αξίωσε η τράπεζα.

υποθήκης επί των ένδεκα (11) πλοίων των εγγυητριών εταιριών, 3) η εκχώρηση εις αυτήν των οιονδήποτε εισοδημάτων από τα πλοία αυτά, 4) η εκχώρηση στη δανείστρια Τράπεζα των αξιώσεων των εγγυητριών εταιριών, από τις ασφαλιστικές συμβάσεις καλύψεως των κινδύνων των πλοίων, 5) η εκχώρηση στην ίδια, των απαιτήσεων από τα χρονοναυλοσύμφωνα των πλοίων "J.** C" και "K.** C", 6) η ενεχύρωση στην Τράπεζα των μετοχών της δανειζόμενης εταιρίας και των εγγυητριών, 7) η δανείστρια τράπεζα θα διατηρούσε, υπό τον έλεγχό της, δύο λογαριασμούς ήτοι "λογαριασμό συλλογής ναύλων" και "αποκεχωρισμένο λογαριασμό (άρθρο 3.01 της συμβάσεως), και 8) η δανειζόμενη εταιρία και όλοι οι εγγυητές θα διετήρουν στη δανείστρια τράπεζα υπόλοιπα λογαριασμών, κατά μέσον όρο 750.000 δολλαρίων ΗΠΑ."

⁸¹ "Οι **συνήθεις διευκολύνσεις** είναι είτε η **αναμόρφωση του δανείου** (με περιορισμό του ποσού των δόσεων, ή με επιμήκυνση του χρόνου καταβολής των) είτε η **παροχή μιας περιόδου χάριτος** (μορατόριουμ) κατά την οποία δεν καταβάλλεται κανένα ποσό είτε χορήγηση μιας **οικονομικής διευκολύνσεως**, η οποία, όμως, πρέπει να είναι ουσιαστική και να μη αναλαμβάνεται όσο χρόνο διαρκεί η ναυτιλιακή κρίση".

⁸² "Έτσι, στις 17.3.78 υπεγράφη μεταξύ αυτής και όλων των εταιριών του Ομίλου μια "σύμβαση καταλογισμού".

Ακόμη, στις 27 Απριλίου 1977, η τράπεζα με τη δικαιολογία ότι η διαχείριση του Ομίλου Τ. δεν ήταν καλή και ότι ο Όμιλος δεν ήταν βιώσιμος, έδωσε εντολή στη διαχειρίστρια εταιρία να παραδώσει τη διαχείριση των έξι τελευταίων επίδικων πλοίων στον Α.Λ., ανταγωνιστή του. Επειδή όμως οι υπόλοιποι πιστωτές του Ομίλου δεν είχαν εμπιστοσύνη στον νέο διαχειριστή άρχισαν δικαστικές διώξεις εναντίον του Ομίλου. Έτσι, η Τράπεζα επέβαλε την εκποίηση των έξι πλοίων, οδηγώντας τους ζημιωθέντες σε οικονομικό εκμηδενισμό, σε περίοδο, μάλιστα, που δεν υπήρχαν ληξιπρόθεσμες δανειακές δόσεις.

Το δικαστήριο δέχτηκε ότι η προπεριγραφείσα συμπεριφορά της τράπεζας αντίκειται στο άρθρο 919 ΑΚ και ικανοποίησε το αίτημα αποζημίωσης των εναγουσών - εκκαλουσών εταιριών για τη ζημία που υπέστησαν⁸³. Η σημασία αυτής της απόφασης έγκειται στη διατύπωση των ενδιάμεσων κανόνων⁸⁴, οι οποίοι εξειδικεύουν την έννοια των χρηστών ηθών και η παράβασή τους συνιστά προσβολή αυτών. Ειδικότερα, υπάρχει αντίθεση στα χρηστά ήθη “όταν: α) το πιστωτικό ίδρυμα, εκμεταλλεζόμενο τη μονοπωλιακή ή εξουσιαστική θέση του απέναντι στον αντισυμβαλλόμενο του, προβαίνει, ιδιαίτερα σε κρίσιμη, οικονομικά, εποχή, σε μέτρα απηνούς διώξεως τούτου, αντί να παράσχει σ’ αυτόν τις, συνηθισμένες στις τραπεζικές συναλλαγές, σε μια τέτοια εποχή, οικονομικές διευκολύνσεις, β) το πιστωτικό ίδρυμα με επανειλημμένες, παραπλανητικές υποσχέσεις και χειρισμούς προς τον οφειλέτη, περί αναμορφώσεως, λόγω μάλιστα της κρατούσης οικονομικής κρίσεως, της οφειλής, κατά τρόπο ευνοϊκό γι’ αυτόν, αθετήσει, τελικά και δεν πραγματοποιήσει την υπόσχεση του αυτή, στην οποία (υπόσχεση) με τη γενική συμπεριφορά του και τις επί μέρους ενέργειές του, έκανε τον οφειλέτη του να πιστέψει και γ) το πιστωτικό ίδρυμα δεν τηρεί, έναντι όλων των δανειοληπτών του την αρχή της ίσης μεταχείρισης (αρνούμενο στους μεν οποιαδήποτε διευκόλυνση και προσφέροντας στους δε μεγάλης εκτάσεως οικονομικές διευκολύνσεις) ή την αρχή της αναλογικότητας, παίρνοντας σκληρά μέτρα για τους μεν και ευνοϊκά για τους άλλους ή λαμβάνοντας εις βάρος του ενός μέτρα, που ξεπερνούσαν τα αναγκαία μέσα για την ικανοποίηση των νομίμων συμφερόντων του, και μη λαμβάνοντας εις βάρος του άλλου τέτοια μέτρα, για την ικανοποίηση των ιδίων συμφερόντων του, που ήταν εκτεθειμένα στον ίδιο κίνδυνο. Η τελευταία αυτή αρχή της αναλογικότητας διέπει τόσο το ιδιωτικό και δημόσιο δίκαιο, όσο και το δικονομικό”.

Το δικαστήριο δέχτηκε ότι οι διευκολύνσεις που παρείχε η τράπεζα στον Α. Λ., ορισμένες από τις οποίες χαρακτηρίστηκαν ως “σκανδαλώδεις”, αντίκεινται στην αρχή της αναλογικότητας και της ίσης μεταχείρισης, με αποτέλεσμα οι εταιρίες του Ομίλου να οδηγηθούν σε οικονομική καταστροφή. Τόνισε ότι ακόμη κι αν γίνει δεκτό ότι η τράπεζα δε δεσμεύεται από την αρχή της ίσης μεταχείρισης των πελατών της, η πιο πάνω ευνοϊκή αναμόρφωση του δανείου έναντι του Α.Λ., η έκταση των διευκολύνσεων που του παρείχε, η εκποίηση όλων των πλοίων των εκκαλουσών σ’ αυτόν και μόνο, σε χρόνο μάλιστα που οι εκκαλούσες δεν ήταν υπερήμερες, αφού τον Ιούνιο 1978 καμιά δόση του δανείου δεν ήταν ληξιπρόθεσμη, η επιδίωξη εισπράξεως ολοκλήρου του δανείου από τον πρώτο μόλις χρόνο ενώ η δανειακή σύμβαση έληγε μετά 3 1/2 έτη και η έμμονη άρνηση της εφεσίβλητης να προβεί στην αναμόρφωση του δανείου με τις εκκαλούσες, έστω και σε πολύ μικρότερη έκταση, αντίκεινται, σαφώς, στην αρχή της αναλογικότητας, που σε κάθε περίπτωση δεσμεύει και την εφεσίβλητη τράπεζα. Αν οι πιο πάνω διευκολύνσεις είχαν δοθεί, έστω και σε πολύ μικρότερη κλίμακα, στις εκκαλούσες, πριν από την ως άνω πώληση των πλοίων στον Α.Λ., αυτές θα μπορούσαν, με βάση τα πιο πάνω οικονομικά

⁸³ Σύμφωνα με την απόφαση και ο Α. Γεωργιάδης, Η Ευθύνη Τράπεζας κατ’ ΑΚ 919, ΝοΒ 40, 1992, σελ. 496, βλ. όμως και αντίθετη άποψη Ανδ. Γαζή / Αρ. Χιωτέλλη, Ευθύνη τράπεζας κατ’ ΑΚ 919, ΝοΒ 40, 1992, σελ. 467 επ.

⁸⁴ Οι κανόνες αυτοί έχουν υιοθετηθεί ευρέως και από τη θεωρία ως ενδείκτες για το αν μια συμπεριφορά αντίκειται στα χρηστά ήθη. Βλ. σχετικά Α. Γεωργιάδη, Εγχειρίδιο Ειδικού Ενοχικού Δικαίου, § 48 αρ. 15 - 16, Π. Κορνηλάκη, Ειδικό Ενοχικό Δίκαιο Ι, σελ 501 - 502, Μ. Σταθόπουλο, Γενικό Ενοχικό Δίκαιο § 15 αρ. 82 - 83

δεδομένα, να ανακάμψουν οικονομικά και να διασώσουν τα ενυπόθηκα πλοία τους, χωρίς κανέναν απολύτως κίνδυνο υπονόμευσης των συμφερόντων της εφεσίβλητης τράπεζας.

Βέβαια, η απόφαση του Εφετείου Αθηνών **αναιρέθηκε** από την υπ' αριθμ. **925/1991**⁸⁵ απόφαση του **Αρείου Πάγου**. Το Ανώτατο Δικαστήριο ασχολήθηκε με το ζήτημα της ύπαρξης πρόσφορου αιτιώδους συνδέσμου ανάμεσα στη ζημιόγono συμπεριφορά της τράπεζας και το ζημιόγono αποτέλεσμα. Συγκεκριμένα, δέχτηκε ότι η συμπεριφορά της τράπεζας δεν αντίκειται στα χρηστά ήθη, επειδή δεν αρκεί αυτή μόνη να συντέλεσε στην επέλευση της ζημίας αλλά πρέπει να είναι καθεαυτή αντικειμενικά ικανή κατά τη συνήθη πορεία των πραγμάτων και τα διδάγματα της κοινής πείρας να την προκαλέσει.

Ειδικότερα, έκρινε ότι η συμφωνία της τράπεζας με τον Α.Λ. για την πώληση των πλοίων, δε συνδέεται αιτιωδώς με την εκποίηση των πλοίων και συνακόλουθα με την ζημία που προκάλεσε αυτή στις αναιρεσίβλητες. Αντιθέτως, η ζημία τους προκλήθηκε αιτιωδώς από τις αντίστοιχες συμβάσεις που καταρτίστηκαν μεταξύ των ίδιων των αναιρεσιβλήτων και των υποψήφιων αγοραστριών εταιριών του Α.Λ. Ακόμη, κρίθηκε ότι οι συμβάσεις αυτές δεν ήταν προϊόν απειλής ή εξαπατήσεως εκ μέρους της τράπεζας, ενώ ούτε η εντολή της δανειστριάς τράπεζας στην τέως τότε διαχειρίστρια των πλοίων να παραδώσει τη διαχείρισή τους στην ελεγχόμενη από τον Α.Λ. εταιρία θεωρήθηκε έμμεση πρόσφορη αιτία της εκποιήσεως των πλοίων των αναιρεσιβλήτων. Αυτό γιατί, η προαναφερόμενη εντολή δεν ήταν ικανή να επιφέρει αλλαγή του διαχειριστή των πλοίων χωρίς τη ρητή συγκατάθεση των αναιρεσίβλητων εταιριών. Επομένως, η ως άνω σύμπραξη των εταιριών του Ομίλου δεν αποτέλεσε προϊόν δόλιας συμπεριφοράς της τράπεζας αντικείμενης στα χρηστά ήθη. Τέλος, το δικαστήριο έκρινε ότι η παράλειψη της τράπεζας να χορηγήσει στη δανειολήπτρια και τις εγγυήτριες πρόσθετες οικονομικές διευκολύνσεις που να παρέχουν τη διαφυγή τους από την ναυτιλιακή κρίση, δεν αποτέλεσε συμπεριφορά αντίθετη προς τα χρηστά ήθη.

Παρατηρούμε ότι το δικαστήριο ασχολήθηκε εκτενώς με το ζήτημα του αντικειμενικού – πρόσφορου αιτιώδους συνδέσμου, δεχόμενο ότι η συμπεριφορά της τράπεζας σχετικά με την ανάθεση της διαχείρισεως των πλοίων στην εταιρία του Α.Λ. και την εκποίηση αυτών των πλοίων, δεν αποτέλεσε την πρόσφορη αιτία της ζημίας των αναιρεσιβλήτων, αλλά, αντιθέτως, η ζημία τους αυτή επήλθε λόγω της δικής τους απόφασης να συμπράξουν με αυτήν. Τέλος, ο Άρειος Πάγος αρνήθηκε ότι πληρούται το πραγματικό της 919 ΑΚ από τη μη παροχή εκ μέρους της τράπεζας διευκολύνσεων προς τον οφειλέτη κατά τη διάρκεια της ναυτιλιακής κρίσης, παρόλο που είχαν δοθεί διευκολύνσεις προς άλλους οφειλέτες, χωρίς να αναφερθεί στην αρχή της αναλογικότητας και της ίσης μεταχείρισης.

Αντιθέτως, η υπ' αριθμ. 5025/1990 απόφαση του Εφετείου Αθηνών έδωσε ιδιαίτερη έμφαση στην αρχή της ίσης μεταχείρισης⁸⁶, την οποία πρέπει να τηρεί το πιστωτικό ίδρυμα, δηλαδή να αποφεύγει την παροχή σε ορισμένους πελάτες μεγάλων διευκολύνσεων ενώ σε άλλους να μην προσφέρει καμία διευκόλυνση. Όμως, η αποδοχή μιας καθολικής εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης στις πιστωτικές σχέσεις θα ήταν αντίθετη με την οικονομική ελευθερία των πιστωτικών ιδρυμάτων κατά την άσκηση της χρηματοδοτικής τους πολιτικής, θα περιόριζε την

⁸⁵ ΑΠ 925/1991 ΝοΒ 40, 1992.550, Αρμ 1992.115, ΕΕμπΔ 1992.32

⁸⁶ Βλ. αναλυτικά Γ. Καλλιμόπουλο / Κ. Καραγιάννη / Ζ. Τσολακίδη, Δίκαιο Τραπεζικών Συναλλαγών Τόμος Ι σελ. 75 - 78

ελευθερία τους να κρίνουν την φερεγγυότητα των πελατών τους και γενικότερα, θα αντιτίθετο στον κανόνα της συμβατικής ελευθερίας⁸⁷, σύμφωνα με τον οποίο κάθε συμβαλλόμενος έχει το δικαίωμα της ελεύθερης επιλογής του αντισυμβαλλομένου του και της ελεύθερης διαμόρφωσης του περιεχομένου των συμβάσεων που συνάπτει⁸⁸. Η εκτίμηση, λοιπόν, για το αν η αρχή της καλής πίστης επιβάλλει τον περιορισμό της συμβατικής ελευθερίας του πιστωτικού ιδρύματος, υποχρεώνοντάς το να χορηγήσει διευκολύνσεις στον πιστούχο ή να απέχει από την καταγγελία της σύμβασης ή από τη λήψη μέτρων καταστροφικών για τα συμφέροντά του, πρέπει να αποτελεί προϊόν ενδελεχούς στάθμισης των συμφερόντων και του οφειλέτη και της τράπεζας, και ιδίως να λαμβάνεται υπόψη ο βαθμός διακινδύνευσης των συμφερόντων του πιστωτικού ιδρύματος, οι πιθανότητες επιτυχίας μιας διευκόλυνσης, ο βαθμός βιωσιμότητας της επιχείρησης⁸⁹.

Σχετικά με την παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας, η ανηθικότητα στις περιπτώσεις αυτές, υπάρχει, όταν λείπει κάποια αναλογία μεγεθών ανάμεσα στη ζημία και τα εξυπηρετούμενα συμφέροντα, όπως όταν αυτά είναι ασήμαντα σε σχέση με το μέγεθος της ζημίας και θα μπορούσαν να ικανοποιηθούν και με άλλη, μικρότερη, θυσία του ζημιωθέντος, καθώς επίσης και αν η ζημία δεν ήταν αναγκαία (ή δεν ήταν σ' αυτή την έκταση αναγκαία) για την ικανοποίηση των νόμιμων συμφερόντων του ζημιώσαντος⁹⁰. Έτσι, το Εφετείο δέχτηκε ότι η τράπεζα παραβίασε την αρχή της αναλογικότητας, επειδή επιδίωξε την ικανοποίηση των απαιτήσεών της λαμβάνοντας μέτρα, τα οποία δεν βρίσκονταν σε καμία αναλογία με την κατάσταση της σύμβασης του δανείου, ενώ ούτε λόγοι προστασίας των συμφερόντων της τράπεζας επέβαλαν τη λήψη τους.

Απότοκη απόφαση της ΕφΑθ 5025/1990 αποτελεί η υπ' αριθμ. **770/1991**⁹¹ απόφαση του **Εφετείου Αθηνών**, σύμφωνα με την οποία ενώ είχε εγκριθεί στην ενάγουσα, εταιρεία κατασκευής αυτοκινήτων, η χορήγηση δανείου ύψους 192.000.000 δραχμών, η εναγόμενη τράπεζα ματαίωσε την κατάρτιση της σύμβασης αυτής και αρνήθηκε να μετατρέψει τις ληξιπρόθεσμες οφειλές της προς αυτήν σε μακροπρόθεσμα δάνεια ή να προβεί στη μετοχοποίησή τους κατά τους όρους της υπ' αριθμ. 323/1981 αποφάσεως της Νομισματικής Επιτροπής και των υπ' αριθμ. 341/ 1984, 1270/1988 και 1330/1988 πράξεων του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος. Μάλιστα, αξίζει να επισημανθεί ότι το ίδιο χρονικό διάστημα η τράπεζα είχε προβεί σε μεγάλες οικονομικές διευκολύνσεις προς την ανταγωνίστριά της εταιρία Ε., ενώ παράλληλα χορήγησε δάνειο ύψους 200.000.000 δραχμών χωρίς την παροχή εγγυήσεων. Συνέπεια της συμπεριφοράς της τράπεζας ήταν η διακοπή από το 1984 όλων των παραγωγικών της δραστηριοτήτων, η αναστολή της λειτουργίας του ιδιόκτητου εργοστασίου της κατασκευής αυτοκινήτων, η καταστροφή της εμπορικής της φήμης και η πρόκληση θετικής ζημίας ύψους 18.901.794.240 δραχμών, αποθετικής 10.262.623.500 δραχμών και ηθικής βλάβης 500.000.000 δραχμών.

Το δικαστήριο έκρινε ότι *“ο οφειλέτης πιστωτικού ιδρύματος δεν έχει δικαίωμα, επικαλούμενος ότι το εν λόγω ίδρυμα, ενεργώντας καταχρηστικά, αρνήθηκε να ρυθμίσει τις προς εκείνο οφειλές του, να αξιώσει απ' αυτό αποζημίωση για τυχόν ζημίες που υπέστη συνεπεία αδυναμίας λειτουργίας της*

⁸⁷ Για την έννοια της συμβατικής ελευθερίας βλ. Μ. Σταθόπουλο, Γενικό Ενοχικό Δίκαιο § 13 σελ. 835 επ.

⁸⁸ Βλ. Κ. Ρούσσο, Χρηστά ήθη και σύμβαση χρηματοδοτικού δανείου, ΕλλΔνη 1992.63

⁸⁹ Βλ. Ν. Ρόκα / Χ. Γκόρτσο / Α. Μικρούλεα / Χ. Λιβαδά, Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου: Δημόσιο και Ιδιωτικό Τραπεζικό Δίκαιο σελ. 488 – 490 και Α. Γεωργιάδη, Η υποχρέωση πίστης της τράπεζας κατά την πιστοδότηση επιχειρήσεων που βρίσκονται σε κρίση, δημοσιευμένο στην ιστοσελίδα της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/Georgakopoulos_vol_I.pdf Αναμνηστικός Τόμος, Α. Γεωργακόπουλου Ι, σελ. 91-115, ιδίως σελ. 111 - 115

⁹⁰ Μ. Σταθόπουλος, Γενικό Ενοχικό Δίκαιο § 15 αρ. 82

⁹¹ **ΕφΑθ 770/1991** Αρμ 1991.343, ΕμπΔ 1992.45

επιχειρήσεώς του ένεκα της αρνήσεως εκείνου να ρυθμίσει τα χρέη του (ολ. ΑΠ 33/1987 Ελληνική 29.99). Ενόψει αυτών, η άρνηση της εναγομένης να μετατρέψει τις ληξιπρόθεσμες οφειλές της ενάγουσας σε μακροπρόθεσμα δάνεια ή να προβεί στη μετοχοποίησή τους δεν ελέγχεται ως καταχρηστική, ώστε να μπορεί να θεμελιωθεί σε βάρος της αξίωση αποζημιώσεως υπέρ της ενάγουσας, όπως ορθά έκρινε η εκκαλούμενη απόφαση”. Επομένως ο ζημιωθείς σύμφωνα με την απόφαση, σε αυτή την περίπτωση δεν μπορεί να ζητήσει αποζημίωση με βάση τη διάταξη του άρθρου 281 ΑΚ, αφού από το περιεχόμενο της ως άνω αποφάσεως της Νομισματικής επιτροπής και των πράξεων του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος σε συνδυασμό με το άρθρο 361 ΑΚ, προκύπτει σαφώς ότι για τη ρύθμιση των απαιτήσεων των τραπεζών από εμπορικό δανεισμό απαιτείται συμφωνία των μερών, η οποία βασίζεται στη φυσική ευχέρεια κάθε προσώπου που έχει ικανότητα δικαίου και δικαιοπραξίας να καταρτίζει με τρίτους συμβάσεις. Η εξουσία αυτή – η συμβατική ελευθερία -, η οποία στηρίζεται και στο άρθρο 5 παρ. 1⁹² του Συντάγματος, “δεν υπόκειται στους περιορισμούς του άρθρου 281 ΑΚ, το οποίο προϋποθέτει άσκηση συγκεκριμένου δικαιώματος παρεχομένου στο δικαιούχο από θετική διάταξη του δικαίου και αποσκοπεί στην προστασία του ιδιωτικού συμφέροντος”.

Το δικαστήριο όμως, δέχτηκε ότι οι ανωτέρω χειρισμοί της τράπεζας ήταν αντίθετοι στα χρηστά ήθη κατ’ άρθρον 919 ΑΚ και γι’ αυτό, έκανε δεκτό το αίτημα της ενάγουσας για αποκατάσταση της αποθετικής της ζημίας και της ηθικής βλάβης που υπέστη, ενώ απέρριψε το αίτημά της για αποκατάσταση της θετικής της ζημίας λόγω αοριστίας⁹³. Η τράπεζα σε αυτή την περίπτωση, ενώ είχε την ευχέρεια να διευκολύνει την ενάγουσα και να προστατεύσει τα συμφέροντά της, προέβη σε δόλιους χειρισμούς που είχαν ως αποτέλεσμα την οικονομική καταστροφή της επιχείρησης.

Διακρίνουμε κοινά στοιχεία με την υπ’ αριθμ. 5025/1990 απόφαση του Εφετείου Αθηνών, αφού το δικαστήριο επικαλείται τους ίδιους ενδιάμεσους κανόνες που είχε διατυπώσει και τότε. Και εδώ το πιστωτικό ίδρυμα αρνήθηκε να παράσχει διευκολύνσεις στον πελάτη της, ενώ την ίδια στιγμή παρείχε μεγάλες οικονομικές διευκολύνσεις και δάνεια στον ανταγωνιστή της. Με τη συμπεριφορά της αυτή η τράπεζα δεν άφησε περιθώριο στην αντισυμβαλλόμενη εταιρεία να αναπτυχθεί οικονομικά, ενώ θα μπορούσε, χωρίς να θέσει σε κίνδυνο τα δικά της συμφέροντα, να είχε προβεί σε νέο δανεισμό ή να είχε μετατρέψει τις ληξιπρόθεσμες οφειλές σε μακροπρόθεσμα δάνεια ή να είχε προχωρήσει στη μετοχοποίησή τους.

Στη συνέχεια σε μια διαφορετική περίπτωση, ο Άρειος Πάγος με την υπ’ αριθμ. 1385/2013⁹⁴ απόφασή του **απέρριψε** την αίτηση αναιρέσεως της αναιρεσεύουσας, λόγω του ότι η συμπεριφορά της αναιρεσιβαλλόμενης τράπεζας δεν ήταν αντίθετη στα χρηστά ήθη. Ειδικότερα, η αναιρεσεύουσα πώλησε σε τρίτον – μη διάδικο – ένα ακίνητο με πίστωση του τιμήματος με τη συμφωνία ότι το τίμημα θα πληρωνόταν από στεγαστικό δάνειο, το οποίο ο τρίτος - αγοραστής θα λάμβανε από την εναγόμενη τράπεζα. Ο αγοραστής, αφού συνήνεσε να εγγραφεί προσημείωση υποθήκης επί του διαμερίσματος, έλαβε το ποσό του δανείου ύψους 91.000 ευρώ, παρέλειψε όμως να εξοφλήσει το τίμημα. Έτσι, η πωλήτρια στράφηκε με αγωγή κατά της τράπεζας και ισχυρίστηκε αφενός ότι οι προστηθέντες υπάλληλοι, καταβάλλοντας το ποσό του δανείου στον δανειολήπτη -

⁹² 5 παρ. 1 Σ: “Καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη”.

⁹³ “Τα κονδύλια αυτά των ζημιών (ενν. θετικών) παρατίθενται στην αγωγή χωρίς στοιχειώδη ανάλυση του τρόπου υπολογισμού ώστε να μη μπορεί να ταχθεί γι’ αυτά σαφές και ορισμένο θέμα αποδείξεων, όπως ορθά έκρινε η εκκαλούμενη απόφαση, που τα απέρριψε ως αόριστα”.

⁹⁴ ΑΠ 1385/2013 ΕπισκεΔ 2013.906

αγοραστή και όχι στην ίδια, της προκάλεσαν με πρόθεση ζημία κατά τρόπο αντίθετο προς τα χρηστά ήθη και αφετέρου ότι για τη ζημία αυτή ευθύνεται και η τράπεζα, ως προστήσασα⁹⁵.

Όπως όμως αποδείχτηκε, ούτε στο αγοραπωλητήριο συμβόλαιο ούτε και στη δανειακή σύμβαση υπήρχε συμφωνία ότι η πωλήτρια - αναιρεσείουσα θα εισπράξει κατ' ευθείαν το τίμημα από την τράπεζα, ενώ η τράπεζα κατά πάγια τακτική δεν καταβάλλει το δάνειο για αγορά ακινήτου στον πωλητή, αλλά πάντα στον αγοραστή, εκτός αν προσκομισθεί έγγραφη εξουσιοδότηση του τελευταίου για το σκοπό αυτό, γεγονός όμως που εδώ δεν συνέβη. Ακόμη, δεν υπήρχε κάποια συμπαιγνία της τράπεζας με τον αγοραστή εναντίον του πωλητή, η οποία να οφείλεται σε γνωριμία τους ή σε οποιαδήποτε σχέση τους, ούτε αποδείχθηκε διαφορετική αντιμετώπιση της τράπεζας προς άλλους πωλητές ακινήτων σχετική με την εκταμίευση χορηγηθέντων στους αγοραστές δανείων. Τέλος, το δικαστήριο έκρινε ότι η εκταμίευση του δανεισθέντος ποσού στο δανειζόμενο για στεγαστικές ανάγκες αμέσως μετά την αγορά του ακινήτου και την εγγραφή της προσημείωσης της υποθήκης δεν είναι παράνομη, ούτε αντίθετη με το ρόλο των τραπεζών στην εθνική οικονομία.

Ο Άρειος Πάγος⁹⁶ δέχτηκε *“ότι η προαναφερθείσα συμπεριφορά των οργάνων της εναγομένης-αναιρεσίβλητης, όπως αυτή εκδηλώθηκε με τις πιο πάνω ενέργειές τους, στα πλαίσια λειτουργίας της ως άνω δανειακής σύμβασης, και συνολικά εκτιμώμενη, σε συνδυασμό με την συμπεριφορά της αναιρεσείουσας δεν αντίκειται στο σύνολό της κατά αντικειμενική κρίση, σύμφωνα με την αντίληψη του σκεπτόμενου με χρηστότητα και σωφροσύνη κοινωνικού ανθρώπου, στην κοινωνική ηθική και στις θεμελιώδεις δικαστικές αρχές, πάνω στις οποίες στηρίζεται το θετικό δίκαιο, ούτε στο πλαίσιο της ίδιας σχέσης η αναιρεσίβλητη παραβίασε τις αρχές της ίσης μεταχείρισης και της αναλογικότητας και επομένως δεν αντίκειται στα χρηστά ήθη κατά την έννοια της διάταξης του άρθρου 919 του Α.Κ. η ίδια συμπεριφορά.*

Και στη συγκεκριμένη υπόθεση, λοιπόν, το δικαστήριο σταθμίζοντας τα εκατέρωθεν συμφέροντα κατέληξε ότι δεν παραβιάζονται οι αρχές της ίσης μεταχείρισης και της αναλογικότητας, αφού η τράπεζα αντιμετώπισε την ενάγουσα με τον ίδιο τρόπο που αντιμετωπίζει γενικά τους πωλητές ακινήτων σχετικά με την εκταμίευση χορηγηθέντων στους αγοραστές δανείων, ενώ παράλληλα ενήργησε σύμφωνα με τους όρους της σύμβασης δανείου που κατήρτισε με τον αγοραστή του ακινήτου.

Συμπεραίνουμε ότι είναι δυνατό να θεμελιωθεί αντίθετη στα χρηστά ήθη συμπεριφορά της τράπεζας κατά το άρθρο 919 ΑΚ, στην περίπτωση κατά την οποία η ίδια δεν τηρεί, έναντι όλων των δανειοληπτών της, την αρχή της ίσης μεταχείρισης ή την αρχή της αναλογικότητας. Αυτό συμβαίνει ιδιαίτερα στις περιπτώσεις που το πιστωτικό ίδρυμα αρνείται να παράσχει οικονομικές διευκολύνσεις στον πελάτη του, ενώ έχει παράσχει όμοιες διευκολύνσεις σε άλλους, ή λαμβάνει σκληρά μέτρα για τους μεν, τα οποία δεν είναι πρόσφορα και ανάλογα με το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα, και ευνοϊκά για τους δε. Προβαίνει, επομένως, σε ενέργειες με σκοπό να προσπορίσει

⁹⁵ Βλ. Παρατηρήσεις Κωνσταντίνου Γ. Παμπούκη, ΕπισκΕΔ 2013.914

⁹⁶ Βλ. και την υπ' αριθμ. **1284/2017** απόφαση του **Αρείου Πάγου** (ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ), όπου το δικαστήριο δέχτηκε ότι η επικαλούμενη ζημία του ενάγοντος δεν συνδέεται αιτιωδώς με συγκεκριμένη παράνομη και υπαίτια πράξη της εναγομένης τράπεζας, αφού αυτή (η τράπεζα), στα πλαίσια σύμβασης αγοραπωλησίας μεταξύ του ενάγοντος αγοραστή και του πωλητή, με το να καταθέσει το ποσό του δανείου που έλαβε ο αγοραστής (προς εξόφληση του πιστωθέντος τιμήματος της αγοραπωλησίας) στον λογαριασμό εξυπηρέτησης του δανείου και στη συνέχεια να το μεταφέρει στους αντίστοιχους λογαριασμούς των πωλητών, που διατηρούσαν στο κατάστημά της, δεν ενήργησε εναντίον των χρηστών ηθών. Αντιθέτως, η συμπεριφορά της ήταν σύννομη και σύμφωνη με την υπογραφείσα μεταξύ των μερών σύμβαση.

στον εαυτό της δυσανάλογα οφέλη σε σχέση με τη ζημία που προκαλεί στον πελάτη της, ενώ θα μπορούσε να είχε λάβει ηπιότερα μέτρα. Τέλος, η κρίση ότι οι χειρισμοί της τράπεζας αντιβαίνουν στην αρχή της ίσης μεταχείρισης πρέπει να προκύπτει ύστερα από προσεκτική εξέταση των εκατέρωθεν συμφερόντων της τράπεζας και του οφειλέτη, προκειμένου να προστατεύεται η οικονομική ελευθερία των πιστωτικών ιδρυμάτων κατά την άσκηση της χρηματοδοτικής τους πολιτικής.

2. Εκμετάλλευση της εξουσιαστικής θέσεως της Τράπεζας

Όπως προαναφέρθηκε, ένας από τους ενδιάμεσους κανόνες που διατύπωσε το δικαστήριο στην ΕφΑθ 5025/1990 και που όταν πληρούται μαρτυρά την αντίθεση της συμπεριφοράς στα χρηστά ήθη, είναι η περίπτωση κατά την οποία το πιστωτικό ίδρυμα, εκμεταλλευόμενο τη μονοπωλιακή ή εξουσιαστική θέση του απέναντι στον αντισυμβαλλόμενο του, προβαίνει, ιδιαίτερα σε κρίσιμη, οικονομικά, εποχή, σε μέτρα απηνούς διώξεώς του, αντί να παράσχει σ' αυτόν τις συνηθισμένες στις τραπεζικές συναλλαγές, σε μια τέτοια εποχή, οικονομικές διευκολύνσεις⁹⁷. Στην κατηγορία αυτή υπάγονται συμπεριφορές και δραστηριότητες προσώπων που έχουν εξουσιαστική θέση απέναντι στους πελάτες τους, όπως είναι τα πιστωτικά ιδρύματα, όταν εκμεταλλεύονται τη θέση τους αυτή, με σκοπό τη βλάβη των προσώπων που εξαρτώνται από τον κατέχοντα την εν λόγω θέση⁹⁸. Στο τρέχον σημείο της εργασίας, θα παρουσιαστούν νομολογιακά παραδείγματα σύμφωνα με τα οποία το δικαστήριο δέχτηκε ή αρνήθηκε ότι η τράπεζα έχει προβεί σε συμπεριφορά που συνιστά εκμετάλλευση της θέσης ισχύος της και ευθύνεται σύμφωνα με το άρθρο 919 ΑΚ.

Σύμφωνα με την υπ' αριθμ. **679/2000**⁹⁹ απόφαση του **Εφετείου Ναυπλίου**, ο ενάγων - επιχειρηματίας συνήψε με την εναγόμενη τραπεζική εταιρεία σύμβαση πίστωσης ανοικτού λογαριασμού, δυνάμει της οποίας η τελευταία του χορήγησε μεσοπρόθεσμο βιοτεχνικό δάνειο ποσού 40.000.000 δραχμών. Το ποσό των 29.126.000 δραχμών δόθηκε για την κτηριακή εγκατάσταση της μονάδας του, δηλαδή για μετεγκατάσταση, επέκταση και εκσυγχρονισμό της βιοτεχνικής μονάδας κατασκευής χαλιών-μοκετών και το ποσό των 10.874.000 δραχμών θα καταβαλόταν σ' αυτόν για την αγορά διαφόρων μηχανημάτων για την βιοτεχνία του. Όμως ο ενάγων δεν έλαβε το δεύτερο ποσό (των 10.874.000 δραχμών), διότι το κόστος αγοράς των μηχανημάτων ήταν εξαιρετικά δυσανάλογο και ασύμφορο σε σχέση με το προσδοκώμενο κέρδος, με αποτέλεσμα να χρησιμοποιήσει τα παλαιά μηχανήματα. Τότε, οι αρμόδιοι υπάλληλοι ακύρωσαν την παραπάνω σύμβαση και κήρυξαν το δάνειο ληξιπρόθεσμο και απαιτητό.

Ακόμη, απειλώντας τον ότι θα προβεί σε αναγκαστική εκτέλεση, τον ανάγκασαν να συναινέσει στη μετατροπή του παραπάνω μεσοπρόθεσμου βιοτεχνικού δανείου σε εμπορικό, χωρίς να συνταχθεί μάλιστα έγγραφο ώστε να λάβει γνώση των όρων, ενώ ανέπτυξαν το αρχικό δάνειο σε τρία επιμέρους εμπορικά δάνεια, ήτοι ένα μεσοπρόθεσμο, που αφορά το κεφάλαιο, ένα μεσοπρόθεσμο, που αφορά την κεφαλαιοποίηση των τόκων του μεσοπρόθεσμου, και ένα

⁹⁷ Βλ. Α. Γεωργιάδη, Ενοχικό Δίκαιο Γενικό Μέρος § 62 αρ. 16 και Π. Κορνηλάκη, Ειδικό Ενοχικό Δίκαιο Ι, σελ. 502

⁹⁸ Γ. Γεωργιάδης ΣΕΑΚ άρθρ. 919 αρ. 41

⁹⁹ ΕφΝαυπλ 679/2000 ΧρΙΔ 2001.227

βραχυπρόθεσμο, που αφορά τις ληξιπρόθεσμες δόσεις σε καθυστέρηση, μειωμένη χρονική διάρκεια αποπληρωμής, αυξημένο επιτόκιο, κεφαλαιοποίηση τόκων. Συνέπεια αυτών των τραπεζικών πρακτικών, ήταν να κληθεί να καταβάλει το συνολικό ποσό των 31.453.250 δραχμών, το οποίο, όμως, αυτός είχε ήδη καταβάλει σε τμηματικές δόσεις μέχρι 7.2.1996.

Η αγωγή του ενάγοντος έγινε δεκτή ως προς την κύρια βάση της που βασιζόταν στα άρθρα 346, 914, 919 ΑΚ. Με την ανωτέρω απόφαση διατυπώθηκε ένας ακόμα ενδιάμεσος κανόνας εξειδίκευσης των χρηστών ηθών, πέραν των κανόνων που διατυπώθηκαν με την ΕφΑθ 5025/1990, σύμφωνα με τον οποίο υπάρχει αντίθεση στα χρηστά ήθη, όταν “η τράπεζα εκμεταλλεόμενη την εξουσιαστική της θέση απειλεί τον πελάτη της ότι θα κηρύξει ολόκληρο το δάνειο απαιτητό, με συνέπεια την υπέρμετρη δέσμευσή του και την ουσιαστική κατάργηση της οικονομικής, επιχειρηματικής και συμβατικής ελευθερίας του”. Η τράπεζα, δηλαδή εν προκειμένω, εκμεταλλεύτηκε το γεγονός ότι ο ενάγων δεν έλαβε το δεύτερο ποσό και κήρυξε εξ αυτού και μόνο του λόγου το βιοτεχνικό δάνειο ληξιπρόθεσμο και απαιτητό, απειλώντας τον, μάλιστα, ότι θα προβεί σε αναγκαστική εκτέλεση και αναγκάζοντάς τον να συναινέσει στην άνευ εύλογης αιτίας μετατροπή του μεσοπρόθεσμου βιοτεχνικού δανείου σε εμπορικό. Με αυτόν τον τρόπο, κατόρθωσε η ίδια να αποκομίσει πρόσθετο περιουσιακό όφελος εις βάρος του αντισυμβαλλομένου της και να δεσμεύσει υπέρμετρα τη συμβατική του ελευθερία.

Το δικαστήριο απέρριψε την επικουρική βάση της καταχρήσεως δικαιώματος ως μη νόμιμη, με την αιτιολογία ότι “όπως έχει γίνει δεκτό, τα κριτήρια του άρθρ. 281 ΑΚ εντάσσονται στην ευρύτερη έννοια της διατάξεως του άρθρ. 919 ΑΚ”¹⁰⁰. Τέλος, διευκρίνισε ότι δεν πρόκειται για απειλή κατά την έννοια του άρθρου 150 ΑΚ¹⁰¹, “αλλά για καταχρηστική άσκηση των συμβατικών δικαιωμάτων” και γι’ αυτό δέχτηκε ότι το πρωτόδικο δικαστήριο εσφαλμένα ερμήνευσε και εφάρμοσε τα άρθρα 150 ΑΚ και 281 ΑΚ, λαμβανομένου υπόψη “ότι ο ενάγων δεν ζητεί την ακύρωση της συμβάσεως και ούτε περιορίζεται στη δήλωση βουλήσεως, αλλά αναφέρεται σε πραγματικά περιστατικά, τα οποία συνιστούν πλέγμα αυθαιρέτων και παρανόμων ενεργειών που υπαιτίως διαπραττόμενες προκαλούν σ’ αυτόν ζημία”.

Περαιτέρω, στην υπόθεση που κρίθηκε με την υπ’ αριθμ. **1942/2013**¹⁰² απόφαση του **Αρείου Πάγου**, οι αναιρεσίβλητες, οι οποίες ήταν επιχειρήσεις με εκκοκιστήρια βάμβακος, χρηματοδοτούνταν για τις ανάγκες λειτουργίες τους αποκλειστικά από την αναιρεσείουσα τράπεζα, συνάπτοντας συμβάσεις πίστωσης με ανοιχτό αλληλόχρεο λογαριασμό και με τη χορήγηση εγγυητικών επιστολών. Λόγω όμως των οικονομικών τους δυσχερειών, ζήτησαν από την τράπεζα διακανονισμό των βραχυπρόθεσμων δανεισμών τους, σε συνδυασμό με τη χορήγηση εγγυητικών επιστολών¹⁰³, που ήταν αναγκαίες για την έναρξη και καλή λειτουργία των επιχειρήσεών τους κατά την τότε τρέχουσα εκκοκιστική περίοδο. Το Γενικό Συμβούλιο Χορηγήσεων της τράπεζας, αν και αποφάσισε ομόφωνα την ανανέωση του χρόνου λήξης των βραχυπρόθεσμων χρηματοδοτήσεων παρέλειψε να χορηγήσει τις εγγυητικές επιστολές χωρίς εύλογη αιτία, με αποτέλεσμα οι επιχειρήσεις αυτές να μη λειτουργήσουν την περίοδο εκείνη και

¹⁰⁰ Για τη σχέση των διατάξεων 919 ΑΚ και 281 ΑΚ βλ. ανωτ. Α’ Μέρος, Κεφ. ΙΙ.1

¹⁰¹ Για τη σχέση της διάταξης 919 ΑΚ με τις 149, 150, 152 βλ. Γ. Γεωργιάδη, ΣΕΑΚ άρθρ. 919 αρ. 26, σύμφωνα με τον οποίο ο απατηθείς ή ο απειληθείς “δικαιούται να ζητήσει, εκτός από την ακύρωση της δικαιοπραξίας, και αποκατάσταση της ζημίας που υπέστη κατά τις διατάξεις για τις αδικοπραξίες”.

¹⁰² **ΑΠ 1942/2013** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΕπολΔ 2013.798, ΝοΒ 2014.871, Αρμ 2014.1120, ΕπισκΕΔ 2013.917

¹⁰³ Για την έννοια και λειτουργία της εγγυητικής επιστολής βλ. αναλυτικά Α. Γεωργιάδη, Η εξασφάλιση των Πιστώσεων § 6 αρ. 1 επ.

συνεπώς, να μην μπορέσουν να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις που είχαν αναλάβει με τον διακανονισμό.

Το Εφετείο με την απόφασή του, η οποία επικυρώθηκε με την παρούσα του Αρείου Πάγου, έκρινε ότι η συμπεριφορά της εναγόμενης τράπεζας συνιστά συμπεριφορά που αντίκειται στα χρηστά ήθη, διότι είναι αντιφατικό και “μη αναμενόμενο εκ μέρους πιστωτικού ιδρύματος, ενώ επιλέγει να αναδιαρθρώσει τους όρους του βραχυπροθέσμου δανεισμού πελάτη του, παρέχοντας περαιτέρω προθεσμία εξοφλήσεως, ταυτόχρονα να του στερεί την δυνατότητα λειτουργίας και συνακόλουθα αποπληρωμής των χρεών του, εάν μάλιστα ληφθεί υπόψη ότι αφενός μεν η έκδοση των εγγυητικών επιστολών προς τις ενάγουσες εταιρίες απαιτείτο ως αναγκαίος όρος της λειτουργίας τους, αφετέρου δε η έχουσα το πιο πάνω περιεχόμενο απόφαση περιήλθε σε γνώση των εναγουσών σε τέτοιο χρόνο που στερούσε από αυτές κάθε δυνατότητα ευρέσεως εναλλακτικής λύσεως”, απευθυνόμενες δηλαδή σε άλλο πιστωτικό ίδρυμα¹⁰⁴. Η τράπεζα γνώριζε ότι η παράλειψη ικανοποίησης του αιτήματος των πιστούχων εταιρειών, με τις οποίες είχε πολυετή και αποκλειστική συνεργασία, θα είχε ως συνέπεια την αδυναμία λειτουργίας αυτών κατά την επίδικη εκκοκκιστική περίοδο και τη συνακόλουθη πρόκληση ζημίας τους από την παύση της επιχειρηματικής τους δραστηριότητας και τον εκτοπισμό τους από την σχετική αγορά, στην οποία κατείχαν ηγετική θέση. Η παράνομη και υπαίτια παράλειψη της τράπεζας είχε ως αποτέλεσμα να παύσει η επιχειρηματική δραστηριότητα των εκκοκκιστηρίων και να πληγεί έτσι η φήμη και η εμπορική τους αξιοπιστία στην αγορά. Γι’ αυτό και το δικαστήριο δέχτηκε ότι δικαιούνταν χρηματική ικανοποίηση για την αποκατάσταση της ηθικής τους βλάβης¹⁰⁵.

Η απόφαση του πιστωτικού ιδρύματος ήταν ιδιαίτερα σκληρή για τις εταιρίες λαμβάνοντας υπόψη αφενός το οικονομικό πλήγμα που επέφερε σε αυτές και αφετέρου την επιτυχή πιστωτική σχέση που είχε αναπτυχθεί μεταξύ τους το προηγούμενο χρονικό διάστημα, ήτοι τη μακρόχρονη επιτυχή πιστωτική συνεργασία, τις θετικές επιδόσεις της εταιρίας, τη μικρή καθυστέρηση στην εξόφληση των ληξιπρόθεσμων οφειλών της¹⁰⁶.

Ομοίως, το **Μονομελές Πρωτοδικείο Θεσσαλονίκης** με την υπ’ αριθμ. **21810/2013**¹⁰⁷ απόφασή του έκανε δεκτή την ευθύνη της τράπεζας λόγω ενεργειών της αντίθετων στα χρηστά ήθη. Ειδικότερα, δυνάμει σύμβασης πίστωσης με ανοικτό αλληλόχρεο λογαριασμό μεταξύ της εναγόμενης τράπεζας και της ανώνυμης εταιρίας χορηγήθηκε σ’ αυτήν πίστωση μέχρι του ποσού των 50.000.000 δραχμών ή 146.735,14 ευρώ. Ο ενάγων, ιατρός και καθηγητής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, και η αποβιώσασα μητέρα του, εγγυήθηκαν μέχρι του ποσού των 122.000 ευρώ, δυνάμει σύμβασης εγγύησης με την εναγόμενη τράπεζα. Η εναγόμενη του επέδωσε στις 10.2.2006 την από 3.2.2006 εξώδικη δήλωση, με την οποία τον καλούσε να προβεί εντός τριών ημερών σε ολοσχερή εξόφληση του ποσού των 122.000 ευρώ, πλέον τόκων υπερημερίας. Ωστόσο, επειδή ο ενάγων δεν μπόρεσε να εξοφλήσει το ποσό, η σύζυγός του ξεκίνησε

¹⁰⁴ Βλ. Σχόλιο Κ. Παμπούκη Επισκεπ. 2013.928

¹⁰⁵ Σημειώνεται ότι στις αναιρεσίβλητες εταιρίες επιδικάστηκε ποσό 1.000.000 ευρώ και 750.000 ευρώ για χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης, αντίστοιχα. Το δικαστήριο, μετά από γνώμη μειοψηφίας δύο μελών του, παρέπεμψε στην Τακτική Ολομέλεια του Αρείου Πάγου τον αναιρετικό λόγο, ως προς το ύψος του επιδικασθέντος ποσού της χρηματικής ικανοποίησης, για παράβαση των άκρων ορίων της διακριτικής ευχέρειας και της αρχής της αναλογικότητας. (Περί αυτού βλ. αναλυτικά Παρατηρήσεις Κ. Καλαβρού, ΕπολΔ 2013.928) Στη συνέχεια, εκδόθηκε η **ΟΛΑΠ 1/2015** (ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΧρΙΔ 2015.578), η οποία παρέπεμψε σε Πλήρη Ολομέλεια και τελικά εκδόθηκε η **ΟΛΑΠ 10/2017** (ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ), η οποία δέχτηκε τον συγκεκριμένο λόγο.

¹⁰⁶ Βλ. Παρατηρήσεις Κ. Ρούσσου ΧρΙΔ Θ/2009 σελ. 132 επ. επί της υπ’ αριθμ. **6377/2007 απόφασης του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών** (ΧρΙΔ Θ/2009.132)

¹⁰⁷ **ΜΠρΘεσσαλ 21810/2013** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, Αρμ 2014.921

διαπραγματεύσεις¹⁰⁸ προκειμένου να εξευρεθεί λύση, έτσι ώστε να εξοφληθεί η απαίτηση της εναγομένης. Ενώσω διαρκούσαν οι διαπραγματεύσεις και παρά τις διαβεβαιώσεις των προστηθέντων υπαλλήλων ότι δεν πρόκειται να κινηθεί η τράπεζα δικαστικά εναντίον τους, οι ίδιοι της απέκρυσαν ότι η τράπεζα είχε ήδη αιτηθεί την έκδοση διαταγής πληρωμής.

Όμως την 28.3.2006, οπότε και επέστρεψε ο ενάγων από ολιγοήμερο ταξίδι του για το οποίο η τράπεζα ήταν ενήμερη, διαπίστωσε ότι κατά την απουσία του είχε επιδοθεί στις 20.3.2006 διαταγή πληρωμής του δικαστή του Μονομελούς Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης σε βάρος του, ενώ στις 29.3.2006 θυροκολλήθηκε στην οικία του κατασχετήρια έκθεση ακίνητης περιουσίας του δικαστικού επιμελητή, με την οποία κατασχέθηκε ακίνητο ιδιοκτησίας του και ορίστηκε ως ημερομηνία πλειστηριασμού, η 7.6.2006. Ο ενάγων, στη συνέχεια, προέβη σε ολοσχερή εξόφληση της οφειλής του. Ωστόσο, παρά την ολοσχερή εξόφληση, το πιστωτικό ίδρυμα αρνήθηκε να συναινέσει στην εξάλειψη της προσημείωσης υποθήκης που είχε εγγράψει και επέδωσε για δεύτερη φορά αντίγραφο εξ απογράφου με επιταγή προς εκτέλεση στον ενάγοντα, ο οποίος υποχρεώθηκε να προσφύγει δικαστικά για την εξάλειψη της προσημείωσης και την ανατροπή της κατάσχεσης.

Το δικαστήριο έκρινε ότι *“η ως άνω συμπεριφορά της τράπεζας αντίκειται, στο σύνολό της, κατά αντικειμενική κρίση, σύμφωνα με την αντίληψη του σκεπτόμενου με χρηστότητα και σωφροσύνη κοινωνικού ανθρώπου, στην κοινωνική ηθική και στις θεμελιώδεις δικαστικές αρχές, πάνω στις οποίες στηρίζεται το θετικό δίκαιο, έστω και αν εκδηλώθηκε στα πλαίσια λειτουργίας της ως άνω δανειακής σύμβασης, και συνεπώς, αντίκειται στα χρηστά ήθη, όπως αυτά νοούνται κατά το άρθρο 919 του ΑΚ., η συμπεριφορά δε αυτή της εναγόμενης εκδηλώθηκε με πρόθεση επαγωγής ζημίας στον ενάγοντα”*. Οι προστηθέντες υπάλληλοι, ενώ γνώριζαν την πρόθεση του οφειλέτη να τακτοποιήσει την οφειλή του και βρίσκονταν σε συνεχή επαφή μαζί του, καθησυχάζοντάς τον και διαβεβαιώνοντάς τον ότι η λύση θα βρεθεί εξωδικαστικά, εκμεταλλεύτηκαν τη θέση υπεροχής της τράπεζας και ενήργησαν ενάντια στην καλή πίστη και τα χρηστά ήθη, προβαίνοντας εν μέσω των διαπραγματεύσεων των διαδικών, στη λήψη των προαναφερόμενων διωκτικών εις βάρος του μέτρων.

Η συμπεριφορά της εκδηλώθηκε με πρόθεση επαγωγής ζημίας στον ενάγοντα, τουλάχιστον με τη μορφή ενδεχομένου δόλου, η οποία βρίσκεται σε άμεσο αιτιώδη σύνδεσμο με τη ζημία αυτή, με αποτέλεσμα να υποστεί ηθική βλάβη¹⁰⁹. Η ηθική βλάβη ήταν αποτέλεσμα της έντονης ψυχικής ταλαιπωρίας που βίωσε, τόσο εξαιτίας του πλήθους των δικαστικών ενεργειών, στις οποίες αναγκάστηκε να υποβληθεί, όσο και του πλήγματος που υπέστη στην τιμή και υπόληψή του, καθώς οι ενέργειες της εναγόμενης έγιναν αναπόφευκτα γνωστές στον κοινωνικό και επαγγελματικό του περίγυρο. Η εναγόμενη προσέβαλε την τιμή, την προσωπικότητα και τη φήμη του, αφού το όνομα του ενάγοντος καταχωρήθηκε στο αρχείο δυσμενών στοιχείων “Τραπεζικών

---

¹⁰⁸ “Αρχικά ο ενάγων υπέβαλε έγγραφη αίτηση συμβιβασμού, σύμφωνα με την οποία πρότεινε στην εναγόμενη να της καταβάλει άμεσα το ποσό των 80.000 ευρώ και να απαλλαγεί από το υπόλοιπο ποσό, η οποία όμως, δεν έγινε δεκτή. Στη συνέχεια, στις 26.2.2006 υπέβαλε δεύτερη έγγραφη αίτηση ρύθμισης του χρέους του και συγκεκριμένα ζήτησε να καταβάλει στην εναγομένη σε μετρητά το ποσό 20.000 ευρώ, να της μεταβιβάσει συναλλαγματικές λήξεις το έτος 2006, ποσού 10.000 ευρώ και να ρυθμιστεί η υπόλοιπη οφειλή σε μηνιαίες δόσεις των 2.000 ευρώ”.

¹⁰⁹ “Για την αποκατάσταση της ηθικής βλάβης του ενάγοντος, λαμβάνοντας υπόψη τις ανωτέρω συνθήκες τελέσεως της αδικοπραξίας, το βαθμό του πταίσματος των εκπροσωπούντων την εναγομένη προσώπων και των υπαλλήλων της, την έκταση και το είδος της ζημίας, καθώς και την περιοριστική και κοινωνική κατάσταση των μερών, η εναγομένη οφείλει στον ενάγοντα ως εύλογη χρηματική ικανοποίηση, η οποία, με βάση τα διδάγματα της κοινής πείρας, πρέπει να προσδιοριστεί στο ποσό των 3.000 ευρώ”.

Συστημάτων Πληροφοριών” (ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ Α.Ε.)¹¹⁰, στο οποίο εμφανιζόταν ως οφειλέτης υπέρογκου ποσού.

Μια ακόμη απόφαση που δέχτηκε την αντίθετη στα χρηστά ήθη συμπεριφορά της τράπεζας ήταν η υπ’ αριθμ. **476/2021**¹¹¹ απόφαση του **Άρειου Πάγου**. Σύμφωνα με το πραγματικό ιστορικό της, μεταξύ της πρώτης ενάγουσας και της εναγόμενης τράπεζας, χορηγήθηκε πίστωση για τις ανάγκες της ατομικής της επιχείρησης μέχρι του ποσού των 80.000 ευρώ, δυνάμει σύμβασης πίστωσης με ανοικτό αλληλόχρεο λογαριασμό. Ομοίως, η δεύτερη ενάγουσα εταιρία συνήψε με την εναγόμενη σύμβαση πίστωσης με ανοικτό αλληλόχρεο λογαριασμό μέχρι του ποσού των 70.000 ευρώ. Και στις δυο περιπτώσεις, η εναγόμενη προέβη σε αναστολή των συμφωνηθεισών πιστώσεων, χωρίς να υφίσταται οποιοσδήποτε λόγος και οποιοδήποτε ουσιαστικό κέρδος της ίδιας, αφού οι ένδικοι αλληλόχρεοι λογαριασμοί εξυπηρετούντο κανονικά. Ακόμη, οι ενάγουσες δεν είχαν υπερβεί το συμφωνηθέν πιστωτικό όριο, ενώ δεν αποδείχθηκε ούτε ο ισχυρισμός της τράπεζας ότι αυτές ήταν υπερήμερες ως προς την εκπλήρωση των υποχρεώσεών τους. Μάλιστα, αποδείχθηκε ότι η τράπεζα παρακρατούσε 46 ενεχυρασθείσες προς προεξόφληση επιταγές συνολικού ποσού 85.811,96 ευρώ χωρίς προεξόφληση αυτών, όπως είχε συμφωνηθεί μεταξύ των διαδίκων, οι οποίες επεστράφησαν στις ενάγουσες μετά από επανειλημμένες οχλήσεις τους. Συνεπώς, προκλήθηκε σοβαρή ταμειακή δυσχέρεια στη λειτουργία των επιχειρήσεων των εναγουσών και αδυναμία τους να ανταπεξέλθουν στις οικονομικές τους υποχρεώσεις, αφού βρίσκονταν σε άμεση οικονομική εξάρτηση απ’ αυτή. Η αυθαίρετη αυτή συμπεριφορά της τράπεζας είχε ως αποτέλεσμα να εμφανίζονται οι επιχειρήσεις προς τους τρίτους ως οικονομικά αφερέγγυες και αναξιόπιστες.

Ο Άρειος Πάγος δέχτηκε ότι το Εφετείο ερμήνευσε ορθώς τη διάταξη του άρθρου 919 ΑΚ, αφού η αναστολή των συμφωνηθεισών πιστώσεων και η μη προεξόφληση σημαντικού αριθμού επιταγών πελατείας των επιχειρήσεων εκ μέρους της τράπεζας, συνιστούν χειρισμούς της που έρχονται σε αντίθεση προς τα χρηστά ήθη με σκοπό την πρόκληση αντίστοιχης ζημίας σε αυτές. Παρατηρείται ότι η ίδια, εκμεταλλευόμενη τη θέση ισχύος της, δεν τήρησε την υποχρέωση πίστης και προστασίας των συμφερόντων των πελατών της, όπως υποχρεούται να πράξει στο πλαίσιο των μεταξύ τους ιδιαίτερης εμπιστοσύνης διαρκών πιστωτικών σχέσεων, και ενήργησε χωρίς να λάβει υπόψη της τα συμφέροντά τους και τις ιδιαίτερα επαχθείς συνέπειες για την οικονομική λειτουργία και τη βιωσιμότητά τους¹¹².

Παρατηρούμε ότι κοινό στοιχείο των παρουσιαζόμενων αποφάσεων είναι η αντίθετη στα χρηστά ήθη συμπεριφορά της τράπεζας, η οποία, αφού εκμεταλλεύτηκε τη σχέση υπεροχής και εξουσίας που έχει απέναντι στους πιστωτές της, προκάλεσε ζημία και βλάβη στα συμφέροντά τους. Ένα

¹¹⁰ Βλ. κατωτ. υποσημειώσεις με αρ. 136 - 137

¹¹¹ **ΑΠ 476/2021 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ**

¹¹² “...ότι η συμπεριφορά των οργάνων της αναιρεσείουσας ήταν κατ’ αντικειμενική κρίση, αντίθετη στα χρηστά ήθη, αφού εκείνη, παρά την αυξημένη ευθύνη της κατά την άσκηση του χρηματοδοτικού της έργου να μεριμνά για τα συμφέροντα των χρηματοδοτούμενων επιχειρήσεων των αναιρεσιβλήτων, στο πλαίσιο των **διαρκών ιδιαίτερης εμπιστοσύνης μεταξύ τους πιστωτικών σχέσεων, δεν τήρησε την υποχρέωση πίστης και προστασίας των συμφερόντων τους ως πελατών της και, χωρίς να λάβει υπόψη της τις εις βάρος τους ιδιαίτερα επαχθείς συνέπειες, ανέστειλε τις συμφωνηθείσες πιστώσεις προς αυτούς χωρίς να υφίσταται οποιοσδήποτε λόγος και οποιοδήποτε ουσιαστικό κέρδος της ίδιας, αφού οι λογαριασμοί τους λειτουργούσαν και εξυπηρετούντο κανονικά κατά τον χρόνο αναστολής, χωρίς αυτές να έχουν υπερβεί το πιστοληπτικό τους όριο και χωρίς να φανούν ασυνεπείς στις υποχρεώσεις τους, ενώ το χρεωστικό εις βάρος τους υπόλοιπο έβαινε συνεχώς μειούμενο, η δε αναιρεσείουσα είχε στην κατοχή της και σημαντικού συνολικού ποσού επιταγές πελατείας τους, τις οποίες δεν προεξοφλούσε παρά τη σχετική συμφωνία τους”.**

στοιχείο που ξεχωρίζει είναι η αντιφατικότητα που παρουσιάζουν οι ενέργειές της και το γεγονός ότι ενώ θα μπορούσε να μην προβεί σε μια ζημιογόνο επιλογή, αυτή εν γνώσει της βλάβης των πελατών της, λαμβάνει μέτρα που δυσχεραίνουν ακόμη περισσότερο την οικονομική τους κατάσταση. Έτσι συνέβη, όπως προαναφέρθηκε, και στην υπ' αριθμ. 21810/2013 του Μονομελούς Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης, όπου παρά τις καθησυχαστικές βεβαιώσεις των υπαλλήλων και του ίδιου διευθυντή η τράπεζα προέβη σε έκδοση διαταγής πληρωμής και κατάσχεση, ενώ και στην υπ' αριθμ. 476/2021 απόφαση του Αρείου Πάγου η τράπεζα ανέστειλε τις συμφωνηθείσες πιστώσεις, χωρίς να υφίσταται οποιοσδήποτε λόγος και οποιοδήποτε ουσιαστικό κέρδος της ίδιας, αφού οι ένδικοι αλληλόχρεοι λογαριασμοί εξυπηρετούνταν κανονικά.

Σε αντίθεση με τα προλεχθέντα, η υπ' αριθμ. 900/2011¹¹³ απόφαση του Αρείου Πάγου απέρριψε την αίτηση αναίρεσης της ενάγουσας ναυτιλιακής εταιρίας κατά της εναγόμενης τράπεζας, λόγω του ότι η συμπεριφορά της δεν ήταν αντίθετη στα χρηστά ήθη. Εν προκειμένω, οι διάδικοι είχαν υπογράψει σύμβαση πίστωσης με ανοιχτό αλληλόχρεο λογαριασμό μέχρι του ποσού των 2.000.000.000 δραχμών. Συμφωνήθηκε ότι 5.500.000 δολάρια Η.Π.Α. προορίζονταν για την κάλυψη μέρους του τιμήματος αγοράς απ' αυτή (ενάγουσα) ενός υπό ιταλική σημαία πλοίου, ενώ 2.000.000 δολάρια Η.Π.Α., προορίζονταν για την κάλυψη μέρους (50%) των δαπανών μετασκευής και επισκευής του πλοίου σε επιβατηγό οχηματαγωγό, με τη ρητή συμφωνία ότι αυτά τα 2.000.000 δολάρια Η.Π.Α. αποτελούσαν το ανώτατο ποσό που θα κατέβαλε η εναγόμενη για την μετασκευή. Η ενάγουσα όμως κατέστη υπερήμερη, αφού δεν κατέβαλε μέχρι τον Απρίλιο του 1995 τις τότε ληξιπρόθεσμες δόσεις, με αποτέλεσμα στις 16-5-1995 η εναγόμενη να προχωρήσει, όπως είχε δικαίωμα από την παραπάνω σύμβαση δανείου, σε καταγγελία της συμβάσεως πιστώσεως και σε οριστικό κλείσιμο των αλληλόχρεων λογαριασμών.

Η ενάγουσα ισχυρίστηκε ότι δεν είχε επέλθει υπερημερία της, αφού πριν καταστούν ληξιπρόθεσμες οι παραπάνω δόσεις, η εναγόμενη τράπεζα της είχε παράσχει διετή περίοδο χάριτος προς εξόφληση των εξωτραπεζικών υποχρεώσεών της, ισχυρισμός όμως που δεν αποδείχτηκε. Ακόμη ισχυρίστηκε ότι η τράπεζα, *“παρότι αναγνώρισε την ανάγκη πραγματοποιήσεως πολύ μεγαλύτερης δαπάνης για τις μετασκευές του πλοίου, αρνήθηκε καταχρηστικά να της χορηγήσει πρόσθετη πίστωση και την παρότρυνε σε εξωτραπεζικές πηγές δανεισμού, με μεγάλο τόκο, για να καλύψει το κόστος των μετασκευών, το οποίο ανήλθε σε 19 εκατ. Δολ. ΗΠΑ”*. Όμως, όπως ορθά δέχτηκε το δικαστήριο, η τράπεζα δεν ήταν υποχρεωμένη να χρηματοδοτήσει με μεγαλύτερο ποσό την ενάγουσα, από τη στιγμή μάλιστα που είχε καταστήσει σαφές ότι το ποσό της χρηματοδότησης δε θα υπερβαίνει το ποσό των 2.000.000¹¹⁴ δολαρίων Η.Π.Α. Γι' αυτό, έγινε δεκτό ότι *“η παράλειψη χορήγησης πρόσθετης οικονομικής βοήθειας δεν αντιβαίνει ούτε στην καλή πίστη ούτε τα χρηστά ήθη, διότι ο δανειοδότης δεν είναι υποχρεωμένος, χωρίς την ρητή συναίνεσή του, να συμμετέχει στον επιχειρηματικό κίνδυνο των οφειλετών του”*. Στη συνέχεια, επειδή η ενάγουσα δεν προχώρησε στην εκπλήρωση των υποχρεώσεών της, η τράπεζα προέβη σε αναγκαστικές εκτελέσεις σε βάρος της.

---

¹¹³ **ΑΠ 900/2011 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ**

¹¹⁴ *“Το γεγονός, άλλωστε, ότι η δαπάνη μετασκευής του πλοίου υπερέβη κατά πολύ τον αρχικό προϋπολογισμό της ενάγουσας (ύψους 4 εκατ.δολ ΗΠΑ) οφείλετο, εκτός των άλλων και στις πολυτελείς κατασκευές που έκανε η τελευταία στο πλοίο, χωρίς ωστόσο αυτή να διαθέτει ίδια κεφάλαια, με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν σημαντικές υποχρεώσεις σε διάφορους προμηθευτές, κατασκευαστικές εταιρίες κλπ. τούτο δε δεν βαρύνει την εναγομένη Τράπεζα αλλά την ίδια την ενάγουσα”*.

Το δικαστήριο αποφάσισε ότι η επιδίωξη είσπραξης των απαιτήσεών της τόσο με την καταγγελία και το κλείσιμο των λογαριασμών όσο και με τα μέσα αναγκαστικής εκτέλεσης, ήταν νόμιμη και δεν αντιτίθετο στα χρηστά ήθη. Κι αυτό επειδή, το κλείσιμο του λογαριασμού έγινε την 19.4.1995, δηλαδή μετά την παρέλευση δέκα μηνών από την 27.7.1994 που ήταν καταβλητέα η πρώτη δόση, έχοντας δώσει έτσι η τράπεζα ένα περιθώριο για τη συμμόρφωση του οφειλέτη, ενώ η επίσπευση αναγκαστικής εκτέλεσης αποτελούσε νόμιμο δικαίωμά της, κατά της οποίας η ενάγουσα άσκησε διαδοχικά όλα τα παρεχόμενα σ' αυτήν ένδικα βοηθήματα (ανακοπές, αιτήσεις αναστολών). Ένα ακόμη γεγονός το οποίο αποδεικνύει την ανοχή της τράπεζας απέναντι στον οφειλέτη της, ήταν ότι δέχτηκε στο μέσο της διαδικασίας εκτέλεσης να εξετάσει το αίτημα της ενάγουσας για ρύθμιση των οφειλών της, με την προϋπόθεση βέβαια ότι η τελευταία θα ρύθμιζε τις λοιπές οφειλές της προς τους τρίτους, ώστε να εξασφαλισθεί η ανοχή τους ως δικαιούχων προνομιακών απαιτήσεων. Η ρύθμιση, όμως, δεν κατέστη δυνατή λόγω αδυναμίας της ενάγουσας να τακτοποιήσει τις οφειλές της.

Έτσι, η τράπεζα αποφάσισε τη συνέχιση της εκτελεστικής διαδικασίας σε βάρος του πλοίου της ενάγουσας, η οποία όμως σύμφωνα με το δικαστήριο *“δεν αποτέλεσε αιφνίδια και αδικαιολόγητη ενέργεια της εναγόμενης, ούτε έγινε από την εξουσιαστική θέση της τελευταίας προς το σκοπό ζημίας της ενάγουσας, αλλά κατέτεινε στην προάσπιση των συμφερόντων της Τράπεζας για την είσπραξη των ληξιπροθέσμων απαιτήσεων της με την άσκηση νομίμου δικαιώματος της, το οποίο ουδόλως αντίκειται στην καλή πίστη και τα χρηστά συναλλακτικά ήθη εφόσον από τις 27-7-1994, που η ενάγουσα περιήλθε σε υπερημερία και η εναγόμενη απέκτησε το δικαίωμα να καταγγείλει την σύμβαση και να προχωρήσει σε αναγκαστική εκτέλεση μέχρι τον πλειστηριασμό του πλοίου (στις 18-6-1997) μεσολάβησε χρονικό διάστημα τριών περίπου ετών (άλλως δύο ετών), κατά το οποίο η ενάγουσα δεν προέβη σε καμία ενέργεια εκούσιας συμμορφώσεώς της, αυξάνοντας, συνεχώς, οι οφειλές της αναιρεσείουσας προς δανειστές, όπως ο ... και το πλήρωμα ..., που διέθεταν ισχυρότερο προνόμιο από αυτό της εναγομένης και προηγούντο στην ικανοποίηση των απαιτήσεών τους, για την ικανοποίηση των οποίων επισπεύδονταν άλλοι εκκρεμείς πλειστηριασμοί σε βάρος του ίδιου πλοίου "...", με αποτέλεσμα να καθίσταται αδύνατη η ρύθμιση και η εξόφληση των ενδίκων δόσεων του δανείου από τα έσοδα εκμεταλλεύσεως του πλοίου”*.

Επομένως, οι περιγραφόμενες ενέργειες της τράπεζας δεν είναι αντίθετες προς τα χρηστά ήθη και δεν είχαν σκοπό να προκαλέσουν ζημία στον πελάτη της. Η αξία της απόφασης αυτής έγκειται στη διαπίστωση ότι η επίσπευση αναγκαστικής εκτέλεσης και η άσκηση γενικότερα των συμβατικών δικαιωμάτων του πιστωτικού ιδρύματος, δεν αποτελεί σε κάθε περίπτωση ανήθικη συμπεριφορά και εκμετάλλευση της εξουσιαστικής του θέσης. Πρέπει να εξετάζεται κάθε φορά το αν τηρείται η αρχή της αναλογικότητας και της ίσης μεταχείρισης εκ μέρους της τράπεζας, *“το αν προβαίνει ξαφνικά και αδικαιολόγητα σε ενέργειες που προκαλούν ζημία στον τελευταίο χωρίς αυτές συγχρόνως να αποφέρουν και ωφέλεια στον ίδιο ως δανειστή ή αν υφίσταται κατάφωρη ασυμμετρία μεταξύ του χρησιμοποιηθέντος μέσου και σκοπού”*¹¹⁵. Σε διαφορετική περίπτωση, η

¹¹⁵ *“Τέτοια δε αντίθετη προς τα ήθη συμπεριφορά υπάρχει στο πλαίσιο εφαρμογής και των διατάξεων των άρθρων 20 και 25 του Συντάγματος και όταν ο δανειστής, εκμεταλλεζόμενος την μονοπωλιακή ή εξουσιαστική θέση του απέναντι στον αντισυμβαλλόμενο οφειλέτη του, προβαίνει ξαφνικά και αδικαιολόγητα σε ενέργειες που προκαλούν ζημία στον τελευταίο χωρίς αυτές συγχρόνως να αποφέρουν και ωφέλεια στον ίδιο ως δανειστή ή υφίσταται κατάφωρη ασυμμετρία μεταξύ του χρησιμοποιηθέντος μέσου και σκοπού χωρίς όμως η οποιαδήποτε επίσπευση αναγκαστικής εκτέλεσης εκ μέρους του δανειστή να δημιουργεί σε κάθε περίπτωση υποχρέωση αποζημίωσης του ... καθ' ού η εκτέλεση οφειλέτη, γιατί η παραδοχή της άποψης αυτής θα οδηγούσε έμμεσα στην κατάργηση εκπλήρωσης των συμβατικών υποχρεώσεων εκουσίως ή με τη χρήση των επιτρεπτά .....παρεχομένων αναγκαστικών μέτρων εκτέλεσης”*.

εκπλήρωση των συμβατικών δικαιωμάτων θα καθίστατο γράμμα κενό και ο εκάστοτε δανειστής δε θα μπορούσε να διεκδικήσει την απαίτησή του.

Με την υπ' αριθμ. **232/2019**¹¹⁶ απόφαση του **Εφετείου Αθηνών** κρίθηκε ομοίως ότι η τράπεζα **δεν ενήργησε αντίθετα στα χρηστά ήθη**. Οι ενάγοντες ήταν κύριοι 4.582.637 ονομαστικών μετοχών εκδόσεως της ανώνυμης εταιρείας με την επωνυμία "...", οι οποίες διαπραγματεύονταν στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών. Στις 13-06-2006, η ίδια εταιρεία συμβλήθηκε με την εναγόμενη τράπεζα στο πλαίσιο χορήγησης κοινοπρακτικού δανείου, ποσού 80.826.544 ευρώ, η οποία (τράπεζα) ενεργούσε, τόσο για την ίδια την εταιρεία, όσο και για λογαριασμό των λοιπών κοινοπρακτουσών τραπεζών. Για την εξασφάλιση των απαιτήσεων των κοινοπρακτουσών τραπεζών, η ως άνω εταιρεία συνήψε με την εναγόμενη την από 13-06-2006 σύμβαση παροχής ενεχύρου - εκχώρησεως απαιτήσεων δυνάμει της οποίας εκχώρησε τις πάσης φύσεως απαιτήσεις της σε βάρος των εναγόντων, καθώς και τα παρεπόμενα δικαιώματά της, που ασφαλίζουν τις παραπάνω απαιτήσεις και τα προνόμια κατ' άρθρο 458 ΑΚ¹¹⁷, μέχρι του ποσού των 16.000.000 ευρώ, στην εναγόμενη, με την ιδιότητά της ως διαχειρίστριας του κοινοπρακτικού δανείου και για λογαριασμό των κοινοπρακτουσών τραπεζών, κατά το ποσοστό συμμετοχής τους.

Στις 11-07-2007, υποβλήθηκε από την εταιρεία δημόσια πρόταση αγοράς των κοινών ονομαστικών μετοχών της, με τιμή εξαγοράς 1,67 ευρώ ανά μετοχή, με καταληκτική ημερομηνία αποδοχής της δημόσιας πρότασης την 10-9-2007. Οι ενάγοντες ισχυρίστηκαν ότι ενώ κάλεσαν την τράπεζα να μεριμνήσει ώστε να γίνει αποδεκτή η δημόσια πρόταση, η ίδια αδράνησε, με αποτέλεσμα να παρέλθει άπρακτη η ως άνω προθεσμία και η μετοχή της εταιρείας να παρουσιάσει μηδενική αξία, έπειτα από ραγδαία πτώση. Έτσι, εξαιτίας αυτής της συμπεριφοράς ισχυρίστηκαν ότι υπέστησαν περιουσιακή ζημία¹¹⁸.

Το δικαστήριο δέχτηκε ότι η τράπεζα δεν ενήργησε με ανήθικο και δόλιο τρόπο, αφού *“η σιωπηρή της άρνηση να συναινέσει στην πώληση των μετοχών των εναγόντων, αποτελούσε φυσική ευχέρειά της και δεν ήταν απόρροια κάποιας προηγούμενης δεσμεύσεως ή υποσχέσεώς της, και ως εκ τούτου, η άρνηση καταρτίσεως αυτής της συμφωνίας δεν εμπίπτει στους περιορισμούς του άρθρου 281 ΑΚ”*, ενώ δε συνέτρεχαν ούτε οι προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 919 του ΑΚ. Συγκεκριμένα, η εναγόμενη δεν είχε πρόθεση επαγωγής ζημίας, αφού η ραγδαία πτώση της χρηματιστηριακής αξίας των μετοχών έλαβε χώρα αφού είχε λήξει η προθεσμία για την αποδοχή της δημόσιας πρότασης, χωρίς αυτή η εξέλιξη να είναι πιθανή ή προβλέψιμη. Ακόμη, δεν υπήρχε αντικειμενικός αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ της παράλειψης της τράπεζας και της επικαλούμενης ζημίας των εναγόντων, διότι η ζημία αυτή, συνδέεται με ένα τυχαίο περιστατικό που συντελέστηκε σε μεταγενέστερο χρόνο, ήτοι αυτό της πτώσης της χρηματιστηριακής αξίας των μετοχών. Επομένως, *“η παράλειψη της εναγόμενης, από μόνη της, δεν ήταν ικανή και δεν μπορούσε κατ' αντικειμενική κρίση, κατά τη συνήθη πορεία των πραγμάτων, να επιφέρει το επιζήμιο αποτέλεσμα”*.

¹¹⁶ Εφαθ 232/2019 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

¹¹⁷ 458ΑΚ: “Με την εκχώρηση μεταβιβάζονται και οι υποθήκες, εγγυήσεις, ενέχυρα ή άλλα παρεπόμενα δικαιώματα που ασφαλίζουν την απαίτηση καθώς και τα προνόμια τα οποία στην αναγκαστική εκτέλεση ή στην πτώχευση συνδέονται με τη φύση της απαίτησης ή της εγγύησης. Προνόμια που συνδέονται με το πρόσωπο του δανειστή δεν μεταβιβάζονται”.

¹¹⁸ “Συνεπεία της ως άνω παρανόμου και υπαιτίου συμπεριφοράς της εναγομένης, υπέστησαν ζημία ανερχόμενη στο ποσό των 1,67 ευρώ ανά μετοχή, ήτοι συνολικού ποσού 7.653.003,70 ευρώ (= 4.582.637 μετοχές X 1,67 ευρώ), και ειδικότερα, ο μεν πρώτος εξ αυτών, στο ποσό των 5.606.081,40 ευρώ, η δε δεύτερη εξ αυτών στο ποσό των 2.046.922,30 ευρώ, άλλως, στο ποσό των 1,30 ευρώ ανά μετοχή, (ήτοι την διαφορά της τιμής εξαγοράς της μετοχής, από την τιμή της μετοχής κατά τον χρόνο σύνταξης της αγωγής), και συνολικά στο ποσό των 5.957.742,81 ευρώ, και ειδικότερα, στο ποσό των 4.364.015,50 ευρώ για τον πρώτο εξ αυτών και στο ποσό των 1.593.412,60 ευρώ για τη δεύτερη εξ αυτών”.

Συνεπώς, η τράπεζα δεν φέρει ευθύνη για την πτώση της αξίας των μετοχών, αφού δεν ήταν υποχρεωμένη συμβατικά ούτε είχε δώσει κάποια υπόσχεση να προβεί σε ενέργειες για να γίνει αποδεκτή η δημόσια πρόταση. Αντιθέτως, η οικονομική ζημία των εναγόντων συντελέστηκε μεταγενέστερα εξαιτίας τυχαίων περιστατικών. Έτσι, αυτή η άρνηση της τράπεζας δεν συνιστά εκμετάλλευση της θέσης ισχύος της, αφού η ίδια δεν είχε ως απώτερο σκοπό να προξενήσει οικονομική βλάβη στους ενάγοντες για να επωφεληθεί η ίδια.

Τέλος, άλλη μια περίπτωση κατά την οποία το δικαστήριο **αρνήθηκε** ότι η τράπεζα συμπεριφέρθηκε με ανήθικο τρόπο ήταν αυτή που κρίθηκε με την υπ' αριθμ. **917/2020**¹¹⁹ απόφαση του **Αρείου Πάγου**. Εν προκειμένω, η αναιρεσείουσα, η οποία δραστηριοποιούνταν στον τομέα της εμπορίας και εξαγωγής εσπεριδοειδών, ανήκε σε όμιλο εταιριών. Ο όμιλος αποφάσισε την συμμετοχή σε διαγωνισμό για την απόκτηση εργοστασίου, ώστε να επεκτείνει την επιχειρηματική δραστηριότητά του στον τομέα χυμοποίησης και επεξεργασίας εσπεριδοειδών. Ανάμεσα στην αναιρεσείουσα και την αναιρεσίβλητη τράπεζα καταρτίστηκε σύμβαση πίστωσης σε ανοικτό λογαριασμό ύψους ενός δισεκατομμυρίου δραχμών και εκδόθηκαν εγγυητικές επιστολές για τη συμμετοχή στον διαγωνισμό και για την προσωρινή λειτουργία του εργοστασίου. Μετά την έκδοση εγκριτικής απόφασης για την πιστοδότηση της ενάγουσας με το ποσό των 750.000.000¹²⁰ δραχμών, καταρτίστηκε πρόσθετη πράξη στη σύμβαση πίστωσης του ανοικτού λογαριασμού και χορηγήθηκε δάνειο 400.000.000 δραχμών για την αγορά του εργοστασίου, ενώ το υπόλοιπο μέρος του εγκριθέντος ποσού κάλυψε τα χορηγηθέντα κεφάλαια κίνησης του εργοστασίου και τις εγγυητικές επιστολές. Έτσι, η τράπεζα χορήγησε συνολικά ποσό 770.226.136¹²¹ δραχμών σε διάστημα δύο περίπου ετών από την κατάρτιση της σύμβασης πίστωσης. Επίσης, χορήγησε και άλλο δάνειο σε ξένο νόμισμα (γιεν) ύψους 250.182.426 δραχμών, καθώς και εγγυητικές επιστολές συνολικού ποσού 233.704.000 δραχμών, καταβάλλοντας έτσι στην αναιρεσείουσα το ανώτατο σχεδόν ποσό του πιστωτικού ορίου της σύμβασης πίστωσης.

Η ενάγουσα ισχυρίστηκε ότι η τράπεζα δεν της χορήγησε το ανώτατο ποσό του πιστωτικού ορίου της σύμβασης πίστωσης αλλά μόνο το ποσό των 400.000.000 δραχμών, ενεργώντας έτσι αντισυμβατικά και αντίθετα στα χρηστά ήθη. Όμως όπως προκύπτει από τον τέταρτο όρο της μεταξύ τους σύμβασης, *“η παροχή της πίστωσης προς την πιστούχο ενάγουσα γίνεται μεν κατόπιν αιτήσεώς της, όχι όμως μόνο με την καταβολή χρηματικών ποσών, αλλά και με άλλες μορφές παροχής πίστωσης, όπως ενδεικτικά αναφέρεται η ενέγγυα πίστωση και η έκδοση εγγυητικών επιστολών, μέσα στο καθορισμένο ανώτατο όριο πίστωσης, η οποία έτσι επιτελεί το ρόλο της ως*

¹¹⁹ **ΑΠ 917/2020 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ**

¹²⁰ *“Με την απόφαση αυτή εγκρίθηκε η πιστοδότηση της εναγούσας με το συνολικό ποσό των 750.000.000 δρχ, με τους λοιπούς όρους, που αναφέρονται σ` αυτή από το οποίο ποσό 400.000.000 δρχ. αφορούν την αγορά παγίων στοιχείων (εργοστασίου), 100.000.000 δρχ. αφορούν κεφάλαια κίνησης και 250.000.000 δρχ. αφορούν την έκδοση εγγυητικών επιστολών για τη λειτουργία του εργοστασίου”.*

¹²¹ *“Περαιτέρω, η εναγομένη χορήγησε στην ενάγουσα, σε διάστημα τριών μηνών από την υπογραφή της πρόσθετης σύμβασης δανείου, από 14-3-1997 έως 18-6-1997, συνολικό ποσό 121.177.837 δρχ., δυνάμει των από 14-3-1997, 19-3-1997, 12 και 23-5-1997, 6 και 18-6-1997 ενταλμάτων πληρωμής της εναγομένης, ποσά που ενεγράφησαν ως κονδύλια του αλληλόχρεου λογαριασμού, καλύπτοντας έτσι το σύνολο του εγκριθέντος κατά τα ανωτέρω δανείου, μαζί με τις χορηγηθείσες, κυρίως κατά το πρώτο τρίμηνο του 1997, προαναφερόμενες εγγυητικές επιστολές, συνολικού ποσού 233.704.000 δρχ., οι οποίες εγγράφηκαν μεν ως κονδύλια του αλληλόχρεου λογαριασμού, αλλά δεν κατέπεσαν. Το επόμενο έτος 1998, η εναγομένη χορήγησε στην ενάγουσα, στα πλαίσια της σύμβασης πίστωσης, 61.000.000 δρχ. για κεφάλαια κίνησης και το έτος 1999 δρχ. 188.048.299, όπως προκύπτει από τα εντάλματα πληρωμής της εναγομένης από 31-3-1998 και 5-5-1998 για το έτος 1998 και από 25, 26, 27 και 29-1-1999, από 1,3 5, 12, 16 και 23-2-1999, από 1, 5 και 23-3-1999 και 9-7-1999 για το έτος 1999, ήτοι η εναγομένη χορήγησε συνολικά ποσό 770.226.136 δρχ. σε διάστημα δύο ετών περίπου από την κατάρτιση της σύμβασης πίστωσης πλέον των εγγυητικών επιστολών που εξέδωσε”.*

σύμβασης πλαισίου, κατά τα ανωτέρω". Συμφωνήθηκε, δηλαδή, ότι η πίστωση δε θα παρασχεθεί αποκλειστικά με άμεση εκταμίευση των χρημάτων, αλλά με διάφορες μορφές, όπως και έγινε. Εξάλλου όπως δέχτηκε και το δικαστήριο, η άμεση εκταμίευση δεν απορρέει ούτε από τη φύση και λειτουργία του ανοικτού αλληλόχρεου λογαριασμού ούτε και από τους όρους της συγκεκριμένης σύμβασης. Ακόμη, ούτε η σύμβαση καταρτίστηκε ως σύμβαση "ακριβόχρονης εκτέλεσης"¹²²¹²³ ούτε αποδείχθηκε ότι συμφωνήθηκε προφορικά η χορήγηση όλου του ποσού της πίστωσης μεταξύ των διαδίκων, όπως ισχυρίστηκε η ενάγουσα. Η σύμβαση αποτελούσε επομένως, τη σύμβαση – πλαίσιο για την κάλυψη πιστώσεως κάθε είδους και δεν αφορούσε τη χορήγηση ισόποσου δανείου αλλά αντιθέτως, συμφωνήθηκε ότι η ενάγουσα θα ελάμβανε τα επί μέρους ποσά της πίστωσης με αίτησή της, κατόπιν εκδόσεως σχετικών εγκριτικών αποφάσεων της τράπεζας.

Επομένως, η συμπεριφορά της τράπεζας δεν ήταν ούτε αντισυμβατική ούτε παράνομη κατά τα άρθρα 914 και 919 ΑΚ, λόγω αντίθεσης της προς την καλή πίστη και τα χρηστά ήθη. Η αναιρεσίβλητη ενήργησε σύμφωνα με τους όρους της σύμβασης, χωρίς να βλάψει και να προκαλέσει οικονομική ζημία στον πελάτη της. Έτσι, ενώ ο Άρειος Πάγος, διατυπώνοντας έναν ακόμη ενδιάμεσο κανόνα, δέχτηκε ότι *"η εκ μέρους τραπεζικού οργανισμού παραβίαση της υποχρέωσης αυτού, που απορρέει από σύμβαση ανοίγματος πίστωσης με ανοικτό αλληλόχρεο λογαριασμό, η οποία καταρτίστηκε για συγκεκριμένο σκοπό, προς παροχή της αναγκαίας πίστωσης στον πιστούχο στο χρονικό διάστημα που είχε συμφωνηθεί, στοιχειοθετεί κατ' αρχήν καταχρηστική συμπεριφορά αντίθετη στα χρηστά ήθη και, συνακόλουθα, αδικοπραξία, η οποία ιδρύει ευθύνη του τραπεζικού οργανισμού προς περιουσιακή αποζημίωση, καθώς και προς χρηματική ικανοποίηση για την ηθική βλάβη, που του προξένησε η συμπεριφορά εκείνου"*, στην προκειμένη περίπτωση για τους προαναφερθέντες λόγους, απέρριψε τους ισχυρισμούς της ενάγουσας.

Από τις προηγηθείσες δικαστικές αποφάσεις, διαπιστώνουμε ότι η τράπεζα συμπεριφέρεται με ανήθικο τρόπο, όταν, εκμεταλλευόμενη την υπερέχουσα θέση της, προβαίνει σε ενέργειες με μοναδικό σκοπό την οικονομική εξόντωση των πελατών της, τα συμφέροντα των οποίων επηρεάζονται από τους χειρισμούς της. Προχωρά, δηλαδή, σε αντιφατικούς και μη αναμενόμενους χειρισμούς, δεσμεύοντας υπερβολικά τον αντισυμβαλλόμενο της, στερώντας του με αυτόν τον τρόπο την αδιάλειπτη άσκηση της συμβατικής και οικονομικής του ελευθερίας. Όταν, όμως, προβαίνει δικαιολογημένα σε άσκηση νόμιμου συμβατικού δικαιώματός της λ.χ. σε καταγγελία της μεταξύ τους σύμβασης και επίσπευση αναγκαστικής εκτέλεσης εξαιτίας υπερημερίας του οφειλέτη, έχοντας δώσει σε αυτόν ένα εύλογο περιθώριο συμμόρφωσής του ή συνάπτοντας με αυτόν προηγουμένως σύμβαση διακανονισμού των χρεών του, τότε δε δρα με τρόπο αντίθετο στα χρηστά ήθη.

---

¹²² 401 ΑΚ: "Αν στη σύμβαση συνολογώθηκε ότι η παροχή πρέπει να εκπληρωθεί αποκλειστικά σε ορισμένο χρόνο ή αποκλειστικά μέσα σε ορισμένη προθεσμία, σε περίπτωση αμφιβολίας ο δανειστής έχει το δικαίωμα να υπαναχωρήσει για μόνη την καθυστέρηση ανεξάρτητα από υπαιτιότητα του οφειλέτη. Αν ο δανειστής προτιμά την απαίτηση της παροχής, οφείλει να το ανακοινώσει αμέσως στον οφειλέτη, αλλιώς δεν έχει την απαίτηση αυτή".

¹²³ Για την έννοια της σύμβασης σχετικά και απόλυτα ακριβόχρονης εκτέλεσης Βλ. Μ. Σταθόπουλο, Γενικό Ενοχικό Δίκαιο § 21 αρ. 105

3. Παραβίαση εκ μέρους της τράπεζας των υποχρεώσεων προστασίας και μέριμνας των συμφερόντων του αντισυμβαλλομένου της - ευθύνη έναντι τρίτων

Όπως προαναφέρθηκε¹²⁴, ανάμεσα στο πιστωτικό ίδρυμα και τον πελάτη του δημιουργείται μια διαρκής σχέση ιδιαίτερης εμπιστοσύνης και πίστης που διέπεται από τις επιταγές της καλής πίστεως (288 ΑΚ), από την οποία απορρέουν αυξημένες υποχρεώσεις της τράπεζας για μέριμνα των συμφερόντων του αντισυμβαλλομένου της και την αποτροπή δυσανάλογα δυσμενών συνεπειών στο πρόσωπο και την περιουσία του. Οφείλει να τηρεί, δηλαδή, τις αποκαλούμενες "υποχρεώσεις προνοίας", εξειδικευόμενες σε μία σειρά παρεπομένων υποχρεώσεών της και ειδικότερα στην υποχρέωση προστασίας των περιουσιακών αγαθών του πελάτη της, ιδίως όταν τα αγαθά αυτά είναι δυνατόν, κατά την εκπλήρωση της παροχής, να τεθούν σε κίνδυνο, επειδή έχει αυξημένη δυνατότητα να επεμβαίνει στην περιουσιακή σφαίρα των πελατών της¹²⁵. Στην παρούσα ενότητα θα παρουσιαστούν αποφάσεις, σύμφωνα με τις οποίες η τράπεζα παρέβη τις υποχρεώσεις πρόνοιας και ασφάλειας έναντι του αντισυμβαλλομένου της, αφού προέβη σε ενέργειες αυτοβούλως και χωρίς τη συναίνεση των πελατών της, οι οποίες έθεσαν σε κίνδυνο τα συμφέροντά τους, προξενώντας τους οικονομική βλάβη. Γι' αυτό τον λόγο, υποχρεώθηκε να τους αποζημιώσει με βάση τη διάταξη του άρθρου 919 ΑΚ. Έχει γίνει, επίσης, δεκτό ότι μπορεί να θεμελιωθεί υποχρέωση αποζημίωσης και στην περίπτωση κατά την οποία η τράπεζα βλάψει τα συμφέροντα τρίτου – μη αντισυμβαλλομένου της.

Σύμφωνα με τα πραγματικά περιστατικά της υπ' αριθμ. **294/2018**¹²⁶ απόφασης του **Αρείου Πάγου**, η εναγόμενη τράπεζα παρέσχε στον ενάγοντα πίστωση δι' ανοικτού αλληλόχρεου λογαριασμού αόριστης διάρκειας, μέχρι του ποσού των 2.200.000 δραχμών, δυνάμει της από 25.4.1991 σύμβασης. Σύμφωνα με τους όρους της σύμβασης, δινόταν η δυνατότητα η πίστωση να χορηγηθεί εν όλω ή εν μέρει και να εξοφληθεί σε συνάλλαγμα και δη σε οποιοδήποτε ξένο νόμισμα, κατόπιν αίτησης του πιστούχου. Στην περίπτωση αυτή, το επιτόκιο της χρηματοδοτήσεως και τυχόν πρόσθετοι όροι θα καθορίζονταν με πρόσθετη πράξη.

Έτσι, η τράπεζα στις 20.11.1998 χορήγησε στον ενάγοντα πίστωση ποσού 21.340.618 γιεν Ιαπωνίας¹²⁷, που αντιστοιχούσε, με βάση την τότε ισοτιμία 2,3401 δραχμές προς 1 γιεν, σε 49.939.180 δραχμές, χωρίς όμως να καταρτιστεί πρόσθετη πράξη που να ρυθμίζει το επιτόκιο της χρηματοδοτήσεως και να διαλαμβάνει τυχόν πρόσθετους όρους. Στις 19.06.2001, οπότε η συναλλαγματική ισοτιμία δραχμής - γιεν είχε μεταβληθεί σημαντικά υπέρ του ιαπωνικού νομίσματος (3,2370 δραχμές προς 1 γιεν), η εναγόμενη, δια των αρμοδίων υπαλλήλων της μονομερώς και αυτοβούλως χωρίς προηγούμενη σχετική εντολή του πιστούχου, προέβη σε τροποποίηση - δραχμοποίηση της χορηγηθείσας πίστωσης σε γιεν και δη δραχμοποίησε όχι ποσό 21.340.618 γιεν, που εμφανίζονταν ως οφειλόμενο στον τηρούμενο λογαριασμό συναλλάγματος, αλλά ποσό 21.572.425 γιεν, και χρέωσε τον τηρούμενο σε δραχμές λογαριασμό της πίστωσης με το ποσό των 69.829.940 δραχμών (21.572.425 γιεν x 3,2370 δραχμές) ή 204.930,12 ευρώ, το οποίο τόκισε, απαίτησε και εισέπραξε τελικά στο τέλος του έτους 2005. Για μεν τον ενάγοντα -

¹²⁴ Βλ. ανωτ. υποσημείωση με αρ. 4

¹²⁵ Βλ. ανωτ. υποσημειώσεις με αρ. 5, 6

¹²⁶ **ΑΠ 294/2018 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ**

¹²⁷ Η τράπεζα εκείνη τη χρονική περίοδο, εφάρμοζε πολιτική στήριξης των δανείων που συνομολογούνταν σε ιαπωνικό γιεν, εξαιτίας των χαμηλότερων επιτοκίων έναντι των κατά πολύ υψηλότερων στις περιπτώσεις δανεισμού σε δραχμές, και προέτρεπε τους πελάτες της να συνομολογούν δάνεια στο συγκεκριμένο αλλοδαπό νόμισμα.

πιστούχο προέκυψε σημαντική ζημία, αφού η αύξηση της τιμής του γιεν έναντι της δραχμής ήταν προσωρινή και η ισοτιμία των δύο νομισμάτων σταδιακά επανήλθε στα συνήθη επίπεδα, η δε τράπεζα ωφελήθηκε από τη διαφορά της συναλλαγματικής ισοτιμίας¹²⁸.

Το δικαστήριο έκρινε ότι αν η τράπεζα δεν είχε προβεί στη δραχμοποίηση, ο ενάγων θα εξακολουθούσε να εκπληρώνει τις υποχρεώσεις του, χωρίς να επιβαρυνθεί από τη σημαντική υπερτίμηση της τιμής γιεν έναντι της δραχμής και θα εξοφλούσε τη χορηγηθείσα σ' αυτόν πίστωση σε συνάλλαγμα, με βάση την υφιστάμενη ισοτιμία των δύο νομισμάτων κατά το χρόνο εξόφλησης της οφειλής του ή του κλεισίματος του λογαριασμού. Συγκεκριμένα, ο ενάγων κατά τον χρόνο εξόφλησης της πίστωσης θα κατέβαλε το ποσό των 54.183.829 δραχμών (21.340.618 γιεν x 2,539 δραχμές) ή 159.013,43 ευρώ, και όχι το ποσό των 69.829.940 δραχμών ή 204.930,12 ευρώ, το οποίο τελικά κατέβαλε. Άρα, η διαφορά αυτή (204.930,12 – 159.013,43 = 45.916,69 ευρώ) συν τους τόκους, αποτέλεσε τη ζημία του.

Συνεπώς, το δικαστήριο απέρριψε την αίτηση αναίρεσης¹²⁹ της τράπεζας κατά της υπ' αριθμ. 359/2014 απόφασης του Τριμελούς Εφετείου Λάρισας και δέχτηκε ότι η συγκεκριμένη ενέργεια, πέραν του ότι έγινε κατά παράβαση της σύμβασης πίστωσης, ήταν και παράνομη, ως αντικείμενη στα χρηστά και συναλλακτικά ήθη σύμφωνα με το άρθρο 919 ΑΚ, *εφόσον ουδείς συνετός και με φρόνηση μέσος κοινωνικός άνθρωπος θα προέβαινε σε ανάλογη ενέργεια το δεδομένο χρόνο που, ενόψει της σημαντικής υπερτίμησης του αλλοδαπού αυτού νομίσματος έναντι του εθνικού μας νομίσματος, η ζημία του θα ήταν βέβαιη*. Εξάλλου το γεγονός ότι η Ελλάδα θα εισερχόταν στη ζώνη του ευρώ, μαρτυρούσε τη βάσιμη προσδοκία ότι θα ανακόπτονταν η ανοδική πορεία της τιμής του γιεν έναντι της δραχμής και μετέπειτα του ευρώ. Ο Άρειος Πάγος δέχτηκε ότι συντρέχουν και οι υπόλοιπες προϋποθέσεις του 919 ΑΚ αφού έκρινε ότι η τράπεζα ενήργησε με ενδεχόμενο δόλο διότι, αν και προέβλεψε ότι ήταν ενδεχόμενη η πρόκληση ζημίας στον πελάτη της από την ενέργειά της, δεν απέσχε από αυτή. Ακόμη, η συμπεριφορά αυτή αποτέλεσε τον αναγκαίο όρο για την επέλευση της ζημίας του ενάγοντος και ήταν ικανή να επιφέρει, και πράγματι, επέφερε ζημία σ' αυτόν.

Αποτέλεσμα της πράξεως αυτής ήταν η μεγάλη ψυχική ταλαιπωρία και αναστάτωση, που υπέστη ο ενάγων, αφού κινδύνευσε η ομαλή λειτουργία της επιχείρησής του, αντιμετώπισε δυσχέρεια στην πληρωμή άλλων υποχρεώσεών του, καθυστερώντας την εξόφλησή τους, και προσβλήθηκε έτσι η εν γένει προσωπικότητά του, εμπορική του πίστη και επαγγελματική του υπόληψη και γενικά το εμπορικό του μέλλον. Γι' αυτό και ζήτησε επιπλέον την αποκατάσταση της ηθικής του βλάβης με βάση το άρθρο 932 ΑΚ, η οποία ανερχόταν στο ποσό των 10.000 ευρώ.

---

¹²⁸ “Στις 19.06.2001, οπότε έγινε η δραχμοποίηση της πίστωσης σε συνάλλαγμα, το γιεν ήταν σημαντικά υπερτιμημένο, ήτοι 1 γιεν προς 3,232 δραχμές. Όμως, μετά τετράμηνο περίπου, ήτοι από 01.10.2001 και εντεύθεν χρονικό διάστημα η τιμή του γιεν έναντι της δραχμής άρχισε σταδιακά να πέφτει και η συναλλαγματική ισοτιμία των δύο νομισμάτων, σύμφωνα με την υπ' αριθμ. έκθ. κατάθ. .../02.02.2009 έκθεση πραγματογνωμοσύνης του οικονομολόγου ..., εκφραζόμενη σε δραχμές προκειμένου να είναι εμφανής η διαφορά, διαμορφώθηκε μετά εξάμηνο, ήτοι στις 19.12.2001 σε 1 γιεν προς 3,00 δραχμές, στις 03.01.2002 σε 1 γιεν προς 2,89 δραχμές, στις 03.01.2003 προς 2,780 δραχμές, στις 02.01.2004 προς 2,562 δραχμές, στις 03.01.2005 προς 2,477 δραχμές, στις 03.10.2005 προς 2,539 δραχμές και στις 30.12.2005 προς 2,481 δραχμές”.

¹²⁹ Η τράπεζα υποστήριξε ότι η δραχμοποίηση έγινε για να μην επιβαρυνθεί περισσότερο ο ενάγων και καταστεί αδύνατη η αποπληρωμή του δανείου του. Γι' αυτό, κατά τα λεγόμενά της, η ενέργεια αυτή ήταν απόλυτα δικαιολογημένη, επιβεβλημένη και στηριζόμενη στα συναλλακτικά ήθη και συνήθειες, λόγω της διαρκώς αυξανόμενης τάσης του γιεν έναντι της δραχμής και της αβεβαιότητας του αν και τότε θα αποκαθίστατο η ισοτιμία του γιεν στο ύψος που βρισκόταν κατά το χρόνο της χορήγησης της πίστωσης.

Στο ίδιο πλαίσιο με την ΑΠ 294/2018 κινήθηκε και η υπ' αριθμ. **1177/2018**¹³⁰ απόφαση του **Αρείου Πάγου** σύμφωνα με την οποία, ο ενάγων – αναιρεσίβλητος διατηρούσε στην εναγόμενη τράπεζα λογαριασμούς καταθέσεων μεγάλων χρηματικών ποσών και προέβαινε σε διάφορες μορφές επενδύσεων. Από το σύνολο των κεφαλαίων του (ύψους περίπου 12.000.000 ευρώ), το 80% ήταν επενδεδυμένο σε προθεσμιακές καταθέσεις, γeros και το υπόλοιπο κυρίως σε αμοιβαία κεφάλαια. Τον Σεπτέμβριο του έτους 2004 αγοράστηκε στο όνομά του ένα διηνεκές ομόλογο (perpetual bond¹³¹) εκδόσεως ισλανδικής τράπεζας, αντί του ποσού των 500.000 ευρώ, άνευ σχετικής εντολής και ενημέρωσής του. Ακόμη, αποδείχθηκε ότι ο ενάγων πληροφορήθηκε τη συγκεκριμένη επ' ονόματί του αγορά, μετά το καλοκαίρι του έτους 2008, οπότε και διαπίστωσε απότομη μείωση των κεφαλαίων του, η οποία ανερχόταν στο ποσό των 500.000 ευρώ. Αμέσως, προσέφυγε για παροχή εξηγήσεων στον υπάλληλο της Α.Ε.Δ.Α.Κ., που ήταν πλέον υπεύθυνος για το χαρτοφυλάκιο του. Από τον τελευταίο πληροφορήθηκε ότι η απομείωση των κεφαλαίων του οφειλόταν στο γεγονός ότι το συγκεκριμένο ως άνω ομόλογο, που φερόταν να έχει αγορασθεί κατόπιν δικής του εντολής το έτος 2004, απαξιώθηκε πλήρως εξαιτίας της κατάρρευσης της οικονομίας της Ισλανδίας και της εκδότριας αυτού τράπεζας.

Ο Άρειος Πάγος δέχτηκε ότι ο αναιρεσίβλητος δεν έδωσε ποτέ εντολή, προφορική – τηλεφωνική ή γραπτή ή με FAX, στους προστηθέντες υπαλλήλους της αναιρεσείουσας για την επ' ονόματί του αγορά του επίμαχου ομολόγου με χρήματα των κεφαλαίων του ούτε υπήρξε σχετική με αυτό συστηματική προφορική ενημέρωσή του για την πορεία του ομολόγου αυτού ούτε, μέσω ταχυδρομείου, έλαβε ποτέ έγγραφη ενημέρωση (statements) για τις τοποθετήσεις των κεφαλαίων του, με αποτέλεσμα να αγνοεί την ύπαρξή του, απορρίπτοντας με αυτόν τον τρόπο, τους ισχυρισμούς της τράπεζας ότι αυτή ενημέρωσε βάσει τηλεφωνικής – προφορικής εντολής του πελάτη της, η οποία ήταν αρκετή χωρίς να απαιτείται η επιβεβαίωσή της με γραπτή εντολή. Έτσι, ο αναιρεσίβλητος δεν έδωσε ποτέ την έγκριση ή τη συναίνεσή του για την αγορά του ως άνω ομολόγου. Ακόμη, το γεγονός ότι είχε αγοράσει ομόλογο ολλανδικής τράπεζας τριετούς διάρκειας και ομόλογο κρατικής τράπεζας πενταετούς διάρκειας, παράλληλα με τον χαρακτηρισμό του ως επιθετικού και έμπειρου επενδυτή, δεν απεδείκνυαν άνευ ετέρου και την αγορά του συγκεκριμένου ομολόγου, όπως εσφαλμένα ισχυρίστηκε η τράπεζα. Τέλος, η πίστωση του λογαριασμού του με τοκομερίδια συνολικού ύψους 83.268,72 ευρώ, που απέφερε το επίμαχο ομόλογο στη διάρκεια των ετών 2004 - 2008, δεν ήταν δυνατόν να γίνει εύκολα αντιληπτή εκ μέρους του, δεδομένου του ελάχιστου ύψους τους σε σχέση με το μέγεθος του συγκεκριμένου χαρτοφυλακίου, το οποίο ανερχόταν σε ποσό άνω των 5.000.000 ευρώ, και των συχνών κινήσεων, τοποθετήσεων, επενδύσεων, που αντιστοίχως διενεργούνταν από αυτόν.

Επομένως, το Εφετείο ορθώς ερμήνευσε τα άρθρα 914, 919 και 932 ΑΚ δεχόμενο, *“ότι η ανωτέρω συμπεριφορά των προστηθέντων υπαλλήλων της αναιρεσείουσας αντίκειται στα χρηστά ήθη και, ως εκ τούτου, είναι παράνομη και ότι μεταξύ αυτής της συμπεριφοράς και της επελθούσης ζημιάς¹³² του ενάγοντος - αναιρεσίβλητου υφίσταται αιτιώδης, υπό την έννοια της πρόσφορης αιτιότητας, σύνδεσμος, αφού η αδικοπρακτική αυτή συμπεριφορά των προστηθέντων υπαλλήλων της εναγομένης - αναιρεσείουσας, ήταν, σύμφωνα με τα διδάγματα της κοινής πείρας, ικανή, κατά την*

¹³⁰ **ΑΠ 1177/2018** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

¹³¹ Για την έννοια, τη λειτουργία και τη νομική φύση των perpetual bonds Βλ. Σ. Ψυχομάνη, Η διάθεση “perpetual bonds” από τις ελληνικές τράπεζες, ΤΝΠ QUALEX, ΔΕΕ, 8-9/2010, σελ. 863 – 868

¹³² Η ζημία του ενάγοντος ανήλθε στο ποσό των 416.731,28 ευρώ, δηλαδή ισούται με τη ζημία από την απώλεια του κεφαλαίου του ύψους 500.000 ευρώ μείον το ποσό των 83.268,72 ευρώ, που αποδείχθηκε ότι πιστώθηκε από τα τοκομερίδια του ομολόγου στο λογαριασμό του (500.000 – 83.268,72 = 416.731,28 ευρώ), ενώ υπέστη και ηθική βλάβη ύψους 15.000 ευρώ.

συνήθη πορεία των πραγμάτων, να επιφέρει τη ζημία αυτή, την οποίαν και επέφερε στην συγκεκριμένη επίδικη περίπτωση, η οποία (ζημία), όμως, δεν θα επερχόταν, αν οι προστηθέντες υπάλληλοι αυτοί δεν είχαν ενεργήσει κατά τον προαναφερόμενο παράνομο τρόπο”. Επομένως, η τράπεζα μέσω των προστηθέντων υπαλλήλων της προέβη σε μεθοδεύσεις μη ανταποκρινόμενες στην εντιμότητα και την ειλικρίνεια των συναλλαγών, αφού έπρεπε να είχε μεριμνήσει για τα συμφέροντά του και να μην είχε προβεί στη συγκεκριμένη ζημιογόνο αγορά. Συνεπώς, ο Άρειος Πάγος απέρριψε την αίτηση αναίρεσης της τράπεζας κατά της υπ’ αριθμ. 1193/2016 αποφάσεως του Εφετείου Αθηνών.

Επιπλέον, πρόσωπα που δε βρίσκονται σε συναλλακτικό δεσμό με την τράπεζα, δικαιούνται να ζητήσουν - και αυτά - αποζημίωση από την τράπεζα κατά τις διατάξεις των αδικοπραξιών, αν αυτή κατά την εκπλήρωση της παροχής της προκαλέσει βλάβη υπαιτίως σε αυτά¹³³. Και αυτό, επειδή στην περίπτωση αυτή η τράπεζα θα έχει παραβεί το γενικό καθήκον κάθε κοινωνικού ανθρώπου να μη ζημιώνει υπαιτίως άλλον, το οποίο – καθήκον – αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα όταν αδικοπραγεί πιστωτικό ίδρυμα, ενόψει της δραστικής παρέμβασής του στο οικονομικό τοπίο¹³⁴.

Αυτό συνέβη και στην υπ’ αριθμ. **268/2020**¹³⁵ απόφαση του **Μονομελούς Πρωτοδικείου Πατρών**, όπου σύμφωνα με τα πραγματικά περιστατικά, ο ενάγων με την αγωγή του εκθέτει ότι στις 26-01-2017 η τράπεζα του κοινοποίησε εξώδικη καταγγελία της από 19-03-1995 σύμβασης πίστωσης με ανοιχτό αλληλόχρεο λογαριασμό, η οποία είχε καταρτιστεί ανάμεσα στον πατέρα του ως πιστούχο και τον παππού του ως εγγυητή, καλώντας τον να καταβάλει το χρεωστικό υπόλοιπο αυτής. Ο ενάγων όμως δεν είχε συμβληθεί ποτέ με την εναγόμενη τράπεζα, αλλά η ίδια νόμιζε εσφαλμένα ότι πρόκειται για τον ήδη αποβιώσαντα εγγυητή – παππού του, με τον οποίο φέρει το ίδιο ονοματεπώνυμο και πατρώνυμο. Ο ενάγων αντέδρασε άμεσα, αποστέλλοντας στο υποκατάστημα της εναγόμενης εξώδικη δήλωση – απάντηση και ενημερώνοντας τον δικαστικό επιμελητή που διενήργησε την επίδοση της καταγγελίας, ότι δεν ήταν ο ίδιος συμβεβλημένος. Παρόλα αυτά η τράπεζα, προχώρησε σε έκδοση της υπ’ αριθμ. 55/2017 διαταγής πληρωμής του Μονομελούς Πρωτοδικείου Πατρών, κατά της οποίας ο ενάγων άσκησε ανακοπή και αίτηση αναστολής της εκτέλεσης, η οποία εν τέλει ακυρώθηκε κατ’ αποδοχή του λόγου περί μη ύπαρξης ταυτοπροσωπίας μεταξύ του συμβληθέντος εγγυητή και του ιδίου, ενώ προέβη και σε επίσπευση αναγκαστικής εκτέλεσης σε βάρος του. Ακόμη, τα στοιχεία του ενάγοντος, καταχωρίστηκαν από την τράπεζα στην ανώνυμη εταιρία “Τειρεσίας - Τραπεζικά Συστήματα Πληροφοριών ΑΕ¹³⁶¹³⁷”, γεγονός που έβλαψε την επαγγελματική του αξιοπιστία και φερεγγυότητα στις επαγγελματικές του συναλλαγές, αφού φερόταν ως οικονομικά αφερέγγυο άτομο και δεν μπορούσε να λάβει μπλοκ επιταγών για την επιχείρηση του βιβλιοπωλείου του.

¹³³ Βλ. και κατωτ. υποσημειώσεις με αρ. 164 - 166

¹³⁴ **ΟΛΑΠ 967/1973** ΝοΒ 1974.50, **ΑΠ 1116/2019** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, **ΑΠ 1177/2018** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

¹³⁵ **ΜΠρΠατρ 268/2020** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

¹³⁶ “Στο μεταξύ όμως τα στοιχεία του ενάγοντος, καταχωρίστηκαν από την εναγόμενη στην ανώνυμη εταιρία «Τειρεσίας-Τραπεζικά Συστήματα Πληροφοριών ΑΕ», η οποία αποτελεί φορέα υπεύθυνου επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού, κατά την έννοια του Ν. 2472/1997, χαρακτήρα. Συγκεκριμένα, αυτή τηρεί και επεξεργάζεται δεδομένα αορίστου αριθμού υποκειμένων, ως προς την οικονομική φερεγγυότητα, την αξιοπιστία και τη συναλλακτική συμπεριφορά αυτών, τα οποία διαβιβάζει προς τις τράπεζες μέλη της Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών, προς ενημέρωση των τελευταίων, με σκοπό την προαγωγή και προστασία του θεσμού της πίστης και της εξυγίανσης των οικονομικών συναλλαγών”.

¹³⁷ Για την υποχρέωση τήρησης τραπεζικού απορρήτου βλ. αναλυτικά Σ. Ψυχομάνη, Εγχειρίδιο Τραπεζικού Δικαίου, σελ. 114 επ., 116 - 119 και Ν. Ρόκα / Χ. Γκόρτσο / Α. Μικρουλέα / Χ. Λιβαδά. Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου: Δημόσιο και Ιδιωτικό Τραπεζικό Δίκαιο σελ. 475 επ.

Το δικαστήριο δέχτηκε ότι η ως άνω συμπεριφορά της τράπεζας “αντίκειται, στο σύνολό της, κατά αντικειμενική κρίση, σύμφωνα με την αντίληψη του σκεπτόμενου με χρηστότητα και σωφροσύνη κοινωνικού ανθρώπου, στην κοινωνική ηθική και στις θεμελιώδεις δικαιοϊκές αρχές, πάνω στις οποίες στηρίζεται το θετικό δίκαιο και συνεπώς αντίκειται στα χρηστά ήθη, όπως αυτά νοούνται κατά το άρθρο 919 του ΑΚ”. Η εναγόμενη παρά τους ισχυρισμούς του ενάγοντος και την άμεση γνωστοποίηση ότι ο ίδιος δεν έχει συμβληθεί μαζί της, αδιαφόρησε και δεν προέβη σε καμία ενέργεια προκειμένου να επαληθεύσει την αλήθεια των λεγομένων του. Η ίδια θα μπορούσε να αντιπαραβάλει τα στοιχεία του ενάγοντος και του συνονόματου παππού του, ήτοι τον αριθμό της ταυτότητας, τη χρονολογία γέννησης και τον ΑΦΜ και να μην προβεί σε καμία περαιτέρω ενέργεια ικανοποίησης της απαίτησής της, τουλάχιστον έως ότου βεβαιωθεί για τη βασιμότητα ή μη των δηλώσεών του. Να σημειωθεί επίσης, ότι μεταξύ του χρόνου κατάθεσης της αίτησης προς έκδοση της υπ’ αριθμ. 55/2017 διαταγής πληρωμής και της κοινοποίησης αυτής στον ενάγοντα, μαζί με επιταγή προς εκτέλεση (20-3-2017) μεσολάβησε ικανό χρονικό διάστημα, ενός και πλέον μήνα, μέσα στο οποίο η εναγόμενη μπορούσε και όφειλε να διερευνήσει την αλήθεια των ισχυρισμών του και έστω σε αυτό το στάδιο να μην επισπεύσει αναγκαστική εκτέλεση σε βάρος του.

Έτσι, ο ενάγων λόγω των ως άνω αντίθετων προς τα χρηστά ήθη χειρισμών του πιστωτικού ιδρύματος και της εγγραφής των στοιχείων του στον ΤΕΙΡΕΣΙΑ υπέστη ζημία στην επαγγελματική του ζωή, αφού δεν μπορούσε να ανταποκριθεί στην πληρωμή των ληξιπρόθεσμων χρεών της επιχείρησής του, διατρέχοντας μάλιστα τον κίνδυνο της συνέχισης σε βάρος του της διαδικασίας αναγκαστικής εκτέλεσης για ανύπαρκτο χρέος, το οποίο προερχόταν από μια σύμβαση στην οποία δεν είχε καν συμβληθεί. Από την παραπάνω υπαίτια πράξη το δικαστήριο έκρινε ότι υπέστη ηθική βλάβη (932 ΑΚ) ποσού 7.000 ευρώ.

Από τις ως άνω αποφάσεις συμπεραίνουμε ότι η τράπεζα δεν επέδειξε την αναγκαία μέριμνα των συμφερόντων του πελάτη της και προχώρησε σε ζημιολύγες ενέργειες, ενώ γνώριζε ότι θα επιφέρουν δυσμενείς συνέπειες σε αυτόν. Με το να προβεί σε τροποποίηση - δραχμοποίηση της χορηγηθείσας πίστωσης σε γιεν, στην πρώτη περίπτωση, και στην αυθαίρετη και άνευ σχετικής εντολής αγορά του ομολόγου, στη δεύτερη, έπραξε με τρόπο αντίθετο στα χρηστά ήθη, αφού ενώ γνώριζε ότι με αυτόν τον τρόπο θα προκαλέσει ζημία στον αντισυμβαλλομένό της, δεν απείχε από τις πράξεις αυτές. Το ίδιο συνέβη και στην τρίτη περίπτωση, όπου η τράπεζα ενώ θα μπορούσε να είχε επαληθεύσει άμεσα ότι ο ενάγων δεν ήταν ο συμβαλλόμενός της, επέσπευσε εναντίον του αναγκαστική εκτέλεση και καταχώρισε τα στοιχεία του στον ΤΕΙΡΕΣΙΑ. Επομένως, η παράβαση εκ μέρους του πιστωτικού ιδρύματος των υποχρεώσεων πρόνοιας των συμφερόντων των πελατών του ή και τρίτων προσώπων που δεν αποτελούν αντισυμβαλλομένους του, εντάσσεται στο πραγματικό της 919 ΑΚ.

4. Δόλια απόκρυψη πληροφοριών εκ μέρους της Τράπεζας και παραπλάνηση του αντισυμβαλλομένου της

Η απόκρυψη ουσιωδών πληροφοριών εκ μέρους της τράπεζας με σκοπό την παραπλάνηση και την πρόκληση βλάβης του πελάτη της – αντισυμβαλλομένου της, εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της 919 ΑΚ¹³⁸. Η ευθύνη γεννάται εφόσον αυτός που αποσιωπά ουσιώδεις πληροφορίες ή παραλείπει να ενημερώσει για επικείμενο κίνδυνο τον αντισυμβαλλόμενο του, είχε την υποχρέωση να παράσχει πληροφορίες ή να ενημερώσει τον ζημιωθέντα. Τέτοια υποχρέωση παροχής πληροφοριών ή ενημέρωσης¹³⁹ μπορεί να απορρέει από τη σύμβαση, την καλή πίστη ή από το νόμο¹⁴⁰.

Με αυτό το σκεπτικό το δικαστήριο δέχτηκε την αδικοπρακτική ευθύνη της τράπεζας με βάση τα άρθρα 914 ΑΚ και 919 ΑΚ στην υπ' αριθμ. **197/2017**¹⁴¹ απόφαση του **Μονομελούς Πρωτοδικείου Χανίων**. Στη συγκεκριμένη υπόθεση, η ενάγουσα, 75 ετών, χήρα συνταξιούχος και χαμηλού μορφωτικού επιπέδου, διατηρούσε προθεσμιακές καταθέσεις στον εναγόμενο Συνεταιρισμό Περιορισμένης Ευθύνης¹⁴². Στη συνέχεια, συνήψε σύμβαση ένταξης της σε επενδυτικό πρόγραμμα με το όνομα “χρυσή κατάθεση”, ένα σύνθετο, εν μέρει επενδυτικό και εν μέρει καταθετικό προϊόν, αποκτώντας τον αριθμό των 3.907 συνεταιριστικών μερίδων, πέραν της επιπλέον μίας υποχρεωτικής που ήδη κατείχε προκειμένου να θεωρείται συντάκτορας της τράπεζας, ως προϋπόθεση για την έναρξη του προγράμματος αυτού. Ο υπάλληλος της συνεταιριστικής τράπεζας της παρουσίασε το πρόγραμμα αυτό ως μια καταθετική επιλογή, η οποία θα εγγυόταν την ασφάλεια¹⁴³ του κεφαλαίου που αυτή διέθεσε και μια ελάχιστη εγγυημένη απόδοση. Οι πληροφορίες αυτές όμως δεν ήταν αληθείς, αφού το πρόγραμμα αποτελούσε ένα σύνθετο επενδυτικό προϊόν, που ενείχε τον κίνδυνο απώλειας επενδεδυμένου κεφαλαίου από τη μείωση της τρέχουσας αξίας διάθεσης των συνεταιριστικών μερίδων της ενάγουσας. Ακόμη, τη διαβεβαίωσε ότι αυτή θα μπορούσε να ρευστοποιήσει ελεύθερα, οποτεδήποτε μετά το πέρας των

¹³⁸ Α. Γεωργιάδης, Εγχειρίδιο Ειδικού Ενοχικού Δικαίου § 48 αρ. 14

¹³⁹ Βλ. Σ. Ψυχομάνη, Τραπεζικό Δίκαιο, Δίκαιο Τραπεζικών Συμβάσεων σελ. 71 επ. αρ. 162 επ., όπου “ως υποχρέωση ενημέρωσης ή διαφώτισης νοείται το παρεπόμενο καθήκον της τράπεζας να πληροφορεί τον πελάτη της για περιστατικά, τα οποία μπορεί η ίδια να αξιολογήσει ως σημαντικά για τη λήψη αποφάσεως εκ μέρους του” και “ως υποχρεώσεις συμβουλευτικής καθοδήγησης και προειδοποίησης νοούνται οι παρεπόμενες, επίσης, υποχρεώσεις της τράπεζας να πληροφορεί και να καθοδηγεί τον πελάτη της, κατά τρόπο πρόσφορο για τη βέλτιστη εξυπηρέτηση του συμβατικού σκοπού, και να τον προειδοποιεί, ακόμα, για κινδύνους, που απειλούν εν γένει τα συμφέροντά του, δυνάμεις όμως να αποτραπούν” και Ν. Ρόκα / Χ. Γκόρτσο / Α. Μικρουλέα / Χ. Λιβαδά, Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου: Δημόσιο και Ιδιωτικό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 681- 682

¹⁴⁰ Για παράδειγμα, η απόκρυψη περιστατικών από τον αντισυμβαλλόμενο κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων. Σχετικά βλ. **ΟΛΑΠ 10/1991** ΕλΔ/νη 1992.69, σύμφωνα με την οποία “Στα πλαίσια της αντίθεσης αυτής (ενν. στα χρηστά ήθη κατ’ άρθρον 919 ΑΚ) περιλαμβάνεται και η συμπεριφορά που, κατά το στάδιο των διαπραγματεύσεων για σύναψη συμβάσεως, επιδεικνύει ο συμβαλλόμενος, αποκρύπτοντας με πρόθεση, που μπορεί να έχει τη μορφή και του ενδεχομένου ακόμη δόλου, από τον αντισυμβαλλόμενο του περιστατικά, τα οποία, αν γνώριζε ο τελευταίος, θα μπορούσαν να επηρεάσουν την απόφασή του να προβεί στην κατάρτιση της συμβάσεως”.

¹⁴¹ **ΜΠρΧαν 197/2017** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

¹⁴² Για την έννοια της συνεταιριστικής τράπεζας βλ. Σ. Ψυχομάνη, Εγχειρίδιο Τραπεζικού Δικαίου, σελ. 42 – 45 και Ε. Τζίβα, Η εταιρική συμμετοχή στο συνεταιρισμό και ειδικότερα στα δικαιώματα των συνεταιριτών σελ. 91 επ., 95 και 105 επ.

¹⁴³ “Άλλωστε, το γεγονός ότι αυτή επιθυμούσε να έχει τα χρήματά της ασφαλώς τοποθετημένα, επικυρώνεται και από το γεγονός ότι τον Οκτώβρη του 2011 ανέλαβε τις αποταμιεύσεις της, συνολικού τότε ποσού 136.000,00 ευρώ, που διατηρούσε σε λογαριασμό του εναγομένου, από φόβο σχετιζόμενο με τη γενικότερη ανησυχία που επικρατούσε τότε στις πολιτικοοικονομικές εξελίξεις ότι οι καταθέσεις των ιδιωτών κινδυνεύουν στις τράπεζες, ενώ αυτή τα επέστρεψε τον Ιούνιο του 2012, όπου τα επένδυσε σε τρίμηνης διάρκειας, ασφαλείς για τις τότε τραπεζικές συγκυρίες..”.

90 ημερών ελάχιστης διάρκειας αυτού, τις συνεταιριστικές μερίδες που απόκτησε, χωρίς καμία κύρωση και δέσμευσή της.

Στη συνέχεια, η ίδια κλήθηκε από τον προστηθέντα υπάλληλο της τράπεζας να υπογράψει μια νέα σύμβαση για ένταξη στο πρόγραμμα “αποδίδω”, το οποίο της παρουσιάστηκε ως ένα νέο πρόγραμμα, όμοιο με το σε λειτουργία πρόγραμμα της “χρυσής κατάθεσης”. Στην πραγματικότητα, ο εν λόγω καταθετικός λογαριασμός αποτελούσε ένα εντελώς διαφορετικό επενδυτικό προϊόν, το οποίο απέδιδε απλώς και μόνο προνομιακό επιτόκιο, ύψους 2,5%, αναφορικά με το συνολικό κεφάλαιο που είχε καταθέσει η ενάγουσα, ενώ ο δικαιούχος του μπορούσε, κατά τους όρους της σύμβασης, να καταθέσει σε αυτόν ποσό κατάθεσης που δεν μπορούσε να υπερβαίνει το 10% της συνολικής αξίας των ενεργών συνεταιριστικών μερίδων του¹⁴⁴. Μάλιστα, το πρόγραμμα αυτό της το παρουσίασε ως όμοιο στη φύση και λειτουργία του και με τις προθεσμιακές καταθέσεις που αυτή προτιμούσε επί σειρά πολλών ετών, πριν ο εναγόμενος της προτείνει το επίδικο πρόγραμμα ως ένα νέο, περισσότερο κερδοφόρο, καταθετικό προϊόν, για τη λειτουργία του οποίου έπρεπε μόνο να αποκτήσει προαιρετικές συνεταιριστικές μερίδες. Καμία όμως εγγύηση δεν υφίστατο εκ μέρους του εναγομένου αναφορικά με τη δυνατότητα άμεσης ρευστοποίησης των προαιρετικών συνεταιριστικών μερίδων ή την ασφάλεια και διατήρηση του κεφαλαίου που είχε επενδυθεί σε αυτό.

Αν, λοιπόν, οι υπάλληλοι της τράπεζας δεν είχαν παραπλανήσει και αποκρύψει την πραγματική φύση και λειτουργία του νέου επενδυτικού προγράμματος και η ενάγουσα γνώριζε ότι εντασσόταν σε ένα πρόγραμμα που εγγυόταν ένα ελάχιστο επιτόκιο για το 10% του κεφαλαίου της, αξίας 152.000 ευρώ, χωρίς καμία περαιτέρω εγγύηση για το υπόλοιπο ποσό (που αντιστοιχούσε στο 90% του κεφαλαίου της) και την αξία των προαιρετικών της μερίδων και χωρίς να γνωρίζει αν και πότε θα μπορεί να προβεί στη ρευστοποίηση του συνόλου των μερίδων αυτών, δε θα είχε ενταχθεί σε αυτό και θα είχε ρευστοποιήσει το κεφάλαιό της, λαμβανομένης υπόψη βεβαίως και της δυσχερούς οικονομικής κατάστασης που έπληττε τότε την Ελλάδα. Έτσι, το δικαστήριο δέχτηκε ότι η συμπεριφορά της τράπεζας ήταν υπαίτια, παράνομη και αντίθετη στα χρηστά ήθη, αφού οι προστηθέντες υπάλληλοι έπεισαν την ενάγουσα να επενδύσει τα χρήματά της σε ένα πρόγραμμα, το οποίο ήταν εντελώς ασύμβατο με το συντηρητικό επενδυτικό της προφίλ και τις μέχρι πρότινος τραπεζικές της συναλλαγές, οι οποίες περιορίζονταν στην ασφαλή τοποθέτηση των οικονομικών εκ μέρους μιας ηλικιωμένης και απόφοιτο δημοτικού, χωρίς διάθεση να αναλαμβάνει μεγάλους επενδυτικούς κινδύνους¹⁴⁵¹⁴⁶.

Οι ίδιοι “αποδεχόμενοι ότι μπορεί να βλάψουν την ενάγουσα και ότι εκθέτουν σε κίνδυνο την περιουσία της που αυτή είχε εμπιστευτεί στον εναγόμενο και με πρόθεση να προστατεύσουν τα

---

¹⁴⁴ “Στην ενέργεια αυτή ο εναγόμενος πρόβη προκειμένου να μπορεί να συμπεριλαμβάνει στα ίδια κεφάλαιά του τις προαιρετικές συνεταιριστικές μερίδες που ήταν μέχρι τότε ελεύθερα ρευστοποιήσιμες, προκειμένου να μην αποκλίνει από τους ορισμούς του **Κανονισμού της ΕΕ με αριθμό 575/2013**, κατά τον οποίο οι μερίδες αυτές, ως κεφαλαιακά μέσα της τράπεζας, δεν έπρεπε να δύνανται να εξοφλούνται, ήτοι να ρευστοποιούνται, ελεύθερα”.

¹⁴⁵ Η υπ’ αριθμ. ΜΠρΧαν 197/2017 απόφαση επικυρώθηκε από το Εφετείο Κρήτης με την υπ’ αριθμ. 149/2017, η οποία όμως αναίρεθηκε με την υπ’ αριθμ. **1007/2019** απόφαση του **Αρείου Πάγου** (ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΕΕμπΔ 2019.877), σύμφωνα με την οποία το Εφετείο εσφαλμένως εξαφάνισε την πρωτόδικη απόφαση και δέχθηκε εν μέρει την αγωγή της ανααιρεσίβλητης διαλαμβάνοντας ανεπαρκείς αιτιολογίες σχετικά με την συνδρομή αδικοπρακτικής ευθύνης του ανααιρεσιόντος κατά την σύναξη των επίδικων συμβάσεων και την αιτιώδη συνάφεια αυτής με την ζημία της ανααιρεσίβλητης, αλλά και για το ακριβές ύψος της τελευταίας.

¹⁴⁶ Παρατηρούμε το ίδιο σκεπτικό του δικαστηρίου και στις υπ’ αριθμ. **Εφ Κρητ 27/2022** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ και **Εφ Κρητ 2/2022** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, οι οποίες δέχτηκαν ότι η συνεταιριστική τράπεζα ευθύνεται αδικοπρακτικά προς αποζημίωση έναντι των εναγόντων, αφού η συμπεριφορά της συνιστά υπαίτια της συναίνεσης των επενδυτών καταθετών για κατάργηση του προγράμματος (ενν. “ΧΡΥΣΗ ΚΑΤΑΘΕΣΗ”) και αντικατάσταση με νέο (ενν. “ΑΠΟΔΙΔΩ”) που δεν περιείχε του προνομιακούς για τους καταθέτες όρους.

συμφέροντα της τράπεζας, τα οποία συνίσταντο στην εξασφάλιση της κεφαλαιακής της επάρκειας (προερχόμενης από τις καταθέσεις των πελατών και συνεταιρίων της, που τοποθετούσαν τα χρήματα τους στα ως άνω προγράμματα και αγόραζαν από αυτήν προαιρετικές συνεταιριστικές μερίδες), παρείχαν πλημμυρώς τις πληροφορίες οι οποίες ήταν αναγκαίες προκειμένου η ενάγουσα να δύναται να κατανοήσει τους επιμέρους όρους και να εκτιμήσει αν η συγκεκριμένη σύμβαση ένταξης στο πρόγραμμα “αποδίδω”, όπως και στο αρχικό πρόγραμμα “χρυσή κατάθεση”, ήταν συμφέρουσα για την ίδια”.

Με το ίδιο ζήτημα ασχολήθηκε και η υπ’ αριθμ. **238/2022**¹⁴⁷ απόφαση του **Εφετείου Αθηνών**, σύμφωνα με την οποία ο ενάγων, αρτοποιός, απόφοιτος δημοτικού ηλικίας 74 ετών, συνταξιούχος, πείσθηκε - και αυτός - από τους υπαλλήλους της συνεταιριστικής τράπεζας να ενταχθεί στο σύνθετο επενδυτικό πρόγραμμα “αποδίδω”, ως συνέχεια του προγράμματος “χρυσή κατάθεση”. Ενώ η υπ’ αριθμ. 3661/2019 απόφαση του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών έκρινε ότι στοιχειοθετείται απάτη κατ’ άρθρο 147 ΑΚ και αδικοπραξία κατ’ άρθρα 914 επ. ΑΚ, σε βάρος του ενάγοντος λόγω της παραπλάνησης αυτού από τους προστηθέντες υπαλλήλους της εναγόμενης και έκανε εν μέρει δεκτή την αγωγή του ως κατ’ ουσίαν βάσιμη, αναγνωρίζοντας την υποχρέωση της εναγόμενης να καταβάλει σε αυτόν το ποσό των 522.620 ευρώ για αποκατάσταση της θετικής του ζημίας και το ποσό των 20.000 ευρώ ως χρηματική του ικανοποίηση λόγω της ηθικής βλάβης που υπέστη, το Εφετείο Αθηνών δέχτηκε, μεταξύ άλλων, ότι **δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις της διάταξης 919 ΑΚ** και συνακόλουθα αδικοπρακτική ευθύνη της εναγόμενης. Αυτό γιατί, δεν αποδείχτηκε ότι οι προστηθέντες υπάλληλοι της εναγόμενης επιδίωκαν ή αποδέχτηκαν ως βέβαιο ή ενδεχόμενο αποτέλεσμα της συμπεριφοράς τους την ζημία του ενάγοντος, όπως απαιτείται, ούτε ότι υφίσταται πρόσφορος αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ της συμπεριφοράς των προστηθέντων και της επικαλούμενης βλάβης του ενάγοντος.

Συγκεκριμένα, ο ενάγων ισχυρίστηκε ότι η ζημία του οφειλόταν στην απατηλή συμπεριφορά της τράπεζας, η οποία τον έπεισε να συνάψει μια σειρά από επιβλαβείς για τον ίδιο συμβάσεις και συγκεκριμένα, την ένταξή του στο πρόγραμμα “αποδίδω” και την απόκτηση συνεταιριστικών μερίδων. Ο ίδιος νόμιζε ότι η επίδικη σύμβαση του καταθετικού λογαριασμού “αποδίδω” αποτελούσε προθεσμιακή κατάθεση - και όχι συνεταιριστικές μερίδες¹⁴⁸ - και ότι εάν γνώριζε την αλήθεια δεν θα είχε ενταχθεί σε αυτό. Το δικαστήριο δέχτηκε ότι ο ενάγων ήταν έμπειρος συναλλασσόμενος, αφού διαχειριζόταν σημαντικά ποσά με συμβάσεις με τις οποίες επιδίωκε την αποκόμιση κέρδους και διατηρούσε καταθετικούς λογαριασμούς ταμειυτηρίου και προθεσμίας, ενώ η σύμβαση “αποδίδω” ήταν επικερδής¹⁴⁹ γι’ αυτόν. Η αδυναμία ρευστοποίησης των συνεταιριστικών μερίδων της εναγόμενης οφειλόταν στην υποχρέωση αυτής να συμμορφωθεί σε νομοθετικές διατάξεις αναγκαστικού περιεχομένου, ως συνέπεια της διεθνούς οικονομικής κρίσης¹⁵⁰. Άλλωστε, στο καταστατικό της εναγόμενης αναφέρεται ρητώς ότι η αξία των

¹⁴⁷ **Εφαθ 238/2022 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ**

¹⁴⁸ Σημειώνεται όμως ότι ο ενάγων στην σελίδα 28 της ένδικης αγωγής του αναφέρει ότι τελούσε σε γνώση ότι την 10/12/2015 απέκτησε 2.800 συνεταιριστικές μερίδες, ως συνetaίρος της εναγόμενης.

¹⁴⁹ “Με αρχικά κατατεθέν κεφάλαιο 50.442 Ευρώ και 1.820 Ευρώ στους λογαριασμούς «Αποδίδω» που άνοιξε ο ενάγων, τούτος έλαβε σε τόκους συνολικά το ποσό των 45.059,62 Ευρώ ήτοι 44.487,82 Ευρώ από τον υπ’ αριθμ. λογαριασμό «Αποδίδω» και 571,8 Ευρώ (από τον υπ’ αριθμ. λογαριασμό «Αποδίδω») αντιστοίχως”.

¹⁵⁰ “Περαιτέρω, κρίνεται ότι σε περίπτωση που οι προστηθέντες υπάλληλοι της εναγομένης είχαν εκθέσει στον ενάγοντα ότι αποκτώντας κανείς συνεταιριστικές μερίδες αποκτά και το δικαίωμα να ζητεί την ρευστοποίηση των συνεταιριστικών του μερίδων, γεγονός αληθές κατά τον επίδικο χρόνο, δεν συντρέχει περίπτωση εξαπάτησης του ενάγοντος εκ του γεγονότος ότι το καθεστώς της ρευστοποίησης τροποποιήθηκε προσωρινά λόγω γεγονότων συνδεομένων με την

συνεταιριστικών μεριδίων είναι μεταβλητή και ότι η ρευστοποίηση τελεί υπό όρους και τη διακριτική ευχέρεια των καταστατικών οργάνων του συνεταιρισμού (του ΔΣ και της ΓΣ αυτού) και γίνεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 149 Ν. 4261/2014¹⁵¹ και υπό τις προϋποθέσεις των διατάξεων των παραγράφων 7 και 9 του άρθρου 2 του Ν. 1667/1986¹⁵². Εξάλλου, είναι γνωστό ότι ο συνétaιρος αποκτώντας συνεταιριστικές μερίδες μιας συνεταιριστικής τράπεζας γνωρίζει ότι αναλαμβάνει κινδύνους που συνδέονται με την οικονομική πορεία της τράπεζας ως επιχείρησης και με το ευρύτερο εγχώριο και διεθνές οικονομικό περιβάλλον.

Τέλος, σύμφωνα με την απόφαση η τράπεζα δεν φέρθηκε με ανήθικο τρόπο και δεν παραπλάνησε τον ενάγοντα, αφού η αγορά των ανωτέρω συνεταιριστικών μεριδίων έλαβε χώρα κατόπιν ενημερώσεώς του για την λειτουργία αυτών. Συγκεκριμένα, τη στιγμή της αγοράς τους η ρευστοποίηση ήταν δυνατή και η εναγόμενη δεν παρουσίασε τα δύο επίδικα προγράμματα ως είδος προθεσμιακών καταθέσεων ούτε εγγυήθηκε το κεφάλαιο του προγράμματος “Χρυσή Επένδυση”, αλλά ρητώς μόνο την απόδοση του κεφαλαίου.

Επομένως, η αδυναμία της να ρευστοποιήσει τις συνεταιριστικές μερίδες του ενάγοντος δεν οφειλόταν σε πταίσμα της ίδιας, αλλά σε γεγονότα εκτός της σφαίρας επιρροής της, ως συνέπεια της διεθνούς οικονομικής αναταραχής και όχι ως μεθόδευση για να αποσείσει τις ευθύνες της από την κακή διαχείριση των οικονομικών της μεγεθών. Συνεπώς, δεν υφίσταται στενή αιτιώδης συνάφεια μεταξύ των επικαλούμενων με την αγωγή ενεργειών των προστηθέντων υπαλλήλων της, κατά την κατάρτιση των επίδικων συμβάσεων και της επικαλούμενης ζημίας του ενάγοντος.

Παρατηρούμε ότι το Εφετείο έκρινε διαφορετικά το ίδιο ζήτημα. Ενώ σε προηγούμενες αποφάσεις είχε κριθεί ότι η τράπεζα είχε αδικοπρακτήσει εναντίον των εναγόντων με δόλιο και ανήθικο τρόπο, έχοντας παραπλανήσει τους ενάγοντες σχετικά με τον κίνδυνο που επρόκειτο να αναλάβουν, οι οποίοι τυγχάνει να είναι ηλικιωμένοι και χαμηλού μορφωτικού επιπέδου, το Εφετείο Αθηνών αρνήθηκε την ευθύνη της. Η ίδια προέβη στους παραπάνω χειρισμούς, όχι με σκοπό την οικονομική βλάβη τους, αλλά για να εφαρμόσει το νέο νομοθετικό πλαίσιο των συνεταιριστικών τραπεζών λόγω των εγχώριων και διεθνών οικονομικών εξελίξεων, ωθούμενη δηλαδή από περιστατικά για τα οποία δεν έφερε ευθύνη. Έκρινε, λοιπόν, ότι δε συντρέχουν όλες οι προϋποθέσεις της 919 ΑΚ.

Συμπερασματικά, από τη σχέση τράπεζας – πελάτη απορρέουν υποχρεώσεις της τράπεζας για διαφώτιση, συμβουλευτική καθοδήγηση και προειδοποίηση του πελάτη της για επερχόμενους

πρωτοφανή και απρόβλεπτη κρίση του τραπεζικού συστήματος στην Ελλάδα, που κορυφώθηκε τον Ιούνιο του 2015 και οδήγησε στην τραπεζική αργία και τους περιορισμούς στην κίνηση κεφαλαίων που διήρκεσαν για χρονικό διάστημα ανώτερο της τετραετίας, γεγονότα δηλαδή μελλοντικά και αβέβαια, τα οποία δεν θα μπορούσαν να προβλέψουν οι προστηθέντες της εναγομένης”.

¹⁵¹ Η διάταξη του άρθρου 149 του Ν. 4261/2014 ΦΕΚ Α` 107/5.5.2014, αποτελεί ενσωμάτωση στο εθνικό δίκαιο της Οδηγίας 2013/36/ΕΕ, με τον οποίο ετίθεντο εποπτικής φύσεως διατάξεις.

¹⁵² “Από τον συνδυασμό των ανωτέρω διατάξεων προκύπτει ότι οι συνεταιριστικές τράπεζες υποχρεούνται να ικανοποιήσουν αίτημα εξαγοράς και εξόφλησης συνεταιριστικών μεριδίων **μόνον εφόσον, α) δεν τίγονται οι υποχρεώσεις του πιστωτικού συνεταιρισμού που συναρτώνται με το ύψος των ιδίων κεφαλαίων του βάσει των εκάστοτε ισχύοντων κανόνων εποπτείας (άρθρο 2 παρ. 9 εδ. τελευταίο του Ν. 1667/1986 όπως προστέθηκε με την παράγραφο 2β του άρθρου 28 του Ν. 4141/2013) και επιφυλασσομένης της εφαρμογής του τελευταίου εδαφίου της παραγράφου 7 του άρθρου 2 του ιδίου Ν. 1667/1986, και β) έχει δοθεί προηγούμενη άδεια της Τράπεζας της Ελλάδος σε περίπτωση που η εξόφληση οδηγεί σε εκροή ιδίων κεφαλαίων της συνεταιριστικής τράπεζας, η οποία εκροή συνεπάγεται μείωση, εντός της οικονομικής χρήσης, μεγαλύτερη του 2% των ιδίων κεφαλαίων του πιστωτικού ιδρύματος (άρθρο 149 Ν. 4261/2014)”.**

κινδύνους, που ενδεχομένως να απειλούν τα συμφέροντά του¹⁵³. Η νομολογία δέχεται, συχνά, ότι η παραβίαση των υποχρεώσεων ενημέρωσης και διαφώτισης, ως υποχρεώσεων πρόνοιας και ασφάλειας του αντισυμβαλλομένου της τράπεζας, αποτελεί ενέργεια παράνομη που πληροί το πραγματικό της 914 ΑΚ¹⁵⁴. Οι συναλλακτικές υποχρεώσεις της τράπεζας, ιδίως κατά την παροχή επενδυτικών υπηρεσιών, παραβιάζονται μεταξύ άλλων και στις περιπτώσεις που παραλείπεται η παροχή όσων πληροφοριών είναι απαραίτητες στον συγκεκριμένο αποδέκτη των επενδυτικών υπηρεσιών, προκειμένου αυτός να είναι σε θέση να αντιληφθεί την μορφή της προτεινόμενης σε αυτόν επένδυσης και κυρίως να κατανοήσει όσους κινδύνους συνδέονται με την ζημιολόγο για τον ίδιο εξέλιξη αυτής, ώστε να μπορεί ακολούθως να αξιολογήσει ο ίδιος τις επιβλαβείς συνέπειες της συγκεκριμένης επενδυτικής επιλογής και ο ίδιος να αποφασίσει εάν θα την επιχειρήσει¹⁵⁵.

Όταν η εκ μέρους της τράπεζας παράλειψη εκπλήρωσης των υποχρεώσεων διαφώτισης, καθοδήγησης και παροχής των κρίσιμων πληροφοριών γίνεται με τρόπο αντίθετο στα χρηστά ήθη και με πρόθεση επαγωγής ζημίας, έστω και με τη μορφή του ενδεχόμενου δόλου, όπως δέχτηκε ανωτέρω το δικαστήριο στην ΜΠρΧαν 197/2017, τότε εφαρμοστέα, εκτός από τη διάταξη του άρθρου 914 ΑΚ, είναι και η 919 ΑΚ. Επομένως, η δόλια παροχή εσφαλμένων πληροφοριών ή η απόκρυψη ουσιωδών περιστατικών με σκοπό να προκληθεί ζημία σε άλλο πρόσωπο, εντάσσεται στο πραγματικό της 919 ΑΚ.

5. Παραπλανητική υπόσχεση της Τράπεζας προς τον οφειλέτη περί συμβατικής χρηματοδότησής του

Στην υπ' αριθμ. **1346/2000**¹⁵⁶ απόφαση του **Αρείου Πάγου** παρουσιάζεται μια ακόμη περίπτωση¹⁵⁷, κατά την οποία στοιχειοθετείται αδικοπρακτική ευθύνη της τράπεζας λόγω συμπεριφοράς αντίθετης στα χρηστά ήθη. Συγκεκριμένα, η εκ μέρους του τραπεζικού οργανισμού υπόσχεση προς τον οφειλέτη του περί συμβατικής χρηματοδότησής του και η εκ της υπόσχεσης αυτής παραπλάνηση αυτού, ιδρύει ευθύνη του τραπεζικού οργανισμού προς περιουσιακή αποζημίωση και προς χρηματική ικανοποίηση για την ηθική βλάβη, που του προξένησε η συμπεριφορά του τελευταίου. Για την κατάφαση της ευθύνης της τράπεζας πρέπει η υπόσχεση προς τον οφειλέτη να προσλαμβάνει ορισμένο¹⁵⁸ περιεχόμενο, όπως λ.χ. αναφορά του χρονικού διαστήματος μέσα στο οποίο θα δινόταν το δάνειο, το ποσό που αποτελούσε αντικείμενο της δανειακής σύμβασης, ο τρόπος δανειοδότησης, ο χρόνος και ο τρόπος αποπληρωμής του δανείου,

¹⁵³ Βλ. αναλυτικά Γ. Καλλιμόπουλο / Κ. Καραγιάννη / Ζ. Τσολακίδη, Δίκαιο Τραπεζικών Συναλλαγών Τόμος Ι σελ. 90 - 113

¹⁵⁴ Βλ. αμέσως επόμενη υποσημείωση με αρ. 155

¹⁵⁵ Βλ. **ΑΠ 619/2021** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, **ΑΠ 244/2016** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, **ΑΠ 1028/2015** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, **ΑΠ 2212/2014** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΧρΙΔ 2015.412

¹⁵⁶ **ΑΠ 1346/2000** ΕλλΔνη 2002.383

¹⁵⁷ Για τις περιπτώσεις υπόσχεσης ή πρόκλησης φαινομένου συνέχισης χρηματοδότησης βλ. και Α. Γεωργιάδη, Η υποχρέωση πίστης της τράπεζας κατά την πιστοδότηση επιχειρήσεων που βρίσκονται σε κρίση, σελ. 101 - 102

¹⁵⁸ Έτσι και Γνωδ Ανδ. Γαζή / Αρ. Χιωτέλλη, Ευθύνη τράπεζας κατ' ΑΚ 919, ΝοΒ 40, 1992, σελ. 476 - 477, σύμφωνα με την οποία η αθέτηση υπόσχεσης συνιστά αντίθετη στα χρηστά ήθη συμπεριφορά υπό τον ακόλουθο περιορισμό: *“η παραπλάνηση με την υπόσχεση καταρτίσεως συμβάσεως συνιστά αδίκημα κατά το άρθρο 919, αν συνιστά το αδίκημα της απάτης. Προς τούτο όμως πρέπει η υπόσχεση να μοιάζει **σοβαρή** και να έχει **ορισμένο περιεχόμενο** και ο προς ον η δήλωση δικαιολογημένα να πίστεψε σ' αυτήν”*.

καθώς και το ύψος και ο χρόνος απόδοσης του επιτοκίου¹⁵⁹. Η ευθύνη κατά το στάδιο των διαπραγματεύσεων έχει εφαρμογή και επί ματαίωσης της συμβάσεως, έστω και σε χρόνο κατά τον οποίο οι διαπραγματεύσεις μεταξύ των μερών έχουν ολοκληρωθεί και δεν υπολείπεται παρά η τυπική υπογραφή της συμβάσεως¹⁶⁰.

Στην προκειμένη περίπτωση, η ενάγουσα για την εξασφάλιση των αναγκαίων κεφαλαίων προς άσκηση της επιχειρηματικής δραστηριότητάς της, που συνίστατο στην αγορά, επεξεργασία και μεταπώληση βάμβακος και δημητριακών, είχε συνάψει με την εναγόμενη συμβάσεις πιστώσεως με ανοικτούς λογαριασμούς έως το συνολικό ποσό των 6.882.505.000 δραχμών. Λόγω δυσμενών οικονομικών συνθηκών για την επιχείρηση, στις 10.3.1993, οι διάδικοι συνήψαν σύμβαση με συμφωνητικό, με σκοπό τη ρύθμιση του χρέους, και η εναγόμενη υποσχέθηκε ξανά, όπως και κατά το στάδιο των διαπραγματεύσεων αυτής της σύμβασης, την επικείμενη χρηματοδότηση της ενάγουσας. Η τράπεζα, όχι μόνο δεν εκπλήρωσε την υπόσχεσή της, αλλά επιπλέον κήρυξε καταργημένη τη σύμβαση περί ρυθμίσεως του χρέους, κατήγγειλε τις συμβάσεις παροχής πιστώσεως, έκλεισε τους ανοικτούς λογαριασμούς, εξέδωσε διαταγή πληρωμής της απαίτησής της για το κατάλοιπο, επέσπευσε αναγκαστική εκτέλεση, με συνέπεια στις 14.2.1996 να εκπλειστηριαστεί το εργοστάσιο δημητριακών της ενάγουσας με υπερθεματιστή, μάλιστα, την ίδια την εναγόμενη. Έτσι, προέκυψε έλλειψη κεφαλαίων κινήσεως της επιχειρήσεως, με αποτέλεσμα να διακοπεί η λειτουργία της και να μην πληρωθεί τουλάχιστον μια από τις τότε καταβλητέες δόσεις του αναρρυθμισμένου χρέους.

Η κύρια αγωγική βάση για την αποκατάσταση της περιουσιακής ζημίας που υπέστη ο οφειλέτης στην περίπτωση αυτή ήταν η ευθύνη από διαπραγματεύσεις. Το δικαστήριο όμως την απέρριψε ως μη νόμιμη, διότι η ενάγουσα έπρεπε να ζητήσει το αρνητικό διαφέρον¹⁶¹ και όχι το θετικό διαφέρον από τη μη εκπλήρωση της χρηματοδοτικής σύμβασης, το οποίο δεν είναι αποκαταστατέο στις περιπτώσεις που αφορούν το στάδιο των διαπραγματεύσεων, καθώς αυτό το διαφέρον της μη εκπλήρωσης προϋποθέτει ότι η σύμβαση έχει συναφθεί.

Όσον αφορά δε την επικουρική αγωγική βάση περί αδικοπρακτικής ευθύνης λόγω αντίθεσης προς τα χρηστά ήθη, αυτή **απορρίφθηκε** ως απαράδεκτη λόγω αοριστίας. Ειδικότερα, η υπόσχεση της εναγόμενης προς την ενάγουσα για συμβατική, μέσω διαδοχικών δανείων, χρηματοδότηση δεν είχε προσλάβει ορισμένο περιεχόμενο, δεδομένου ότι *“δεν αναφέρονται στο αγωγικό δικόγραφο το χρονικό διάστημα μέσα στο οποίο θα γίνονταν τα δάνεια, όλα τα εντός του ως άνω διαστήματος ποσά που θα δανείζονταν, ο χρόνος δόσεως των ποσών τούτων, ο χρόνος αποδόσεως των δανείων και τα επιτόκια, επιπλέον δε, ενώ στο αγωγικό δικόγραφο αναφέρεται η χειροτέρευση της περιουσιακής κατάστασης της ενάγουσας από την προεκτιθέμενη συμπεριφορά της εναγομένης, δηλαδή από τη, μέσω της υποσχέσεως χρηματοδοτήσεως, εξαπάτηση με συνέπεια τη σύναψη της συμβάσεως αναρρυθμίσεως του χρέους, δεν αναφέρεται στο ίδιο δικόγραφο η περιουσιακή κατάσταση της ενάγουσας χωρίς την παρεμβολή της συμπεριφοράς της εναγομένης και επομένως χωρίς και τη σύναψη της ως άνω συμβάσεως, ώστε να προκύπτει η διαφορά και να δικαιολογείται η αιτούμενη χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης”*.

¹⁵⁹ Ομοίως και οι **ΑΠ 878/2011** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, **ΑΠ 1101/2011** <https://www.sakkoulas-online.gr/>, **ΠΠρΑθ 4083/2011** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, **ΑΠ 1734/2009** ΧρΙΔ 2011.100, **ΕφΑθ 7037/2013** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, **ΜΠρΡοδ 94Α/2015** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

¹⁶⁰ Α. Κορνηλάκης, Η κακόπιστη συμπεριφορά ως προϋπόθεση της ευθύνης από διαπραγματεύσεις, Αρμ 2003.471 επ.

¹⁶¹ Βλ. αναλυτικά Α. Γεωργιάδη, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου § 34 αρ. 10 επ., όπου η αποζημίωση κατά το στάδιο των διαπραγματεύσεων περιλαμβάνει τόσο τη θετική ζημία (τις δαπάνες στις οποίες υποβλήθηκε ο ζημιωθείς από τη διενέργεια των διαπραγματεύσεων) όσο και το διαφυγόν κέρδος (τη ζημία που υπέστη λόγω του ότι ματαίωσε άλλη ευκαιρία εξαιτίας της πεποίθησής του ότι η σύμβαση θα καταρτιζόταν).

Επομένως, ανεξαρτήτως της ευθύνης της τράπεζας λόγω αθέτησης των υποχρεώσεών της κατά το στάδιο των διαπραγματεύσεων σύμφωνα με τα άρθρα 197 – 198 ΑΚ, μπορεί να δημιουργηθεί και αδικοπρακτική ευθύνη κατ' άρθρο 919 ΑΚ, αν η συμπεριφορά της αντίκειται στα χρηστά ήθη. Γι' αυτό και η νομολογία δέχεται ότι στις περιπτώσεις που η τράπεζα υπόσχεται παραπλανητικά ότι θα προβεί σε μια ενέργεια στην οποία τελικά δεν προβαίνει, θεμελιώνεται ευθύνη προς αποζημίωση του ζημιωθέντος. Παρατηρούμε ότι για να στοιχειοθετηθεί ευθύνη με βάση την 919 ΑΚ απαιτείται η περιγραφή συγκεκριμένων στοιχείων στο δικόγραφο, προκειμένου η αγωγή να είναι ορισμένη, σύμφωνα με το άρθρο 216 παρ. 1 ΚπολΔ¹⁶². Αυτές οι προϋποθέσεις, έχουν ως αποτέλεσμα να απορρίπτονται οι αγωγές ως αόριστες, ως προς την αδικοπρακτική τους βάση¹⁶³, όπως συνέβη και στην ΑΠ 1346/2000.

6. Ευθύνη της Τράπεζας έναντι τρίτων κατά την άσκηση της πιστωτικής πολιτικής – Παραπλάνηση Τράπεζας από δόλια παροχή εσφαλμένων πληροφοριών από άλλη Τράπεζα σχετικά με τη φερεγγυότητα ενός προσώπου

Λόγω της αρχής της σχετικότητας των ενοχών, η πιστωτική λειτουργία των τραπεζών δημιουργεί συμβατικές σχέσεις μεταξύ τραπεζών και πελατών τους, που ως ενοχικές σχέσεις αναπτύσσουν την ενέργειά τους *inter partes*¹⁶⁴. Όπως όμως προαναφέρθηκε, η ιδιαίτερη κοινωνικοοικονομική σημασία και βαρύτητα της εν γένει τραπεζικής δραστηριότητας την αναδεικνύει, ως λέγεται, σε “δημόσια υπηρεσία” και τοποθετεί ψηλά το επίπεδο συμπεριφοράς των τραπεζών και μαζί του την επαγγελματική ευθύνη τους¹⁶⁵. Η διαπίστωση αυτή, συνδυαζόμενη με τη γενικότερη αρχή του εμπορικού δικαίου, της ασφάλειας των εμπορικών συναλλαγών, και με προφανείς λόγους οικονομικής και πολιτικής σκοπιμότητας, παρέχει το θεωρητικό υπόβαθρο της αναγνώρισης ευθύνης της τράπεζας έναντι τρίτων¹⁶⁶.

Έτσι μια άλλη κατηγορία, κατά την οποία η νομολογία έχει δεχτεί την ανήθικη συμπεριφορά του πιστωτικού ιδρύματος, είναι η παροχή εσφαλμένων πληροφοριών από μια τράπεζα προς μια άλλη, προκειμένου να την παραπλανήσει σε σχέση με τη φερεγγυότητα ενός προσώπου. Ειδικότερα, αν μια τράπεζα διαπραγματεύεται τη χορήγηση ενός δανείου σε έναν πελάτη και ο τελευταίος, για να άρει τις αμφιβολίες της και να την πείσει ότι είναι φερέγγυος προσκομίζει επιστολή μιας άλλης τράπεζας, με την οποία (η τράπεζα) την διαβεβαιώνει ψευδώς ότι η οικονομική του κατάσταση είναι καλή και ότι η ίδια θα προβεί στη σύναψη συμβάσεων που θα του αποφέρουν έσοδα, τότε έχει το δικαίωμα να ζητήσει αποζημίωση από την παρέχουσα τις διαβεβαιώσεις τράπεζα, αν αυτή

¹⁶² 216 παρ. 1 ΚπολΔ: “Η αγωγή εκτός από τα στοιχεία που ορίζονται στα άρθρα 118 ή 119 πρέπει να περιέχει α) σαφή έκθεση των γεγονότων που θεμελιώνουν σύμφωνα με το νόμο την αγωγή και δικαιολογούν την άσκησή της από τον ενάγοντα κατά του εναγομένου, β) ακριβή περιγραφή του αντικειμένου της διαφοράς, γ) ορισμένο αίτημα”.

¹⁶³ Βλ. αποφάσεις ανωτ. στην υποσημείωση με αρ. 159, οι οποίες απορρίφθηκαν ως αόριστες ως προς την αδικοπρακτική τους βάση.

¹⁶⁴ Βλ. αναλυτικά Μ. Σταθόπουλο, Γενικό Ενοχικό Δίκαιο § 4 σελ. 149 επ.

¹⁶⁵ Βλ. ανωτ. υποσημείωση με αρ. 7

¹⁶⁶ Σχετικά βλ. Σ. Ψυχομάνη, Τραπεζικό Δίκαιο, Δίκαιο Τραπεζικών Συμβάσεων σελ. 637-639

τελικά προέβη στη χρηματοδότηση, πειθόμενη από τις πληροφορίες αυτές¹⁶⁷. Οι τρίτοι πιστωτές, επομένως, απαιτείται να πίστεψαν στην ορθότητα του προκληθέντος από την τραπεζική συμπεριφορά φαινομένου, δηλαδή στη φερεγγυότητα και το αξιόχρεο του οφειλέτη¹⁶⁸. Η ζημία που προκαλείται σε αυτή την περίπτωση είναι έμμεση, αφού δεν προκαλείται ευθέως λόγω των ψευδών πληροφοριών, αλλά προκύπτει από την ίδια την συμπεριφορά του ζημιωθέντος, ο οποίος έχει παρακινηθεί σε αυτή λόγω ακριβώς των εσφαλμένων πληροφοριών¹⁶⁹.

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα πραγματικά περιστατικά της υπ' αριθμ. **1187/1999** του **Πολυμελούς Πρωτοδικείου Πειραιώς**¹⁷⁰, η ενάγουσα διεθνής ναυτιλιακή τράπεζα ισχυρίστηκε με την αγωγή της, ότι από το έτος 1991 η τρίτη εναγόμενη για λογαριασμό της πρώτης και δεύτερης εναγομένης τράπεζας, με τις οποίες τελούσε σε σχέση προσθήσεως, είχε αναλάβει τη χρηματοδότηση μιας ναυτιλιακής εταιρείας, η οποία, όμως, από τα μέσα του έτους 1994 και το έτος 1995 έγινε υπερήμερη ως προς την εκπλήρωση των υποχρεώσεών της. Αυτές όμως έκριναν ότι δεν εξυπηρετούσε τα συμφέροντά τους η καταγγελία της συμβάσεως δανειοδότησης, αλλά θεώρησαν ότι θα έπρεπε να προσελκυθεί τρίτος καλόπιστος χρηματοδότης. Η ενάγουσα, λοιπόν, προέβη σε σύναψη συμβάσεων χορήγησης πιστώσεων σε ανοιχτό λογαριασμό με την εν λόγω ναυτιλιακή εταιρεία για την κάλυψη των λειτουργικών εξόδων της μέχρι του ποσού των 6.000.000 δολαρίων ΗΠΑ, στηριζόμενη στα κέρδη-ναύλους των πλοίων του εν λόγω ομίλου και δείχνοντας εμπιστοσύνη στην πιστωτική συνεργασία αυτού με τις πρώτη και δεύτερη εναγόμενες τράπεζες, οι οποίες επρόκειτο να του χορηγήσουν νέο μακροπρόθεσμο δάνειο ύψους 100.000.000 δολαρίων ΗΠΑ. Η ενάγουσα, όμως, εξαιτίας των οικονομικών δυσχερειών και φοβούμενη την άμεση οικονομική κατάρρευση της ναυτιλιακής εταιρείας, ζήτησε απ' αυτή, δεδομένου ότι το πιστωτικό όριο των 6.000.000 δολαρίων ΗΠΑ που της είχε δοθεί είχε ήδη εξαντληθεί, την καταβολή του ποσού των 500.000 δολαρίων ΗΠΑ, προβαίνοντας σε μερική ανάκληση του χρεωστικού υπολοίπου του τηρούμενου αλληλόχρεου λογαριασμού για το παραπάνω ποσό.

Τότε, η τρίτη εναγόμενη τράπεζα παρενέβη αυτοβούλως στην εξέλιξη της συγκεκριμένης δανειακής σχέσης με την από 26.9.96 επιστολή¹⁷¹ της, παριστάνοντας από πρόθεση ψευδή γεγονότα ως αληθινά σχετικά με την πρόθεση της πρώτης και δεύτερης των εναγομένων να χρηματοδοτήσουν σε ορισμένο χρονικό διάστημα την εν λόγω ναυτιλιακή εταιρεία, προκειμένου με τη σειρά της αυτή να εξοφλήσει τις ληξιπρόθεσμες και απαιτητές οφειλές της προς την ενάγουσα. Της απέκρυψε, επομένως, ουσιώδη περιστατικά για την υπερημερία της εν λόγω ναυτιλιακής εταιρείας ως προς την εκπλήρωση των υποχρεώσεών της προς τις πρώτη και δεύτερη

¹⁶⁷ Έτσι ad hoc το παράδειγμα από τον Α. Γεωργιάδη, Ενοχικό Δίκαιο Γενικό Μέρος § 60 αρ. 24

¹⁶⁸ Βλ. Α. Κοτσίρη, Πρόβλημα αστικής ευθύνης τραπεζών έναντι τρίτων κατά την άσκηση της πιστωτικής λειτουργίας, Αρμ. 1984.609

¹⁶⁹ Βλ. Α. Κουτσουράδη, Η ροή πληροφοριών στις αστικές έννομες σχέσεις, Το παράδειγμα της ex lege αξίωσης παροχής τους σελ. 506 επ., ο οποίος επισημαίνει όμως ότι η αποζημιωτική κάλυψη της παροχής εσφαλμένων πληροφοριών έχει καταδείξει αδυναμίες σε πρακτικό επίπεδο, όπως είναι οι δυσκολίες για τον δανειστή (ζημιωθέντα) να αποδείξει την αιτιώδη συνάφεια μεταξύ εσφαλμένης πληροφόρησης και ζημίας του, η προβολή από τον εναγόμενο της ένστασης συνυπαιτιότητας του πληροφορούμενου και το πρόβλημα του προσδιορισμού της έκτασης της ζημίας και συνεπώς του καθορισμού της αποζημίωσης.

¹⁷⁰ **ΠΠρΠειρ 1187/1999** ΧρΙΔ 2001.322. Για τον σχολιασμό της απόφασης βλ. Γνμδ Α. Γεωργιάδη, Ευθύνη Τράπεζας έναντι τρίτων κατά την άσκηση της πιστωτικής πολιτικής της, ΧρΙΔ Α, 2001.372 επ.

¹⁷¹ Βλ. Γνμδ Α. Γεωργιάδη, Ευθύνη Τράπεζας έναντι τρίτων κατά την άσκηση της πιστωτικής πολιτικής της, ΧρΙΔ Α, 2001 σελ. 372: “Αναφερόμενοι στο αίτημά σας που απευθύνατε προς την BF (η ναυτιλιακή εταιρεία) για να σας καταβάλει εις ελάχιστον δολλ. ΗΠΑ \$500.000, σας παρακαλώ όπως λάβετε υπόψιν σας ότι ευρισκόμεθα σε διαδικασία ολοκλήρωσης αναχρηματοδοτικού πακέτου για κατάληξη (κλείσιμο) την επόμενη εβδομάδα από το οποίο χρήματα θα διατεθούν κατόπιν στην BF, ώστε να δυνηθεί η BF να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις έναντί σας”.

εναγόμενες και την – ήδη - ειλημμένη απόφασή τους να ανακαλέσουν το σύνολο των πιστώσεων τους και να προβούν στη δικαστική διεκδίκηση των δικαιωμάτων τους. Έτσι, η ενάγουσα τράπεζα πείστηκε και προχώρησε σε περαιτέρω δανεισμό της εταιρίας ύψους 528.840 δολαρίων ΗΠΑ.

Με αυτόν τον τρόπο, η τράπεζα ενήργησε με δόλιο και ανήθικο τρόπο, αφού, χωρίς να της ζητηθεί, επενέβη στη μεταξύ τους συμβατική σχέση και ενθάρρυνε την περαιτέρω χρηματοδότηση του ναυτιλιακού ομίλου, πείθοντας την ενάγουσα ναυτιλιακή τράπεζα να μην καταγγείλει τη δανειακή σύμβαση. Με το να διαβεβαιώνει ψευδώς ότι η ίδια είχε ήδη συμφωνήσει με την εταιρία την παροχή χρηματοδότησης από την οποία θα κάλυπτε τις υποχρεώσεις έναντι της ενάγουσας, ενίσχυσε το αίσθημα ασφάλειας και πίστης της σχετικά με την φερεγγυότητα του πελάτη της. Η ύπαρξη προθέσεως ζημίας είναι εμφανής, αφού η συμπεριφορά της είχε ως στόχο τη μετακύλιση μέρους της δικής της ζημίας σε άλλον πιστωτικό οργανισμό. Αποτέλεσμα αυτής της ανήθικης και παραπλανητικής συμπεριφοράς ήταν να προκληθεί ζημία ύψους 528.840 δολαρίων, που αντιστοιχεί στις πρόσθετες πιστώσεις, που κατέβαλε.

Ακολούθως, το **Πολυμελές Πρωτοδικείο Αθηνών** με την υπ' αριθμ. **2466/2010**¹⁷² απόφασή του, δέχτηκε την ευθύνη της τράπεζας λόγω πλημμελούς ελέγχου φερεγγυότητας του πελάτη της, που είχε ως αποτέλεσμα της πρόκληση αναληθούς φαινομένου φερεγγυότητας προς τρίτους, όχι όμως με βάση την διάταξη 919 ΑΚ, αλλά την 914 επ. ΑΚ. Συγκεκριμένα, οι ενάγοντες ήταν συγκύριοι, συννομείς και συγκάτοχοι ενός ακινήτου και προέβησαν στην κατάρτιση συμβολαίου αγοραπωλησίας ακινήτου με τον ενδιαφερόμενο αγοραστή, με τη συμφωνία ότι το τίμημα θα καταβαλλόταν σε αυτούς εκ προϊόντος δανείου που θα λάμβανε ο αγοραστής από την εναγόμενη τράπεζα, η οποία είχε ήδη προεγκρίνει το δάνειο τον Απρίλιο του 2006. Τον Σεπτέμβριο, οι ενάγοντες προχώρησαν στη σύναψη της σύμβασης, αφού πρώτα ενημερώθηκαν από τους υπαλλήλους της τράπεζας ότι ο υποψήφιος αγοραστής πληροί τις προϋποθέσεις για την δανειοδότησή του από την τράπεζα και έχοντας δείξει πίστη στο φαινόμενο φερεγγυότητας του αγοραστή που είχε δημιουργήσει η εναγόμενη. Στη συνέχεια, η τράπεζα προέβη στην εγγραφή προσημείωσης υποθήκης επί του ακινήτου για την εξασφάλιση της απαίτησής της. Όμως, η εκταμίευση του δανείου τελικά δεν έγινε, λόγω του πλημμελούς ελέγχου της φερεγγυότητας του δανειολήπτη από τους υπαλλήλους της τράπεζας, καθώς εκείνος ήταν καταχωρημένος με δυσμενή στοιχεία στο σύστημα της “ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ Α.Ε.”, ήδη από τις 17.08.2006 λόγω εκδόσεως ακάλυπτων επιταγών.

Το δικαστήριο έκρινε ότι η τράπεζα αγνοούσε την καταχώριση κατά την ημέρα κατάρτισης της σύμβασης δανείου με τον αγοραστή - δανειολήπτη, αλλά και μεταγενέστερα κατά την ημέρα της μεταβίβασης του ακινήτου και την εγγραφή της προσημείωσης υποθήκης. Γι' αυτό έκανε εν μέρει δεκτή την αγωγή των εναγόντων με την αιτιολογία ότι η άγνοιά της αυτή οφείλεται στο γεγονός ότι έλεγξε τη φερεγγυότητα του δανειολήπτη αρχικά τον Απρίλιο του 2006 και μετά κατά την ημερομηνία εκταμίευσης του ποσού του δανείου και όχι προγενέστερα, καίτοι όφειλε να το πράξει, καταβάλλοντας την επιμέλεια που απαιτείται στις τραπεζικές συναλλαγές πριν προβεί στην κατάρτιση της συμβάσεως δανείου και στην εγγραφή προσημείωσης υποθήκης επί του ακινήτου. Όμως η συμπεριφορά της **δεν ήταν ανήθικη ούτε δόλια**, διότι “δεν αποδείχθηκε ότι η εναγομένη γνώριζε εξ αρχής την σχετική καταχώριση και αποφάσισε αρχικά τη χρηματοδότηση του αγοραστή μεταβάλλοντας την απόφαση της ούτε ότι μετά την υπογραφή του συμβολαίου πώλησης συνέχισε να διαβεβαιώνει τους αγοραστές ότι ο αγοραστής είναι φερέγγυος και θα τους καταβάλει το τίμημα,

¹⁷² ΠΠρΑΘ 2466/2010 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

διότι όπως καταθέτει ο μάρτυρας των εναγόντων, τις πληροφορίες σχετικά με τη λήψη του δανείου τις ελάμβαναν από τον αγοραστή”. Η ζημία επομένως του ενάγοντος ήταν αποτέλεσμα της αμελούς συμπεριφοράς των υπαλλήλων της τράπεζας, χωρίς να υφίσταται έστω και ενδεχόμενος δόλος για την πρόκληση αντίστοιχης ζημίας στον πωλητή.

7. Παράλειψη της Τράπεζας να αξιώσει δικαστικά το ασφάλισμα από ασφαλιστική εταιρεία

Μια έτερη περίπτωση στην οποία έγινε δεκτή η αδικοπρακτική ευθύνη της τράπεζας λόγω συμπεριφοράς της αντίθετης στα χρηστά ήθη ήταν αυτή επί της οποίας εκδόθηκε η υπ’ αριθμ. **1144/2021**¹⁷³ απόφαση του **Αρείου Πάγου**. Σύμφωνα με τα πραγματικά περιστατικά, η δεύτερη των εναγομένων τραπεζική εταιρεία χορήγησε στην πρώτη ενάγουσα δύο στεγαστικά δάνεια, ποσού 14.750,56 ευρώ και 40.249,44 ευρώ, αντίστοιχα. Προς εξασφάλιση των ανωτέρω δανείων, η τράπεζα παρότρυνε τους συνεγγυητές των δανειακών συμβάσεων, τη μητέρα (Μ.Μ.) και τον πατέρα (Μ.Μ. του Σ.) της ενάγουσας, να προβούν σε ασφάλιση¹⁷⁴ με ομαδικό ασφαλιστήριο¹⁷⁵ συμβόλαιο με την πρώτη εναγόμενη ασφαλιστική εταιρεία, την οποία και πραγματοποίησαν. Σύμφωνα με τους βασικούς όρους του, η ασφαλιστική κάλυψη από την ασφαλιστική εταιρεία αφορούσε την αποπληρωμή του ημίσεως κάθε φορά υπολοίπου του δανείου σε περίπτωση θανάτου ή μόνιμης ολικής ανικανότητας από ατύχημα των ασφαλισμένων συνεγγυητών, ενώ σε περίπτωση επέλευσης του ασφαλιστικού κινδύνου, η ασφαλιστική αποζημίωση θα καταβαλλόταν από την ασφαλιστική εταιρεία στην αντισυμβαλλόμενη τράπεζα.

Στις 14 Απριλίου 2008 ο ασφαλισμένος, πατέρας της ενάγουσας, Μ. Μ. απεβίωσε με αιτία θανάτου, σύμφωνα με το από 15.04.2008 πιστοποιητικό της Ιατροδικαστικής Υπηρεσίας Αθηνών, “πρόσφατο έμφραγμα μυοκαρδίου, πρόσφατη αποφρακτική θρόμβωση δεξιάς στεφανιαίας αρτηρίας, στεφανιαία νόσος”. Η ενάγουσα και η μητέρα της Μ. Μ., ενημέρωσαν για την επέλευση του ασφαλιστικού κινδύνου τόσο την τράπεζα όσο και την ασφαλιστική εταιρεία και παράλληλα υπέβαλαν αίτημα προς καταβολή του ασφαλίματος στην δανείστρια τράπεζα, ήτοι το ήμισυ του ανεξόφλητου κατά τον χρόνο του θανάτου του ασφαλισμένου ποσού των δύο δανείων, όπως δικαιούνταν με βάση το ομαδικό ασφαλιστήριο. Η ασφαλιστική εταιρεία αρνήθηκε την καταβολή του ασφαλίματος, επικαλούμενη ότι ο άνω ασφαλισμένος υπέβαλε ψευδή δήλωση αναφορικά με

¹⁷³ **ΑΠ 1144/2021** <https://www.sakkoulas-online.gr/>

¹⁷⁴ “Από τις διατάξεις των άρθρων 1 παρ. 1, 2 και 5 παρ. 2 εδ. β` του ν. 2496/1997, που αφορά «στην ασφαλιστική σύμβαση, τροποποιήσεις της νομοθεσίας για την ιδιωτική ασφάλιση και άλλες διατάξεις» και άρχισε να ισχύει από τις 16.05.1997, συνάγεται ότι με την ασφαλιστική σύμβαση ο συμβαλλόμενος ασφαλιστής αναλαμβάνει την υποχρέωση να καταβάλει, έναντι ασφαλίστου, στο συμβαλλόμενο λήπτη της ασφάλισης ή σε τρίτο το ασφάλισμα, δηλαδή, την αποζημίωση έως το τυχόν συμφωνημένο ανώτατο όριο (ασφαλιστικό ποσό), όταν επέλθει ο ζημιογόνος κίνδυνος, από τον οποίο συμφωνήθηκε να εξαρτάται η υποχρέωσή του (ασφαλιστικός κίνδυνος ή ασφαλιστική περίπτωση), κατά την τυχόν συμφωνημένη διάρκεια της ασφαλιστικής κάλυψης”.

¹⁷⁵ Η ομαδική ασφάλιση αποτελεί γνήσια σύμβαση υπέρ τρίτου, που διέπεται από τα άρθρα 410 επ. του ΑΚ, καθ’ ο μέρος δεν τροποποιούνται από ειδικές διατάξεις του ν. 2496/1997. Σε αυτήν μετέχουν, κατά κανόνα, τρία πρόσωπα, ο ασφαλιστής, ο ασφαλισμένος και ο λήπτης της ασφάλισης (αντισυμβαλλόμενος). Ο ασφαλισμένος δεν είναι μεν ο αντισυμβαλλόμενος του ασφαλιστή, αλλά είναι ο δικαιούχος του ασφαλίματος, το πρόσωπο, δηλαδή, που ορίστηκε στην ασφαλιστική σύμβαση ότι πλήττεται από την πραγματοποίηση του ασφαλιστικού κινδύνου. Ο προσδιορισμός του ως άνω δικαιούχου έχει σημασία, γιατί μόνον αυτός νομιμοποιείται να ζητήσει την πληρωμή του ασφαλίματος και να ασκήσει τη σχετική αγωγή κατά του ασφαλιστή.

την κατάσταση της υγείας του, απαντώντας στο σχετικό ερωτηματολόγιο¹⁷⁶ της ασφαλιστικής εταιρείας, καθώς απέκρυψε ότι έπασχε από υπέρταση και αγγειοπάθεια.

Ο Άρειος Πάγος έκρινε ότι ορθώς το Εφετείο ερμήνευσε και εφάρμοσε τις διατάξεις των άρθρων 914 και 919 ΑΚ, αφού «οι αναιρεσειούσες επέδειξαν αδικοπρακτική συμπεριφορά, παραβαίνουσες την κοινωνικώς επιβεβλημένη και εκ της θεμελιώδους δικαιοσύνης αρχής της συνεπούς συμπεριφοράς απορρέουσα υποχρέωση, με βάση την καταρτισθείσα σύμβαση, να αποφεύγουν την πρόκληση ζημίας στα έννομα αγαθά τρίτων, μετ' αυτών συμβληθέντων, συμπεριφορά, η οποία είναι παράνομη και υπαίτια, ανεξάρτητα από τη συμβατική σχέση που προϋπάρχει, ως αντιβαίνουσα στο γενικό καθήκον, που επιβάλλεται». Ειδικότερα, παρέλειψαν δολίως η μεν ασφαλιστική εταιρεία να καταβάλει το ασφάλισμα στην τράπεζα, απαλλάσσοντας έτσι κατά το ποσό αυτό την πρώτη ενάγουσα, η δε τράπεζα να το αξιώσει δικαστικά από την ασφαλιστική εταιρεία, αν και είχαν σχετική υποχρέωση προς τούτο από τη σύμβαση ασφαλίσεως, αφού ουδόλως αποδείχτηκε ότι ο θανών Μ. Μ. έπασχε από υπέρταση και αγγειοπάθεια, πολύ δε περισσότερο ότι γνώριζε κάτι τέτοιο και το απέκρυψε δολίως.

Η τράπεζα παραβίασε, επομένως, εκτός από τις συμβατικές της υποχρεώσεις, και το γενικό καθήκον πρόνοιας των συμφερόντων των πελατών της, που απορρέει από την καλή πίστη και τα χρηστά συναλλακτικά ήθη, και συμπεριφέρθηκε με τρόπο αντίθετο στα χρηστά ήθη, έχοντας ως σκοπό την πρόκληση αντίστοιχης ζημίας στους ενάγοντες. Γι' αυτό και οφείλει να τους αποζημιώσει.

8. Άρνηση της δανείστριας Τράπεζας να συναινέσει στην εξάλειψη της ασφαλιζουσας την απαίτησή της υποθήκης

Μια άλλη περίπτωση κατά την οποία ενδέχεται να στοιχειοθετηθεί ευθύνη της δανείστριας - τράπεζας έναντι του οφειλέτη - πελάτη της είναι όταν αρνείται αδικαιολόγητα και κακόβουλα να συναινέσει στην εξάλειψη της ασφαλιζουσας την απαίτησή της υποθήκης, μολονότι η απαίτησή της αποσβέστηκε¹⁷⁷. Όπως γνωρίζουμε, σύμφωνα με τα άρθρα 1324 επ. ΑΚ “οι υποθήκες που έχουν εγγραφεί εξαλείφονται από το βιβλίο υποθηκών είτε με τη συναίνεση του δανειστή είτε με τελεσίδικη απόφαση” (1324 ΑΚ), ενώ “η συναίνεση του δανειστή για την εξάλειψη γίνεται με μονομερή συμβολαιογραφική δήλωση” (1325 ΑΚ). Όμως, “αν ο δανειστής δεν συναινεί, τη διατάζει το δικαστήριο ύστερα από αγωγή όποιου έχει έννομο συμφέρον, αν η υποθήκη έχει αποσβεσθεί ή η

¹⁷⁶ Άρθρο 3 παρ. 1 του ν. 2496/1997: “Κατά τη σύναψη της σύμβασης ο λήπτης της ασφάλισης υποχρεούται να δηλώσει στον ασφαλιστή κάθε στοιχείο ή περιστατικό που γνωρίζει, το οποίο είναι αντικειμενικά ουσιώδες για την εκτίμηση του κινδύνου, καθώς επίσης να απαντήσει σε κάθε σχετική ερώτηση του ασφαλιστή. Στοιχεία και περιστατικά, για τα οποία ο ασφαλιστής έθεσε σαφείς γραπτές ερωτήσεις, τεκμαίρεται ότι είναι τα μόνα, τα οποία επηρεάζουν την από μέρους του εκτίμηση και αποδοχή του κινδύνου. Εάν ο ασφαλιστής συνάψει τη σύμβαση, με βάση γραπτές ερωτήσεις, δεν μπορεί να επικαλεστεί το γεγονός ότι: α) συγκεκριμένες ερωτήσεις έμειναν αναπάντητες, β) δεν ανακοινώθηκαν περιστάσεις που δεν αποτελούσαν αντικείμενα ερώτησης, γ) δόθηκε καταφανώς ελλιπής απάντηση σε γενική ερώτηση, εκτός αν ο αντισυμβαλλόμενος ενήργησε κατά τον τρόπο αυτό με πρόθεση να εξαπατήσει τον ασφαλιστή”.

¹⁷⁷ Όμοια διατύπωση στις ΑΠ 2027/2014 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 2111/2014 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΧρΙΔ 2015.356, ΑΠ 1854/2017 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

εγγραφή της είναι άκυρη”, όπως ορίζουν τα άρθρα 1327 ΑΚ και 1328 ΑΚ. Από το σύνολο των διατάξεων αυτών προκύπτει μεν ότι δεν θεμελιώνεται στον νόμο ρητή υποχρέωση του δανειστή να συναινέσει στην εξάλειψη της υποθήκης, η άρνησή του δε ενδέχεται τελικά να είναι παράνομη και να στηρίζει αδικοπρακτική ευθύνη του κατά τα άρθρα 914 και 919 ΑΚ¹⁷⁸.

Η συμπεριφορά αυτή είναι αδικοπρακτική και θεμελιώνει υποχρέωση της τράπεζας προς αποζημίωση του ενυπόθηκου οφειλέτη για τη ζημία που αυτός αιτιωδώς υπέστη. Για παράδειγμα, συνέπεια αυτής της συμπεριφοράς μπορεί να αποτελέσει η αδυναμία ή η περιορισμένη δυνατότητα του κυρίου του ενυπόθηκου ακινήτου να αξιοποιήσει ή να διαθέσει το ακίνητό του προς όφελος της περιουσίας του¹⁷⁹. Το νόμιμο δικαίωμα του κυρίου να προσφύγει στο δικαστήριο και να ζητήσει να διατάξει αυτό την εξάλειψη, δεν νομιμοποιεί την άρνηση συναίνεσης, δίνει όμως τη δυνατότητα στον δανειστή να προτείνει την ένσταση του συντρέχοντος πταίσματος (300 ΑΚ), ισχυριζόμενος ότι ο κύριος του ενυπόθηκου ακινήτου θα μπορούσε να αποφύγει ή να περιορίσει την όποια ζημία του, αν είχε έγκαιρα προσφύγει για την εξάλειψη της υποθήκης στο δικαστήριο¹⁸⁰.

Στην υπόθεση που κρίθηκε με την υπ’ αριθμ. **2111/2014**¹⁸¹ απόφαση του **Αρείου Πάγου**, το δικαστήριο **απέρριψε** τους ισχυρισμούς της αναιρεσείουσας, σύμφωνα με τους οποίους η εναγόμενη τράπεζα επέδειξε αδικοπρακτική συμπεριφορά, αντικείμενη στα χρηστά ήθη. Συγκεκριμένα, η ενάγουσα είχε λάβει από την εναγόμενη τράπεζα τοκοχρεολυτικό δάνειο κεφαλαίου 6.000.000 δραχμών, για το οποίο η ίδια (η εναγόμενη) είχε εγγράψει πρώτη υποθήκη για το ποσό των 6.600.000 δραχμών. Στις 9.5.1995, η δανείστρια τράπεζα κοινοποίησε στην ενάγουσα επιταγή προς πληρωμή του ποσού των 8.094.150 δραχμών για κεφάλαιο, τόκους και λοιπές επιβαρύνσεις του χορηγηθέντος δανείου, επισπεύδοντας σε βάρος της ενάγουσας αναγκαστική εκτέλεση και καταγγέλοντας έτσι το δάνειο, λόγω καθυστέρησης καταβολής των δόσεων.

Το δικαστήριο έκρινε ότι το Εφετείο ορθώς δέχτηκε ότι “η άρνηση της αναιρεσίβλητης να θεωρήσει εξοφλημένη την απαίτησή της από τη δανειακή σύμβαση και να συναινέσει στην εξάλειψη της ασφαλιζούσας το δάνειο υποθήκης, δεν υπήρξε αθέμιτη και καταχρηστική, αφού καλόπιστα σε κάθε περίπτωση πίστευε ότι η απαίτησή της ήταν βάσιμη και ισχυρή. Άλλωστε η ενάγουσα τη δήλωση συμψηφισμού πρόβαλε για πρώτη φορά με την από 9.12.2004 εξώδικη δήλωσή της, που επιδόθηκε στην εναγομένη στις 13.12.2004, δηλαδή μετά πάροδο πλέον των εννέα ετών από την καταγγελία της δανειακής συμβάσεως στις 9.5.1995 και την επανέφερε με την κρινόμενη αγωγή της. Επίσης δεν αποδείχθηκε ο ισχυρισμός της ενάγουσας ότι η εναγόμενη τράπεζα το Μάιο του 1995 και του 1999 αρνήθηκε την προσήκουσα προσφορά και καταβολή απ’ αυτή (ενάγουσα) του ποσού των 6.600.000 δραχμών και δεν συνήνεσε στην εξάλειψη της υποθήκης από το ως άνω ακίνητο της. Από κανένα αποδεικτικό στοιχείο δεν προέκυψε ότι όντως η ενάγουσα κατά τους παραπάνω χρόνους είχε προβεί, όπως ισχυρίζεται, στην προσήκουσα προσφορά και καταβολή του εν λόγω ποσού, ούτε άλλωστε εκθέτει στην αγωγή της με ποιο τρόπο προέβη στην εν λόγω προσφορά”.

¹⁷⁸ Βλ. αναλυτικά Ι. Κατρά, Αγωγές Αιτήσεις και Ενστάσεις Εμπράγματος Δικαίου Αστικού Κώδικα, σελ. 905-906

¹⁷⁹ Βλ. και Μ. Περτσελάκη, Η αποζημίωση λόγω αδικοπραξίας, σελ. 418 - 419

¹⁸⁰ Βλ. και **ΑΠ 75/2001** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, όπου “Με βάση τις παραδοχές αυτές έκρινε το Εφετείο ότι η παράλειψη της ήδη αναιρεσείουσας, κυρίας του ενυπόθηκου, να επιδιώξει δικαστικώς την ανατροπή των κατασχέσεων αποτελεί συντρέχον πταίσμα αυτής στην προβληθείσα με την αγωγή ζημία από τη μη εκποίηση του ενυπόθηκου λόγω παράνομης διατηρήσεως των κατασχέσεων και ότι ήταν ουσιαστικά βάσιμη η από το άρθρο 300 ΑΚ ένσταση της αναιρεσίβλητης συνακόλουθα δε ήταν κατ’ ουσία αβάσιμη η περί αποζημιώσεως από αδικοπραξία αγωγή της αναιρεσείουσας”.

¹⁸¹ **ΑΠ 2111/2014** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΧρΙΔ 2015.356

Συνεπώς, η δανειακή απαίτηση δεν ήταν εξοφλημένη, αφού δεν έλαβε χώρα ούτε προσήκουσα προσφορά του ποσού του δανείου από την ενάγουσα ούτε έγινε δεκτή η δήλωση συμψηφισμού της. Γι' αυτό, η τράπεζα καλόπιστα δεν συναίνεσε στην εξάλειψη της υποθήκης και θεώρησε υπάρχουσα την απαίτησή της, μη ενεργώντας κατ' αυτόν τον τρόπο κακόβουλα και ανήθικα με σκοπό να βλάψει τον αντισυμβαλλόμενο της. Επομένως, το δικαστήριο πρέπει σε κάθε περίπτωση να εξετάζει προσεκτικά αν έχει υπάρξει απόσβεση της οφειλής για να κρίνει αν το πιστωτικό ίδρυμα ενήργησε ανήθικα δια της αρνήσεώς του να συναινέσει στην εξάλειψη της υποθήκης.

9. Αποζημίωση από άδικη εκτέλεση

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 940 παρ. 3 ΚΠολΔ¹⁸², σε περίπτωση που ακυρωθεί αμετάκλητα η αναγκαστική εκτέλεση, ο καθ' ου η εκτέλεση έχει δικαίωμα να ζητήσει από τον επισπεύδοντα αποζημίωση για τις ζημιές που επήλθαν από την εκτέλεση, αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις των άρθρων 914 ή 919 ΑΚ. Παρέχεται, δηλαδή, γνήσια ουσιαστικού δικαίου αξίωση αποζημιώσεως στον θιγέντα - καθ' ου η εκτέλεση, στηριζόμενη σε ειδική αδικοπραξία, τα στοιχεία της οποίας ορίζονται σε συνδυασμό με τα άρθρα 914 ή 919 ΑΚ¹⁸³. Για να γεννηθεί η αξίωση αποζημίωσης πρέπει να συντρέχουν οι προϋποθέσεις που τάσσει η διάταξη. Έτσι, θα πρέπει να έχει επισπευθεί αναγκαστική εκτέλεση με οποιονδήποτε εκτελεστό τίτλο, κατά της οποίας έχει ασκηθεί ανακοπή¹⁸⁴ με βάση τα άρθρα 933 ΚΠολΔ ή 936 ΚΠολΔ. Η ανακοπή αυτή πρέπει να οδηγήσει σε αμετάκλητη ακύρωση του συνόλου ή μεμονωμένης πράξης (π.χ. της κατάσχεσης) της εκτελεστικής διαδικασίας, οπότε τότε μπορεί να ζητηθεί η αποκατάσταση της ζημίας που συνδέεται αιτιωδώς με τις πράξεις αυτές. Το άδικο της αναγκαστικής εκτέλεσης μπορεί να συνίσταται σε λόγους ακυρότητας τόσο ουσιαστικούς, όπως η έλλειψη δικαιώματος επίσπευσής της, όσο και τυπικούς, από τους οποίους η πλέον συνηθισμένη είναι η αοριστία της επιταγής του άρθρου 40 ή 57 του ν.δ. την 17-7-/13-8-1923, συνεπεία των οποίων αμετάκλητα κρίθηκε παράνομη η αναγκαστική εκτέλεση¹⁸⁵. Τέλος, απαιτείται να συντρέχουν οι προϋποθέσεις της αδικοπρακτικής ευθύνης, σύμφωνα με τα άρθρα 914 ή 919 ΑΚ¹⁸⁶.

Σε αυτό το σημείο αξίζει να γίνει λόγος συνοπτικά για τη διχογνωμία που είχε ανακύψει ανάμεσα στη νομολογία και τη θεωρία σχετικά με το αν εξαρτάται το δικαίωμα αποζημίωσης του οφειλέτη κατά τις διατάξεις 914 και 919 ΑΚ από την αμετάκλητη ακύρωση της αναγκαστικής εκτελέσεως, όπως επιτάσσει το άρθρο 940 παρ. 3 ΚΠολΔ. Ήδη από το 2005 και έπειτα παρατηρήθηκε σημαντική μεταστροφή της νομολογίας.

Με την υπ' αριθμ. **49/2005**¹⁸⁷ απόφαση του **Αρείου Πάγου**, το δικαστήριο, για πρώτη φορά, αποδέσμευσε πλήρως την αξίωση αποζημίωσης από το αμετάκλητο της ακυρώσεως της

¹⁸² 940 παρ. 3 ΚΠολΔ: “Αν ακυρωθεί αμετάκλητα η αναγκαστική εκτέλεση, εκείνος κατά του οποίου έγινε η εκτέλεση έχει δικαίωμα να ζητήσει από εκείνον που την επέσπευσε αποζημίωση για τις ζημιές που επήλθαν από την εκτέλεση, αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις των άρθρων 914 ή 919 του Αστικού Κώδικα”.

¹⁸³ Βλ. όμοια διατύπωση στην υπ' αριθμ. **ΑΠ 9/2010** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΕπισκεΔ 2010.1021, ΕΠολΔ 2010.816, ΧρΙΔ 2011.110, ΝοΒ 2011.750

¹⁸⁴ Βλ. Ν. Νίκα, Εγχειρίδιο Δικαίου Αναγκαστικής Εκτελέσεως § 25 – 29, 31

¹⁸⁵ **ΑΠ 273/2008** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

¹⁸⁶ Βλ. Ν. Νίκα, Εγχειρίδιο Δικαίου Αναγκαστικής Εκτελέσεως § 33 αρ. 1επ., 24 επ., αρ. 19 επ.

¹⁸⁷ **ΑΠ 49/2005** Δ/ΝΗ 2006.80, ΝοΒ 2006.378

αναγκαστικής εκτέλεσής¹⁸⁸. Συγκεκριμένα, ο καθ' ου η εκτέλεση επιδίωξε με την ανακοπή της εκτέλεσης να ακυρώσει την επιταγή προς εκτέλεση, που του επέδωσε η τράπεζα λόγω καταγγελίας της μεταξύ τους συναφθείσας σύμβασης δανείου, εξαιτίας καταχρηστικής συμπεριφοράς της επισπεύδουσας. Η ανακοπή όμως δεν έγινε δεκτή πρωτοδίκως, επειδή η κατάχρηση δεν αποδείχτηκε παραχρήμα (με έγγραφο ή δικαστική ομολογία), όπως απαιτεί το άρθρο 933 παρ. 5 ΚΠολΔ¹⁸⁹, και ακολούθησε ο πλειστηριασμός του ακινήτου. Στη συνέχεια, ο ενάγων - καθ' ου η εκτέλεση, ενώ δεν είχε προσβάλλει με ανακοπή τον πλειστηριασμό, άσκησε αγωγή αποζημίωσης, επικαλούμενος καταχρηστική συμπεριφορά της τράπεζας. Ο Άρειος Πάγος δέχτηκε ότι ο περιορισμός της παραχρήμα απόδειξης είναι ανεκτός, *“διότι η ελληνική νομοθεσία προβλέπει τη δυνατότητα άσκησης άλλων ενδίκων βοηθημάτων κατά την τακτική διαδικασία και συγκεκριμένα, πέραν του άρθρου 940 παρ. 3 ΚΠολΔ, αγωγής αποζημίωσης κατά τις διατάξεις περί αδικοπραξιών (ΑΚ 914 ή 919) ή αγωγής (επιβοηθητικά) από τον αδικαιολόγητο πλουτισμό κατά το άρθρο 904 ΑΚ”*. Επομένως, ο οφειλέτης μπορεί να ασκήσει εναλλακτικά αγωγή αποζημίωσης με βάση την αδικοπρακτική ευθύνη και η ένστασή του μπορεί να κριθεί παρεμπιπτόντως στο πλαίσιο της δίκης περί αποζημίωσης, ακόμα και αν η ανακοπή κατά της εκτέλεσής απορρίφθηκε τυπικά ή δεν ασκήθηκε καθόλου¹⁹⁰.

Η θέση αυτή υιοθετήθηκε και από την υπ' αριθμ. **9/2010**¹⁹¹ απόφαση του **Αρείου Πάγου**. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, η εναγόμενη - αναιρεσίβλητη τράπεζα συνήψε σύμβαση πιστώσεως δι' ανοικτού αλληλόχρεου λογαριασμού, στην οποία πιστούχος ήταν η αντισυμβαλλόμενη εταιρεία. Εγγυητής των υποχρεώσεων της πιστούχου εταιρείας που απέρρεαν από τη σύμβαση, ήταν ο ενάγων - αναιρεσείων. Η εναγόμενη προέβη σε κατάσχεση ενός πλοίου μέχρι τις 5-10-1999, οπότε η επιταγή της εναγόμενης προς εκτέλεση ακυρώθηκε με την υπ' αριθμ. 543/1999 απόφαση του Εφετείου Κρήτης. Ο ενάγων ζήτησε την αποκατάσταση της αποθετικής του ζημίας ύψους 200.000.000 δραχμών για το χρονικό διάστημα που στερήθηκε την εκμετάλλευση του πλοίου, καθώς και την αποκατάσταση της ηθικής του βλάβης ύψους 30.000.000 δραχμών.

Ο Άρειος Πάγος, σε αντίθεση με την υπ' αριθμ. 127/2005 απόφαση του Εφετείου Κρήτης¹⁹², επικαλούμενος το άρθρο 6 ΕΣΔΑ και το άρθρο 20 παρ. 1 Σ., δέχτηκε ότι, παρά την ύπαρξη του άρθρου 940 παρ. 3 ΚΠολΔ, επιτρέπεται η άσκηση αγωγής αποζημίωσης και σύμφωνα με τις γενικές ρυθμίσεις των άρθρων 914 και 919 ΑΚ, ανεξαρτήτως προηγούμενης αμετάκλητης ακύρωσης της αναγκαστικής εκτέλεσης, συνεπώς, ακόμη και αν δεν ασκήθηκε ανακοπή κατά της εκτέλεσης ή η ασκηθείσα ανακοπή απορρίφθηκε για ουσιαστικούς ή τυπικούς λόγους¹⁹³. Σύμφωνα

¹⁸⁸ Για την αυτοτέλεια ή όχι της αξίωσης αποζημίωσης βλ. και Κ. Καλαβρό, “Αποζημίωση για άδικη εκτέλεση. Με αφορμή τις ΑΠ 2143/2007, ΑΠ 2207/2009 και ΑΠ 9/2010”, ΕΠολΔ 2010.777

¹⁸⁹ 933 παρ. 5: “Οι ισχυρισμοί που αφορούν την απόσβεση της απαίτησης, πρέπει να αποδεικνύονται μόνο με έγγραφα ή με δικαστική ομολογία”.

¹⁹⁰ Βλ. Ν. Νίκα, Εγχειρίδιο Δικαίου Αναγκαστικής Εκτέλεσής § 33 αρ. 32, ο οποίος αναγνωρίζει την ανάγκη επανεξέτασης της σκοπιμότητας της ρύθμισης του άρθρου 933 παρ. 5 ΚΠολΔ, αφού “στις παρακαλωτικές της ασκήσεως του δικαιώματος ενστάσεις, όπως συμβαίνει ιδίως με την καταχρηστική άσκηση του δικαιώματος, η παραχρήμα απόδειξη είναι εξ ορισμού αδιανόητη”.

¹⁹¹ **ΑΠ 9/2010** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΕπισκεΔ 2010.1021, ΕΠολΔ 2010.816, ΧρΠΔ 2011.110, ΝοΒ 2011.750

¹⁹² Το Εφετείο με την προσβαλλόμενη απόφασή του απέρριψε ως μη νόμιμη την αγωγή για τον λόγο ότι δεν συνέτρεχαν στην προκειμένη περίπτωση οι προϋποθέσεις που ορίζει η διάταξη του άρθρου 940 παρ. 3 του ΚΠολΔ, ενόψει του ότι η επιβληθείσα χωρίς δικαίωμα κατάσχεση του πλοίου, η οποία αποτέλεσε και την αιτία της επικαλούμενης ζημίας και ηθικής βλάβης, δεν φέρεται να έχει προσβληθεί και ακυρωθεί αμετάκλητα.

¹⁹³ Βλ. Σ. Πανταζόπουλο, Αναγκαστική Εκτέλεση, σελ. 335-336, οποίος συμφωνεί με τη θέση της νομολογίας, αφού “*προέχει να προστατευθεί το πρόσωπο που ζημιώνεται από άδικη αναγκαστική εκτέλεση*” και “*(...) Η υποκατάσταση του στοιχείου του παρανόμου με την αμετάκλητη ακύρωση της αναγκαστικής εκτέλεσης στο άρθρο 940 παρ. 3 ΚΠολΔ*”

δε με την απόφαση, επί ασκήσεως μίας τέτοιας αγωγής το κύρος της εκτέλεσης, από το οποίο εξαρτάται η θεμελίωση αξίωσης αποζημίωσης, κρίνεται παρεμπιπτόντως.

Μεγάλο μέρος της θεωρίας όμως εκφράζει σθεναρά την **αντίθεση** του στην παραπάνω θέση της νομολογίας. Συγκεκριμένα, υποστηρίζεται ότι η απεξάρτηση της αδικοπρακτικής ευθύνης του επισπεύδοντα από τον περιορισμό της αμετάκλητης ακύρωσης της αναγκαστικής εκτέλεσης παραγκωνίζει τη ρύθμιση του άρθρου 940 παρ. 3 ΚΠολΔ και οδηγεί στο παράδοξο αποτέλεσμα, αφενός να υπάρχει έγκυρη αναγκαστική εκτέλεση, επειδή δεν ασκήθηκε ανακοπή ή αυτή που ασκήθηκε απορρίφθηκε, αφετέρου όμως να ζητείται αποζημίωση για το παράνομο ή το άκυρο της εκτέλεσης, με αποτέλεσμα η ίδια η πράξη, η ενέργεια εκτέλεσης, να θεωρείται συγχρόνως δικονομικά σύννομη και ουσιαστικά παράνομη¹⁹⁴. Ακόμη, το άρθρο 940 παρ. 3 ΚΠολΔ αποτελεί ειδικό κανόνα σε σχέση με τα άρθρα 914 και 919 ΑΚ, ο οποίος διαφοροποιείται από αυτά με την προσθήκη, ακριβώς, της προϋπόθεσης της αμετάκλητης ακύρωσης της αναγκαστικής εκτέλεσης, ρυθμίζοντας έτσι το ζήτημα της ευθύνης του επισπεύδοντα για χρηματική αποζημίωση του καθ' ου η εκτέλεση με τρόπο αποκλειστικό¹⁹⁵. Διαφορετικά, καταστρατηγείται ο θεσμός της ανακοπής κατά της εκτέλεσης και ιδίως των προθεσμιών του άρθρου 934 ΚΠολΔ.

Με το να έχει ο οφειλέτης – καθ' ου η εκτέλεση το δικαίωμα να ασκήσει αυτοτελώς την αγωγή αποζημίωσης με βάση τα άρθρα 914 και 919 ΑΚ, χωρίς να έχει επιτύχει προηγουμένως την αμετάκλητη ακύρωση της αναγκαστικής εκτέλεσης, ενισχύεται το δικαίωμα της δικαστικής του προστασίας και της πληρέστερης αποκατάστασης της ζημίας του. Από την άλλη όμως, παραγκωνίζεται το γράμμα και το πνεύμα του νόμου, ο οποίος θεμελιώνει ρητά ως προϋπόθεση την αμετάκλητη ακύρωση της αναγκαστικής εκτέλεσης.

Αν και ο νόμος δίνει τη δυνατότητα στον ζημιωθέντα να ασκήσει αγωγή αποζημίωσης με βάση την αδικοπρακτική ευθύνη του άρθρου 919 ΑΚ για την επανόρθωση της ζημίας του από μια παράνομη και ανήθικη αναγκαστική εκτέλεση μετά την ακύρωσή της με ανακοπή, παρατηρείται στη νομολογία¹⁹⁶ ότι η αδικοπρακτική ευθύνη της επισπεύδουσας δανειστρίας τράπεζας θεμελιώνεται στη διάταξη 914 ΑΚ και όχι στην 919 ΑΚ. Έτσι, η αναφορά στο άρθρο 919 ΑΚ δεν φαίνεται να έχει μεγάλη πρακτική σημασία, αφού η αναγκαστική εκτέλεση που ακυρώνεται αμετάκλητα μετά την άσκηση ανακοπής, θεωρείται παράνομη με την έννοια του άρθρου 914 ΑΚ. Μάλιστα, έχει υποστηριχθεί¹⁹⁷ ότι η προσθήκη της διάταξης 919 ΑΚ είναι περιττή και άστοχη.

που αποτελεί και τον λόγο διαφοροποίησης της ειδικής αυτής μορφής αδικοπραξίας από τη ρύθμιση των άρθρων 914 και 919 ΑΚ, δεν θεσμοθετήθηκε με σκοπό, ούτε είναι ικανή, να αποκλείσει την εφαρμογή των τελευταίων”.

¹⁹⁴ Βλ. Ν. Νίκα, Εγχειρίδιο Δικαίου Αναγκαστικής Εκτελέσεως § 33 αρ. 26 επ. και Απ. Γεωργιάδη, Γνμδ ΕλλΔνη 1987, σελ. 972 β

¹⁹⁵ Βλ. Εισαγωγικό σημείωμα Α. Μπεχλιβάνη, ΕπισκΕΔ4, 2010.1022, σύμφωνα με το οποίο “ευστόχος παρατηρείται, όμως, ότι η εν λόγω άποψη (ενν. της νομολογίας) τελικώς φθάνει στο σημείο να επιτρέπει στον οφειλέτη την προσφυγή στην εναλλακτική δυνατότητα των άρθρων 914 και 919 ΑΚ, παρακάμπτοντας το άρθρο 940 παρ. 3 ΚΠολΔ, ακόμη και στην περίπτωση που δεν άσκησε καθόλου ανακοπή, καθώς και ότι μεταθέτει τις συνέπειες της δικής του αδυναμίας να ανταποκριθεί στην «παραχρήμα» απόδειξη στον επισπεύδοντα δανειστή”.

¹⁹⁶ **ΑΠ 9/2015** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΧρΙΔ 2015.437, **ΑΠ 1085/2013** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΕΠολΔ 2013.835, ΧρΙΔ 2014.39, **ΑΠ 965/2011** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΕΠολΔ 2013.99, **ΑΠ 12/2009** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, **ΑΠ 273/2008** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

¹⁹⁷ Ομοίως και Π. Γέσιου – Φαλτσή, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτέλεσης, Γενικό Μέρος § 44 αρ. 31 σελ. 971 Βλ. όμως και αντίθετη γνώμη Χρ. Μιχαηλίδου, Οριοθέτηση της ευθύνης προς αποζημίωση από άδικη εκτέλεση βάσει των άρθρων 940 ΙΙΙ ΚΠολΔ και 914 επ. ΑΚ υπό το πρίσμα της νομολογίας του Αρείου Πάγου, ΧρΙΔ 2010, σελ. 247 υποσ. 36, όπου “η διάταξη της 919 ΑΚ αποκτά σημασία γιατί τυποποιεί μία ειδική κατηγορία παρανόμου και δη τη δόλια ανηθικότητα που προσφέρει ιδιαίτερη και επιπρόσθετη θεμελίωση της ευθύνης για την κατηγορία αυτή”.

Ωστόσο, ο οφειλέτης – καθ' ου η εκτέλεση έχει το δικαίωμα να ζητήσει αποζημίωση αν έχει υποστεί άδικη και με ανήτικο τρόπο αναγκαστική εκτέλεση, όπως ορίζει το άρθρο 940 παρ. 3 ΚΠολΔ. Για παράδειγμα, αντίθετη στα χρηστά ήθη εκτέλεση μπορεί να υπάρξει, όταν επισπεύδεται εναντίον του οφειλέτη αναγκαστική εκτέλεση χωρίς να είναι ο ίδιος συμβαλλόμενος με την επισπεύδουσα τράπεζα και η τράπεζα δεν προβαίνει άμεσα στις απαραίτητες ενέργειες για την επαλήθευση της ταυτότητάς του¹⁹⁸ ή όταν η ίδια παρά τις καθησυχαστικές της διαβεβαιώσεις ότι θα βρεθεί εξωδικαστική λύση σχετικά με ληξιπρόθεσμη οφειλή του οφειλέτη, προβαίνει σε αναγκαστική εκτέλεση¹⁹⁹. Γενικότερα, άδικη εκτέλεση υφίσταται στις περιπτώσεις κατά τις οποίες η τράπεζα προβαίνει, μη τηρώντας την αρχή της αναλογικότητας, σε μη αναγκαία δικονομικά μέτρα, χωρίς να εξετάζει αν μπορεί να επιδιώξει την απαίτησή της με ηπιότερες μεθόδους²⁰⁰.

10. Ευθύνη της Τράπεζας από είσπραξη τραπεζικής κατάθεσης από μη δικαιούχο

Ένα άλλο ζήτημα που έχει απασχολήσει τη νομολογία και κρίνεται σκόπιμο για λόγους πληρότητας να συμπεριληφθεί στην παρούσα εργασία, είναι το αν η τράπεζα ευθύνεται αδικοπρακτικά (914, 919 ΑΚ) έναντι του καταθέτη, σε περίπτωση που λάβει χώρα ανάληψη χρηματικού ποσού από μη δικαιούχο, μη εξουσιοδοτημένο από τον πραγματικό δικαιούχο. Σύμφωνα με σταθερή νομολογία²⁰¹, η σύμβαση κατάθεσης χρημάτων σε τράπεζα αποτελεί ανώμαλη παρακαταθήκη²⁰²²⁰³ και η τράπεζα οφείλει ακέραιο το ποσό της κατάθεσης στον καταθέτη, ακόμη κι αν τρίτος μη δικαιούχος, προφανώς με παράνομη πράξη, κατάφερε να οικειοποιηθεί το σύνολο ή μέρος αυτού²⁰⁴. Σε μια τέτοια περίπτωση, η άρνηση της τράπεζας να αποδώσει την κατάθεση στον πραγματικό δικαιούχο, συνιστά αθέτηση της συμβάσεώς της με τον καταθέτη και **όχι αδικοπραξία**²⁰⁵.

Σύμφωνα με την υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η υπ' αριθμ. **830/2003**²⁰⁶ απόφαση του **Αρείου Πάγου**, δύο σύζυγοι κατήρτισαν με την ενάγουσα τράπεζα σύμβαση κατάθεσης σε κοινό λογαριασμό. Για την κίνηση του λογαριασμού τους, ο ένας καταθέτης έλαβε κωδική πλαστική κάρτα (cash card debit). Οι καταθέτες ενημέρωσαν την τράπεζα σχετικά με τη μεταβολή της αρχικώς δηλωθείσας διεύθυνσης επικοινωνίας τους, όπως είχαν υποχρέωση από τη σύμβαση. Όταν όμως έληξε η ισχύς της παραπάνω κάρτας, από λάθος της υπαλλήλου της τράπεζας, στάλθηκαν ταχυδρομικά, μέσω του πρώτου εναγομένου οργανισμού “Ελληνικά Ταχυδρομεία”,

¹⁹⁸ Βλ. ανωτ. στο Β' Μέρος Κεφ. Ι.3 την **ΜΠρΠατρ 268/2020** (ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ)

¹⁹⁹ Βλ. ανωτ. στο Β' Μέρος Κεφ. Ι.2 την **ΜΠρΘεσσαλ 21810/2013** (ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, Αρμ 2014.92)

²⁰⁰ Βλ. ανωτ. στο Β' Μέρος Κεφ.Ι.1 την **ΕφΑθ 5025/1990** (ΝοΒ 39 1991.79)

²⁰¹ **ΑΠ 274/2013** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΧρΙΔ 2014.421, **ΑΠ 1220/2014** ΧρΙΔ 2015.110, Αρμ 2015/2041, **ΕφΛαρ 101/2019** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

²⁰² 830 ΑΚ: “Η κατάθεση χρημάτων ή άλλων αντικαταστατών πραγμάτων, σε περίπτωση αμφιβολίας λογίζεται ως δάνειο, αν ο θεματοφύλακας έχει την εξουσία να τα χρησιμοποιεί. Σχετικά όμως με το χρόνο και τον τόπο της απόδοσης ισχύουν, σε περίπτωση αμφιβολίας, οι διατάξεις για την παρακαταθήκη. Ο θεματοφύλακας χρεογράφων δεν έχει εξουσία να τα διαθέτει, αν αυτή δεν του δόθηκε με έγγραφο και ρητά”.

²⁰³ Για την έννοια της ανώμαλης παρακαταθήκης βλ. Α. Γεωργιάδη, Εγχειρίδιο Ειδικού Ενοχικού Δικαίου § 25 αρ. 70 επ.

²⁰⁴ Βλ. αναλυτικά Κ. Φουντεδάκη, Είσπραξη τραπεζικής κατάθεσης από μη δικαιούχο, με συμμετοχή και άλλων προσώπων. Προβληματισμοί Αστικής Ευθύνης. (Με αφορμή την ΕφΘεσσ 2807/2009), Αρμ 1. 2011.3 επ.

²⁰⁵ **ΑΠ 1220/2014** ΧρΙΔ 2015.110, Αρμ 2015.2041, **ΑΠ 2229/2013** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, **ΑΠ 929/2009** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

²⁰⁶ **ΑΠ 830/2003** ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

στην παλιά και όχι στη νόμιμη ισχύουσα διεύθυνση των συζύγων, τόσο ο απόρρητος κωδικός αριθμός PIN της νέας κάρτας με απλή επιστολή, όσο και η ίδια η νέα κάρτα με συστημένη επιστολή. Την επίδοση των επιστολών αυτών στον παραλήπτη ανέθεσε ο πρώτος εναγόμενος οργανισμός στον δεύτερο εναγόμενο, ο οποίος ήταν ταχυδρομικός διανομέας των ΕΛΤΑ. Όμως ο διανομέας μη τηρώντας τις υποχρεώσεις²⁰⁷ του, δεν παρέδωσε τη συστημένη επιστολή στον παραλήπτη της αλλά σε τρίτο πρόσωπο, χωρίς να εξακριβώσει την ταυτότητά του. Με αυτόν τον τρόπο, η νέα κάρτα περιήλθε στην κατοχή του τρίτου προσώπου, όπως και η απλή επιστολή με τον κωδικό αριθμό PIN, καθώς λίγες ημέρες αργότερα διαπιστώθηκαν διαδοχικές αναλήψεις ποσών από το λογαριασμό καταθέσεων των δικαιούχων.

Οι καταθέτες άσκησαν αγωγή κατά της τράπεζας, των ΕΛΤΑ και του ταχυδρομικού διανομέα, ζητώντας το ποσό που τους αφαιρέθηκε από τον λογαριασμό ως θετική ζημία, τους τόκους που απώλεσαν ως αποθετική ζημία και χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης. Το πρωτοδικείο και το Εφετείο, δέχτηκαν την αγωγή, κρίνοντας ότι οι εναγόμενοι ευθύνονταν έναντι των καταθετών εις ολόκληρον, για την καταβολή των προαναφερόμενων ποσών, λόγω αδικοπραξίας, ενώ για την εναγόμενη τράπεζα έγινε παράλληλα δεκτή και ενδοσυμβατική ευθύνη της, με αποτέλεσμα η τράπεζα να καταβάλει τα ποσά αυτά στους καταθέτες.

Όμως κατόπιν αιτήσεως αναιρέσεως της τράπεζας εκδόθηκε η απόφαση του Αρείου Πάγου, η οποία δέχτηκε ότι η τράπεζα σε αυτή την περίπτωση φέρει μόνο ενδοσυμβατική²⁰⁸ ευθύνη και όχι αδικοπρακτική. Συνεπώς, δεν υποχρεούτο να αποκαταστήσει την ηθική βλάβη των καταθετών, γι' αυτό και αυτοί επέστρεψαν το ποσό που τους είχε καταβάλλει²⁰⁹. Σύμφωνα με το δικαστήριο, επειδή *“η κατάθεση χρημάτων σε τράπεζα φέρει το χαρακτήρα ανώμαλης παρακαταθήκης, η άρνηση της τράπεζας να αποδώσει στον παρακαταθέτη το χρηματικό ποσό της κατάθεσης, και αν ακόμα αυτό έχει αφαιρεθεί από τρίτο με αξιόποινη πράξη, συνιστά αθέτηση συμβάσεως εκ μέρους της τράπεζας και όχι αδικοπραξία, δεδομένου ότι στην περίπτωση αυτή η αδικοπραξία γίνεται εις βάρος της τράπεζας από τρίτο και όχι απ' αυτήν κατά του παρακαταθέτη”*.

Επομένως, ο καταθέτης είναι ο εμμέσως ζημιωθείς από την παράνομη πράξη της ανάληψης του ποσού της κατάθεσής του από τον μη δικαιούχο, ενώ η τράπεζα είναι αυτή που ζημιώνεται άμεσα. Αν γίνει καταβολή σε άλλο πρόσωπο εκτός του δικαιούχου, η υποχρέωση της τράπεζας προς καταβολή δεν αποσβήνεται, αλλά διατηρείται η σχετική αξίωση του καταθέτη, η δε άρνηση της τράπεζας συνιστά αθέτηση της συμβάσεώς της με τον καταθέτη και όχι αδικοπραξία, αφού μόνη η

---

²⁰⁷ *“Σύμφωνα με τις οδηγίες που του είχαν δοθεί, την πρώτη (απλή) επιστολή έπρεπε να την παραδώσει στην αναγραφόμενη σε αυτήν διεύθυνση και δη, εάν μεν στην οικοδομή υπήρχε γραμματοθυρίδα, να την ρίξει σε αυτήν, ενώ εάν δεν υπήρχε να την αφήσει σε ασφαλές σημείο της εισόδου της. Ως προς την επίδοση της συστημένης επιστολής η τηρούμενη διαδικασία είναι τυπικότερη, καθώς οι επιστολές αυτές αριθμούνται και προσκομίζονται από τον διανομέα στην αναγραφόμενη διεύθυνση μία μόνο φορά και «μι απαράβατο όρο» - όπως αναφέρεται στις έγγραφες οδηγίες για τη διανομή - επιδίδονται στους ίδιους τους επιγραφόμενους ή τους πληρεξουσίους τους, οι οποίοι υπογράφουν στο οικείο φύλλο «ειδικής διαχείρισης». Εάν η επίδοση γίνει σε πληρεξούσιο του παραλήπτη σημειώνεται κάτω από την υπογραφή η ένδειξη «πληρεξούσιος σύμφωνα με το έγγραφο». Αν δεν είναι δυνατή η επίδοση του αντικείμενου εξαιτίας προσωρινής απουσίας του παραλήπτη, ο διανομέας υποχρεούται να εκδώσει ειδοποιητήριο, το οποίο επιδίδει στην αναγραφόμενη διεύθυνση, ενώ εάν ο διανομέας έχει αμφιβολία για την ταυτότητα του παραλήπτη ή του πληρεξουσίου, τότε εκδίδεται και πάλι ειδοποιητήριο και το συστημένο αντικείμενο επιστρέφεται στο οικείο ταχυδρομικό γραφείο”*.

²⁰⁸ Η ευθύνη της τράπεζας έναντι του καταθέτη σε περίπτωση αναλήψεως από μη δικαιούχο μέσω ΑΤΜ (Αυτόματη Ταμειολογιστική Μηχανή) ρυθμίζεται από τον ν. 4537/2018, που έχει ενσωματώσει στο ελληνικό δίκαιο την Οδηγία 2015/2366/ΕΕ (PSD II).

²⁰⁹ Για το ποσό που κατέβαλε η τράπεζα στους καταθέτες ως αποζημίωση, άσκησε αγωγή κατά των ΕΛΤΑ και του ταχυδρομικού διανομέα, την οποία το **Εφετείο Θεσσαλονίκης** με την υπ' αριθμ. **2807/2009** (Αρμ. 2011/31), έκανε δεκτή.

άρνηση αυτή, αν υποθεθεί ελλείπουσα η συμβατική σχέση, δε θα συνιστούσε παράνομη συμπεριφορά²¹⁰. Η **ενδοσυμβατική ευθύνη** της έναντι του καταθέτη στηρίζεται στη σχέση εμπιστοσύνης που τους συνδέει, η οποία συνεπάγεται την ειδικότερη υποχρέωση της τράπεζας κατά την απόδοση της καταθέσεως να επιδεικνύει την προσήκουσα επιμέλεια και να μεριμνά για τα συμφέροντά του²¹¹. Οι υποχρεώσεις επιμέλειας είναι βαρύτερες αναφορικά με την εξακρίβωση του αν ο αιτών την ανάληψη είναι ο δικαιούχος της καταθέσεως ή πρόσωπο εξουσιοδοτημένο από αυτόν. Έτσι, από τα υπάρχοντα κάθε φορά τεχνικά μέσα, η τράπεζα οφείλει να εξακριβώνει την ταυτότητα του αιτούντος την ανάληψη, ελέγχοντας την ταυτότητά του και το δείγμα της υπογραφής του καταθέτη.

---

²¹⁰ **ΑΠ 295/2017 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ**

²¹¹ Βλ. και Γ. Καλλιμόπουλο / Κ. Καραγιάννη / Ζ. Τσολακίδη, Δίκαιο Τραπεζικών Συναλλαγών Τόμος Ι σελ. 374 επ.

Γ' ΜΕΡΟΣ: ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Από την επισκόπηση που προηγήθηκε, διαπιστώνουμε ότι οι περιπτώσεις που έχουν απασχολήσει τη νομολογία και αφορούν τη δόλια και αντίθετη στα χρηστά ήθη συμπεριφορά της τράπεζας, η οποία έχει ως αποτέλεσμα τη ζημία στην περιουσία του πελάτη – αντισυμβαλλομένου της, συνδέονται με τον τρόπο που χειρίζεται η τράπεζα τις πιστοδοτήσεις που αυτός έχει λάβει. Η συμπεριφορά που ελέγχεται στην προκειμένη περίπτωση είναι η καταχρηστική άσκηση της συμβατικής ελευθερίας, υπό τη μορφή κυρίως της παράλειψης ή της άρνησης συνάψεως συμβάσεως, που κατά την κρατούσα άποψη στη νομολογία δεν ελέγχεται κατ' άρθρον 281 ΑΚ.

Σύμφωνα με τους νομολογιακά διαπλασμένους – ενδιάμεσους κανόνες, οι οποίοι παρουσιάστηκαν στο κύριο μέρος της εργασίας, αντίθετη στα χρηστά ήθη συμπεριφορά αποτελεί η παραβίαση εκ μέρους της τράπεζας της αρχής της ίσης μεταχείρισης και της αναλογικότητας, ιδίως σε σχέση με την άρνησή της να παράσχει οικονομικές διευκολύνσεις στον πελάτη της σε περίοδο οικονομικής κρίσης και σε σχέση με τον τρόπο που επιδιώκει τις ληξιπρόθεσμες απαιτήσεις της, η εκμετάλλευση της εξουσιαστικής της θέσης, ιδίως όταν δεσμεύει τη συμβατική ελευθερία του συμβαλλομένου της και του προκαλεί ζημία στην περιουσία του λ.χ. με την άρνησή της να παράσχει νέες εγγυητικές επιστολές, ενώ έχει υποσχεθεί ήδη την αναδιάρθρωση του δανεισμού του πελάτη ή με την αδικαιολόγητη αναστολή των συμφωνηθεισών πιστώσεων. Επίσης, ανήθικη συμπεριφορά συνιστά και η παραβίαση των υποχρεώσεων πρόνοιας των συμφερόντων του πελάτη της, προβαίνοντας σε αυθαίρετες και άνευ εντολής ενέργειες στα πλαίσια της σύμβασης με τον αντισυμβαλλόμενο της, όπως συνέβη στην περίπτωση που προέβη αυθαίρετα σε τροποποίηση - δραχμοποίηση της πίστωσης.

Ακόμη, η ανηθικότητα θεμελιώνεται και στην περίπτωση κατά την οποία η τράπεζα αποκρύπτει ουσιώδεις πληροφορίες με σκοπό την παραπλάνηση και την πρόκληση βλάβης στον αντισυμβαλλόμενο της, παραβιάζοντας, έτσι, τις υποχρεώσεις ενημέρωσης και διαφώτισης που οφείλει να τηρεί, καθώς και όταν υπόσχεται παραπλανητικά προς τον οφειλέτη της τη συμβατική χρηματοδότησή του, εφόσον η υπόσχεση αυτή έχει προσλάβει ορισμένο περιεχόμενο. Ομοίως, αδικοπρακτική ευθύνη κατ' άρθρον 919 ΑΚ προκαλεί η χωρίς εύλογη αιτία άρνησή της να συναινέσει στην εξάλειψη της ασφαλίζουσας την απαιτήσή της υποθήκης, μολονότι η απαιτήσή της αποσβέστηκε, και όταν ο οφειλέτης υφίσταται άδικη και ανήθικη εκτέλεση. Τέλος, ευθύνη της τράπεζας μπορεί να στοιχειοθετηθεί και έναντι τρίτων, όταν η ίδια παραπλανά άλλη τράπεζα με ανακριβείς πληροφορίες σχετικά με τη φερεγγυότητα του πελάτη της και την πείθει να συνάψει σύμβαση μαζί του, καίτοι αυτός είναι αφερέγγυος και αναξιόχρεος.

Σημείο αναφοράς για την εξειδίκευση της έννοιας των χρηστών ηθών αποτελεί η ιδιαίτερη σχέση πίστης μεταξύ της τράπεζας και του πελάτη, από την οποία απορρέουν υποχρεώσεις πρόνοιας και ασφάλειας των συμφερόντων του, όπως η υποχρέωση ενημέρωσης και διαφώτισης, και το γεγονός ότι η τράπεζα βρίσκεται εκ των πραγμάτων σε πλεονεκτικότερη διαπραγματευτική θέση έναντι των πελατών της, διαθέτοντας σημαντικό πληροφοριακό πλεονέκτημα. Έτσι, η κρίση ως προς την ευθύνη του πιστωτικού ιδρύματος λ.χ. στην περίπτωση που διαδίδει εσφαλμένες πληροφορίες, επηρεάζεται αν ληφθεί υπόψη η ειδική αυτή σχέση. Επιβάλλεται, συνεπώς, η τράπεζα να τηρεί ορισμένη συμπεριφορά χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι δε θα μεριμνά και για τα δικά της συμφέροντα και δε θα προβαίνει στην άσκηση των νομίμων δικαιωμάτων της όταν αυτά θίγονται, όπως στην επίσπευση αναγκαστικής εκτέλεσης λόγω ληξιπρόθεσμων οφειλών. Το δικαστήριο λαμβάνει υπόψη τα κίνητρα της τράπεζας, τον σκοπό που είχε, τα μέσα που χρησιμοποίησε για την ικανοποίηση των νομίμων συμφερόντων της, όπως το αν έλαβε σκληρά μέτρα που ξεπερνούν

το αναγκαίο μέτρο και τα οποία οδηγούν αναπόφευκτα σε οικονομική κατάρρευση του αντισυμβαλλομένου της.

Κατά τη γνώμη μου, η πρακτική αξία που έχει αποκτήσει η θεμελίωση της ευθύνης του άρθρου 919 ΑΚ είναι μεγάλη και διαφαίνεται μέσα από το πλήθος των ενδιάμεσων κανόνων που διατυπώθηκαν μετά την απόφαση ορόσημο - την υπ' αριθμ. 5025/1990 απόφαση του Εφετείου Αθηνών. Τα κριτήρια, τα οποία χρησιμοποιεί η νομολογία για να κρίνει την ανηθικότητα είναι εύστοχα και αποτελεσματικά, αφού με το πέρασ του χρόνου διαμορφώνονται ολοένα και περισσότερες κατηγορίες περιπτώσεων ανήθικης συμπεριφοράς, δημιουργώντας, έτσι, ένα αυξημένο επίπεδο προστασίας των αντισυμβαλλομένων της τράπεζας. Ο ζημιωθείς κατέχει μια επιπρόσθετη βάση, πέραν του άρθρου 914 ΑΚ, προκειμένου να προστατευθεί από ενέργειες, οι οποίες δεν είναι παράνομες με την έννοια της 914 ΑΚ. Η κατηγοριοποίηση των παραπάνω περιπτώσεων δεν είναι περιοριστική, αλλά μόνο ενδεικτική των κριτηρίων, τα οποία έχουν οδηγήσει στη διαμόρφωση ενός γενικού αξιολογικού πλαισίου των τραπεζικών χρηστών ηθών. Η τραπεζική συναλλακτική πρακτική μπορεί να αναδειξει πληθώρα παραλλαγών και περιπτώσεων, καθώς τα χρηστά ήθη δεν είναι έννοια στερεότυπη και ανεπίδεκτη μεταβολών²¹².

Ακόμη, μέσα από τη δημιουργία ενδιάμεσων κανόνων ενισχύεται το αίσθημα ασφάλειας δικαίου, αφού το δικαστήριο προκειμένου να αποφανθεί για το αν μια συμπεριφορά είναι αντίθετη στα χρηστά ήθη, δεν αρκείται στην επίκληση γενικών δικαιοκρινών αρχών, όπως αυτή του “μη ζημιούν άλλον υπαίτιως”, γενικόλογων διατυπώσεων και των γενικών ρητρών της καλής πίστης και των συναλλακτικών ηθών (281 ΑΚ, 288 ΑΚ), όπως συνηθίζει να κάνει προκειμένου να οριοθετήσει την έννοια του παρανόμου κατ' άρθρον 914 ΑΚ²¹³. Αντιθέτως, έχει διαμορφωθεί μια ενδεικτική τυπολογία περιπτώσεων που προάγει τη σταθερότητα και την ασφάλεια του δικαίου.

Παρατηρούμε, όμως, ότι οι αυστηρές προϋποθέσεις της διάταξης αυτής και κυρίως η δυσχέρεια στην απόδειξη του δόλου της τράπεζας – έστω ενδεχόμενου – και της αντίθεσης στα χρηστά ήθη, έχει ως αποτέλεσμα συχνά οι ενάγοντες να διστάζουν να επικαλούνται μόνο την 919 ΑΚ, με αποτέλεσμα να επικαλούνται σωρευτικά και τα δυο άρθρα (914 και 919 ΑΚ) στην αγωγή τους, προκειμένου να θεμελιώσουν την αδικοπρακτική ευθύνη της τράπεζας. Βέβαια, στις περισσότερες περιπτώσεις εφαρμόζεται η 914 ΑΚ, διότι συνήθως τα συμφέροντα του προσώπου είτε είναι ενσωματωμένα σε δικαιώματα είτε προστατεύονται με κανόνες δικαίου.

Η θεμελίωση της ευθύνης αυτής στηρίζεται σε μια αποκλίνουσα από τη συνηθισμένη τραπεζική πρακτική συμπεριφορά που προκαλεί σημαντικά δυσανάλογη ζημία στον αντισυμβαλλόμενο, σε σχέση με τα συμφέροντα του πιστωτικού ιδρύματος που διακυβεύονται. Για τη στάθμιση των ανωτέρω στοιχείων δεν υπάρχει ένα γενικό εκ των προτέρων γνωστό ποσοτικό μέτρο, είναι όμως αναγκαία η προφανής ποιοτικώς σημαντική δυσαναλογία των εκατέρωθεν συμφερόντων²¹⁴.

²¹² Βλ. ανωτ. υποσημείωση με αρ. 31

²¹³ Βλ. ανωτ. υποσημείωση με αρ. 13

²¹⁴ Βλ. Γ. Καλλιμόπουλο / Κ. Καραγιάννη / Ζ. Τσολακίδη, Δίκαιο Τραπεζικών Συναλλαγών Τόμος Ι σελ. 268 – 269

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

- Βαθρακοκοίλης Βασίλης, ΕΡΝΟΜΑΚ – Ερμηνεία – Νομολογία Αστικού Κώδικα, τόμος Γ', ημίτομος Γ', Ειδικό Ενοχικό, άρθρα 741-946, Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε., Αθήνα, 2006
- Γαζής Ανδρέας / Χιωτέλλης Αριστείδης, Ευθύνη τράπεζας κατ' ΑΚ 919 (Γνμδ), ΝοΒ 40, 1992, 467
- Γέσιου – Φαλτσή Πελαγία, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτέλεσης, Γενικό Μέρος, Τόμος 1, 2η έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2017
- Γεωργιάδης Απόστολος / Σταθόπουλος Μιχάλης, Αστικός κώδιξ, Κατ' άρθρο Ερμηνεία, Τόμος IV, Ειδικό ενοχικό δίκαιο (άρθρα 741-946), Αφοί Π. Σάκκουλα, Αθήνα, 1982
- Γεωργιάδης Απόστολος, Γνωμοδότηση, ΕλλΔνη 1987 σελ. 965-973
- Γεωργιάδης Απόστολος, Ευθύνη Τράπεζας κατ' ΑΚ 919 (Γνμδ), ΝοΒ 40, 1992, 485
- Γεωργιάδης Απόστολος, Η αδικοπρακτική ευθύνη μεταξύ τραπεζών, ΕπισκεΔ 2, 2000.311
- Γεωργιάδης Απόστολος, Ευθύνη Τράπεζας έναντι τρίτων κατά την άσκηση της πιστωτικής πολιτικής της, ΧρΙΔ/Α, 2001.372
- Γεωργιάδης Απόστολος, Η εξασφάλιση των Πιστώσεων, 2η Έκδοση, Δίκαιο & Οικονομία Π. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 2008
- Γεωργιάδης Απόστολος, Σύντομη Ερμηνεία του Αστικού Κώδικα, (άρθρα 1-947) τόμος Ι, Εκδόσεις Π.Ν. Σάκκουλας Δίκαιο & Οικονομία, Αθήνα, 2010
- Γεωργιάδης Απόστολος, Η υποχρέωση πίστης της τράπεζας κατά την πιστοδότηση επιχειρήσεων που βρίσκονται σε κρίση, δημοσιευμένο στην ιστοσελίδα της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος
http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/Georgakopoulos_vol_I.pdf Αναμνηστικός Τόμος Λεωνίδα Γεωργακόπουλου Ι, σελ. 91-115
- Γεωργιάδης Απόστολος, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, 4η Έκδοση, Δίκαιο & Οικονομία, Π. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 2012
- Γεωργιάδης Απόστολος, Εγχειρίδιο Ειδικού Ενοχικού Δικαίου, Δίκαιο & Οικονομία, Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 2014
- Γεωργιάδης Απόστολος, Ενοχικό Δίκαιο Γενικό Μέρος, Δίκαιο & Οικονομία, Π.Ν. Σάκκουλας, 2η Έκδοση, 2015

- Γεωργιάδης Γεώργιος, Οι υποχρεώσεις της τράπεζας για ενημέρωση, διαφώτιση και παροχή συμβουλών στον πελάτη, ΧρΙΔ Η, 2008.865
- Δωρής Φίλιππος, Σκέψεις για την προϋπόθεση της «παρανομίας» στην αδικοπρακτική ευθύνη, για τη σχέση της προς την «υπαιτιότητα» και για τη λεγόμενη «διπλή λειτουργία τη αμέλειας» κατά την ΑΚ 330 εδ. β', Τιμητικός Τόμος Λιακόπουλου, Αθήνα - Κομοτηνή 2010
- Καλαβρός Κωνσταντίνος, “Αποζημίωση για άδικη εκτέλεση. Με αφορμή τις ΑΠ 2143/2007, ΑΠ 2207/2009 και ΑΠ 9/2010”, ΕΠολΔ 2010.777
- Καλλιμόπουλος Γεώργιος / Καραγιάννης Κωνσταντίνος / Τσολακίδης Ζαφείριος, Δίκαιο Τραπεζικών Συναλλαγών, Γενικό Μέρος Παθητικές Τραπεζικές Εργασίες, Τόμος Ι, Π. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα, 2019
- Κατράς Ιωάννης, Αγωγές Αιτήσεις και Ενστάσεις Εμπράγματος Δικαίου Αστικού Κώδικα, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2021
- Κορνηλάκης Άγγελος, Η κακόπιστη συμπεριφορά ως προϋπόθεση της ευθύνης από διαπραγματεύσεις, Αρμ 2003.471
- Κορνηλάκης Πάνος, Ειδικό Ενοχικό Δίκαιο Ι, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2020
- Κορνηλάκης Πάνος, Επίτομο Ειδικό Ενοχικό Δίκαιο, 4η Έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα - Θεσσαλονίκη, 2020
- Κοτσίρης Λάμπρος, Πρόβλημα αστικής ευθύνης τραπεζών έναντι τρίτων κατά την άσκηση της πιστωτικής λειτουργίας, Αρμ. 1984.609
- Κοτσίρης Λάμπρος, Σύγχρονα Προβλήματα Εμπορικού Δικαίου, Θέματα Δικαίου ΙΙ, Εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, 1995
- Κουτσουράδης Αχιλλέας, Η ροή πληροφοριών στις αστικές έννομες σχέσεις, Το παράδειγμα της ex lege αξίωσης παροχής τους, Εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, 1998
- Λιτζερόπουλος Αλέξανδρος, Κατάχρηση της γενικής ελευθερίας του ατόμου εις τας σχέσεις του ιδιωτικού δικαίου (ά. 281 ΑΚ και 25§3 Σ 1975), σε Τιμητικό Τόμο Ν. Τσιριντάνη, εκδόσεις Α. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή, 1980
- Μαργαρίτης Ευάγγελος, Η παραβίαση της αρχής της καλής πίστης ως αδικοπρακτική συμπεριφορά, ΤΝΠ QUALEX, ΕφΑΔΠολΔ, 10/2021, σελ. 1154 - 1175
- Μιχαηλίδου Χρυσούλα, Οριοθέτηση της ευθύνης προς αποζημίωση από άδικη εκτέλεση βάσει των άρθρων 940 ΙΙΙ ΚΠολΔ και 914 επ. ΑΚ υπό το πρίσμα της νομολογίας του

Αρείου Πάγου, ΧρΙΔ 2010.243 επ.

- Μπαλής Γεώργιος, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, Έκδοση 8^η, Εκδοτικός Οίκος Αφοι Π. Σάκκουλα, 1961
- Νίκας Νικόλαος, Εγχειρίδιο Δικαίου Αναγκαστικής Εκτελέσεως, Β Έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2018
- Πανταζόπουλος Στέφανος, Αναγκαστική Εκτέλεση, Β Έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα- Θεσσαλονίκη, 2022
- Παπανικολάου Παναγιώτης, Ευθύνη Τράπεζας κατ' ΑΚ 919 (Γνμδ), ΝοΒ 40, 1992, 509
- Παπαντωνίου Νικόλαος, Γενικές Αρχές του Αστικού Δικαίου, 3η αναθεωρημένη έκδοση, Εκδοτικός Οίκος Αφοι Π. Σάκκουλα, Αθήνα, 1983
- Περτσελάκη Μαρία, Η αποζημίωση λόγω αδικοπραξίας, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη, 2020
- Ρόκας Νικόλαος, Ευθύνη Τράπεζας κατ' ΑΚ 919 (Γνμδ), ΝοΒ 40 1992, 503
- Ρόκας Νικόλαος / Γκόρτσος Χρήστος / Μικρουλέα Αλεξάνδρα / Λιβαδά Χριστίνα, Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου: Δημόσιο και Ιδιωτικό Τραπεζικό Δίκαιο, 3η αναθεωρημένη έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2016
- Ρούσσος Κλεάνθης, Χρηστά ήθη και σύμβαση χρηματοδοτικού δανείου (Γνμδ), ΕλλΔνη 1992.63
- Σημαντήρας Κωνσταντίνος, Γενικές Αρχές του Αστικού Δικαίου, Έκδοση 3η αναθεωρημένη, Ημίτομος Β', Εκδοτικός Οίκος Αφού Π. Σάκκουλα, Αθήνα, 1980
- Σταθόπουλος Μιχαήλ, Ευθύνη Τράπεζας λόγω συμπεριφοράς αντίθετης στα χρηστά ήθη (Γνμδ), ΝοΒ 40, 1992, 498
- Σταθόπουλος Μιχαήλ, Επιτομή Γενικού Ενοχικού Δικαίου, Β Έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2016
- Σταθόπουλος Μιχαήλ, Γενικό Ενοχικό Δίκαιο, Ε Έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2018
- Σπυριδάκης Ιωάννης, Ενοχικό Δίκαιο Γενικό Μέρος, Β έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα- Θεσσαλονίκη, 2018

- Τζίβα Έφη, Η εταιρική συμμετοχή στο συνεταιρισμό και ειδικότερα στα δικαιώματα των συνεταίρων, Β' έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη, 2009
- Τσολακίδης Ζαφείριος, Ευθύνη για ενέργειες βοηθών εκπλήρωσης και προστηθέντων, Ζητήματα Αστικής Ευθύνης 1, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 2008
- Φίλιος Παύλος, Ενοχικό Δίκαιο, Ειδικό Μέρος, Τόμος ΙΙ, 7η Έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2011
- Φουντεδάκη Κατερίνα, Είσπραξη τραπεζικής κατάθεσης από μη δικαιούχο, με συμμετοχή και άλλων προσώπων. Προβληματισμοί Αστικής Ευθύνης. (Με αφορμή την ΕφΘεσσ 2807/2009), Αρμ 1, 2011.3 επ.
- Ψυχομάνης Σπυρίδων, Η διάθεση “perpetual bonds” από τις ελληνικές τράπεζες, ΤΝΠ QUALEX, ΔΕΕ, 8-9/2010, σελ. 863 – 868
- Ψυχομάνης Σπυρίδων, Τραπεζικό Δίκαιο, Δίκαιο Τραπεζικών συμβάσεων, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2011
- Ψυχομάνης Σπύρος, Εγχειρίδιο Τραπεζικού Δικαίου, Β' έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη, 2016

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

- ΑΠ 1285/1980 ΝοΒ 1981.554
- ΑΠ 672/1993 ΕλλΔνη 1994.1271
- ΟΛΑΠ 967/1973 ΝοΒ 1974.505
- ΕφΑθ 5025/1990 ΝοΒ 39 1991.79
- ΟΛΑΠ 10/1991 ΕλΔ/νη 1992.69
- ΕφΑθ 770/1991 ΑΡΜ 1991.343, ΕΕμπΔ 1992.45
- ΑΠ 925/1991 ΝοΒ 40, 1992.550, Αρμ 1992.115, ΕΕμπΔ 1992.32
- ΑΠ 1198/1995 ΕΕμπΔ 1996.131
- ΕφΑθ 36/1999 ΕλλΔνη 1999.1574

- ΠΠρΠειρ 1187/1999 ΧρΙΔ 2001.322
- ΕφΝαυπλ 679/2000 ΧρΙΔ 2001.227
- ΑΠ 1346/2000 ΕλλΔνη 2002.383
- ΑΠ 75/2001 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΑΠ 830/2003 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΑΠ 1258/2003 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΧρΙΔ 2004.12
- ΑΠ 49/2005 Δ/ΝΗ 2006.80, ΝοΒ 2006.378
- ΑΠ 602/2005 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΑΠ 951/2006 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΑΠ 1298/2006 ΕλλΔνη 2006.1410
- ΑΠ 1652/2006 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΧρΙΔ 2007.416
- ΑΠ 1547/2007 Δ/ΝΗ 2009.730
- ΠΠρΑθ 6377/2007 ΧρΙΔ 2009.132
- ΟλΑΠ 2/2008 ΕΕμπΔ 2009.898
- ΑΠ 273/2008 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- 1109/2008 ΤΝΠ ΔΣΑ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ
- ΑΠ 1494/2008 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΑΠ 929/2009 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΑΠ 1042/2009 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΑΠ 1366/2009 ΝοΒ 58, 166
- ΑΠ 1734/2009 ΧρΙΔ 2011.100
- ΕφΘεσσαλ 2807/2009 Αρμ 2011.31
- ΑΠ 9/2010 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΕπισκΕΔ 2010.1021, ΕΠολΔ 2010.816, ΧρΙΔ 2011.110, ΝοΒ 2011.750
- ΑΠ 339/2010 ΧρΙΔ 2011.206

- ΑΠ 1019/2010 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΑΠ 1063/2010 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΠΠρΑθ 2466/2010 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΑΠ 368/2011 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΑΠ 655/2011 ΕΕμπΔ 2012.664
- ΑΠ 878/2011 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΑΠ 900/2011 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΑΠ 921/2011 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΑΠ 965/2011 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΕΠολΔ 2013.99
- ΑΠ 1101/2011 <https://www.sakkoulas-online.gr/>
- ΑΠ 1125/2011 ΧρΙΔ 2012.304
- ΑΠ 1352/2011 ΧρΙΔ 2012.663
- ΠΠρΑθ 4083/2011 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΑΠ 115/2012 ΝοΒ 2012.1213
- ΑΠ 294/2012 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΑΠ 363/2012 ΕΕμπΔ 2012.927
- ΑΠ 719/2012 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΑΠ 846/2012 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΑΠ 1717/2012 ΧρΙΔ 2013.418
- ΑΠ 43/2013 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΑΠ 119/2013 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΑΠ 274/2013 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΧρΙΔ 2014.421
- ΑΠ 1085/2013 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΕΠολΔ 2013.835, ΧρΙΔ 2014.39
- ΑΠ 1385/2013 ΕπισκΕΔ 2013.906

- ΑΠ 1527/2013 ΧρΙΔ 2014.281
- ΑΠ 1942/2013 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΕΠολΔ 2013.798, ΝοΒ 2014.871, Αρμ 2014.1120, ΕπισκΕΔ 2013.917
- ΑΠ 2067/2013 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΑΠ 2075/2013 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΑΠ 2229/2013 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΕφΑθ 7037/2013 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΜΠρΘεσσ 21810/2013 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, Αρμ 2014.921
- ΑΠ 864/2014 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΑΠ 1220/2014 ΧρΙΔ 2015.110, Αρμ 2015.2041
- ΑΠ 1501/2014 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΑΠ 2027/2014 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΑΠ 2111/2014 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΧρΙΔ 2015.356
- ΑΠ 2212/2014 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΧρΙΔ 2015.412
- ΑΠ 2257/2014 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΟΛΑΠ 1/2015 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΧρΙΔ 2015.578
- ΑΠ 9/2015 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΧρΙΔ 2015.437
- ΜΠρΡοδ 94Α/2015 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΑΠ 631/2015 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΑΠ 852/2015 ΧρΙΔ 2015.692
- ΑΠ 1028/2015 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΕφΑθ 1403/2015 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΕφΠερ 91/2016 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΑΠ 244/2016 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΟΛΑΠ 10/2017 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

- ΜπρΧαν 197/2017 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΑΠ 295/2017 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΑΠ 345/2017 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΑΠ 1273/2017 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΑΠ 1284/2017 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΑΠ 1854/2017 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΑΠ 294/2018 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΑΠ 1177/2018 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΕφΛαρ 101/2019 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΕφΑθ 232/2019 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΕφΑθ 668/2019 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΑΠ 1007/2019 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΕΕμπΔ 2019.877
- ΑΠ 1116/2019 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΑΠ 1206/2019 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΑΠ 1439/2019 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΜονΕφΛαμίας 61/2020 ΤΝΠ ΔΣΑ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ
- ΜπρΠατρ 268/2020 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΑΠ 917/2020 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΕφΚρητ 10/2021 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΑΠ 459/2021 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΑΠ 476/2021 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΑΠ 619/2021 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΑΠ 1027/2021 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΑΠ 1144/2021 <https://www.sakkoulas-online.gr/>

- ΑΠ 1/2022 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- Εφ Κρητ 2/2022 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- Εφ Κρητ 27/2022 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΜΠρΠειρ 221/2022 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΕφΑθ 238/2022 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΑΠ 354/2022 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ
- ΑΠ 472/2022 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

ΠΗΓΕΣ – ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ

- Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΝΟΜΟΣ
- Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών QUALEX
- Ηλεκτρονική Βάση Δεδομένων SAKKOULAS ONLINE <https://www.sakkoulas-online.gr/>
- ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών